C:\Users\Plazma\Desktop\306\Hermanek_Frantisek-Pohadky_stareho_rakosi.PDB

PDB Name: Hermanek_Frantisek-Pohadky_star
Creator ID: REAd
PDB Type: TEXt
Version: 0
Unique ID Seed: 0
Creation Date: 1.8.2004
Modification Date: 1.8.2004
Last Backup Date: 1.1.1970
Modification Number: 0

František Heřmánek

Pohádky starého rákosí

Málokterý spisovatel byl tak spjat s krajinou svého dětství jako František Heřmánek. Téměř celé jeho dílo, předčasně uzavřené, prolíná láska k rodnému Třeboňsku. Tak i ve své jediné knize pro děti, v Pohádkách starého rákosí, se vrací do kraje rybničních hladin, lemovaných mohutnými hrázemi s věkovitými duby, a mokřin zarostlých rákosím a ostřicí, do světa racků, čápů a žab, ale také světýlek, vodních žínek a hastrmanů.
Je to zároveň kniha vzácně čistého jazyka a nevšední nálady. Tak jako si Pohádky starého rákosí zamilovali ti, pro něž je František Heřmánek napsal už téměř před třiceti léty. Budou je číst rády i jejich děti. Pro ně je vydává nakladatelství Růže v obnoveném vydání.
nakladatelství Růže 1970

Nastává noc
V lesním rybníčku je ostrůvek Z nánosu, maličký jako dlaň nebo dvě. Nezdá se tak malý, protože okolo roste rákosí. Rozmanitý je ten porost. Rákos, který má chochol jako rytíř na helmici, orobinec, podobný královskému žezlu, a puškvorec, který je jako meč hrdiny.
Volavka tam stává s nataženým krkem, nehnutě, jako socha na mostě. Loví ryby, které se dívají na měsíc a vyskakují nad hladinu. Chtějí spolknout měsíc a polknou mušku. Také rorýs se rozhání s široce otevřeným zobákem proti měsíci, lapá komáry, ale měsíc je na obloze dále.
Žába sedí v okřehku, v té vodní čočce, a vidí, jak se orobinec kývá přes měsíc. jistě čistí měsíc povrchem své palice, měkkým jako krtčí srst. Opravdu, měsíček svítí jasněji. Žába se diví, pustí puklinku údivu Z otevřené huby a poulí oči dále.
Lekníny se zavřely, malé vodní žínky, které jsou v nich schovány ve dne, budou tančit na jejich širokých listech, rozprostřených na hladině. Netopýr vyletěl z dutiny starého dubu na hrázce rybníčku a tiše létá nad vodou, poletuje nad rákosím, snad se dívá, zdali už vylezli vodní skřeti,jimž je podoben.
Rákosí se rozšumělo. To nejstarší, které má koleny v bahně už od té doby, kdy ještě místo lesního rybníčku byla velká bažina, i to staré, které pamatuje dobu, když lidé udělali rybník a hrázku. To tenkrát byl ten velký rozsochatý dub, který na ní stojí a natahuje svá silná ramena až nad rybníček tak, že s něho padají do vody žaludy s žbluňknutím, tenkrát byl ten starý dub
ještě žaludem. Mladé rákosí, které sotva vidělo několik ptačích tahů, šeptá tichounce a čeká, až se staré rákosí rozšelestí povídáním zkazek a příběhů' z dob, kdy bylo ještě také mladé. Vlnky se tlačí mezi kořání a ptají se: "Už, už!"
Mladé rákosí, které je jim nejblíže, šeptem odpovídá: "ještě ne. Počkejte."
Ale potom se staré rákosí rozševelí podivným vyprávěním.

Úmluva s čertem

To by v tom vězel jen čert," zahučel do vousů správce panství jihočeského velmože. Obhlížel bažinu, která se před ním prostírala do nedohledna.
Kočí, který ho přivezl a uklidil karetu s koněm do chládku dubů, si potichu řekl: "Kdo s čertem začíná, s čertem končí," ale šla na něho dřímota a usnul.
Pán obcházel, prohlížel, vraštil čelo od přemýšlení. Jistě tu chtěl mít rybník, ale tady se jeho výpočtům nějak nedařilo.
Bylo horko. Pánovi stékal pot po čele. Sňal svůj vysoký bílý klobouk a uklání se:
"Mnoho štěstí, rybníkáři..."
Nezbývá než se uklonit také.
"Je tady trochu horko, půjdeme do stínu." Pán, rybnikář, zvyklý poroučet, poslouchá cizího pána. Ten jde trochu v rákosí, trochu ve vzrostlé trávě, nějak se mu v tom jde špatně.

"Mluvil jsi o mně, přišel jsem," říká pán.
Rybnikáře obchází v horkém poledni mráz. Usedli pod košatým dubem. Cizí pán má drahý oblek, zbrusu nový. Ale tvář má snědou, jako mají ti chlapi zdaleka, kteří se sem do jižních Čech táhnou, aby zakládali rybníky a uměle sdělávali z kamene tarasy hrází. Ale tenhle navíc ještě, tenhle má růžky v smolných vlasech a svoje kopýtko na noze už ani neschovává.
"Tak už se tedy známe. A já nadto vím o tvých starostech. Všecky ti splním. Všecky a všecko, co žádáš, i to, co si přeješ ve svých snech — a nejsi právě skromný."
Cizí pán se usmál. Pan rybníkářský baumistr se zadumal.
Cizí pán úlisně mluví:
"Budu ti pomáhat. Zdaří se ti vše, co započneš."
Pan baumistr má zpocené vlasy v nepořádku. Upírá zrak do dálky přes močál. Snad už tam vidí čistou vodu, v níž jsou ryby, velikou vodu, kterou hradí kamenná hráz s duby. A potom se ptá:
"A co ty žádáš?"
Černý pán povytáhl obočí:
"Na zemi tvoje osobní, lidské štěstí, pane. A potom tvoji velikou duši. Žádej, vše ti splním."
Pán zírá do dálky, jako by něco hledal, prsa se mu dmou a žíla u vlasů je naběhlá.
"Naši zlatodějové se marně pokoušejí vyrobit zlato a kámen mudrců. Hledají elixír věčného života. Chci to, chci to mít. Moudrost, bohatství a život věčný."
Černý pán se usmál. Vylovil z kapsy pergamen.
"Tvůj podpis je drahocenný. Bude psán krví."
Pan rybníkář rychle vytáhl tulich od pasu. Bodl se do ruky. Černý pán obratně zachytil krev do brku a svázal kapesníkem, který měl v klobouku podle tehdejší módy. Pero skřípe po papíru, jako když zuby skřípe. Černý pán už sbalil listinu. Ukloní se.
Najednou se ozval pokřik shora. Velké hejno hus letělo nad hlavou. Pan baumistr jenom vzhlédl. Než zase vrátil pohled k zemi, černý pán už tu nebyl.
Kočí se probudil ptačím křikem. Protíral si oči. Zdá se mu, že cítí něco takového jako u kováře, když se kopyto pálí. Pán má obvázanou ruku a už vsedl do karety. Kočí se pokřižoval, ačkoliv pán už hněvivě pobídl k jízdě.
Než vyjeli od močálu, práskl blesk do blízkého dubu, až třísky vlétly na koně a do kočáru. Rána hromu byla, jako když se sesula skála. Koně se vzepjali, kočí byl bledý a držel opratě až u brady. Blesky se křižovaly a hrom se rozburácel.
Od toho dne uplynulo hojně vody v propustích a stokách. Uplynula do rybníků, které se v krajině množily. Stavěl je známý rybnikář, který se stal nejvyšším regentem za své dobré hospodaření. Také už nebyl tak mladý, vousy měl bílé jako klobouk a nechodil tak zpříma. Také měl bílé, huňaté obočí a posupně se díval. Lidé se ho báli, protože nebyl vlídný a nesnášel odporu. Co poručil, to se musilo státi skutkem, nebo následoval trest. Snad byl ctěn pan regent, ale nebyl milován. A už byl ve stáří, kdy věk podlamuje kroky člověka, kdy odchází na věčnost.
Bylo to jednou na podzim, když babí léto, které zašimrá pod nosem, přitáhne člověka jako udice rybu, k něčemu neznámému ho otočí jako nit hozená z nebe. Pan regent Šel po hrázi, prohlížel stromy, doubky; dal je zasadit do kamenů hráze, aby ji držely svými kořeny pevnou proti obrovské vodní síle. Doubky mají zelenavé chocholy, šumí v nich vítr a zpívají ptáci. Panu regentovi je dobře u srdce. Vidí vzkvétat vše, oč se namáhal. Má rád své dílo. Rád se prochází krajinou, kterou změnil tak jako — abychom nehřešili— Pán Bůh. Dříve tady byly bažiny, neužitečné a nezdravé, a teď — větřík vlní hladinu rybníků, plovou v nich němé ryby.
Němí tvorové, regent si přitom vzpomene na lidi, pro které také dělá ty rybníky, pro pozdější časy, pro budoucnost, — ale lidé nevidí budoucnost, nejsou o mnoho chytřejší než ty ryby, a přece dělají starostí panu regentovi. Mluví proti jeho plánům a napomáhají mu v jeho díle. V jeho díle!
Pan regent je trestá. Přinutí je k poslušnosti. Podle potřeby, někdy také nelítostně. Pan regent si nezvykl v životě na mazleni. Má ruku drsnou, tvrdou. Babí léto se zachytí do vousů pana regenta. Paprsek večerního slunce po něm sjíždí. Nitka se někde ztrácí, pán se ohlédne. Hned zmizí ta špetka úsměvu, kterou babí léto vyloudilo, jako paprsek podzimního slunce za mrakem. Pan regent zachmuřil obočí. Seděl tam člověk.
Regent si ho prohlíží zpod obrví. Ten člověk se směje. Ano, usmívá se a sedí. Nával zlosti zavalil mocného pána. Přikročil blíže a zhurta vykřikl: "Kdo se tu schovává?"
Muž pomalu, namáhavě vstal. Teď, když ho nezakrývalo kapradí, viděl pan regent osmahlého člověka v dobrém šatě.
"Ke které vrchnosti patříš?" ptal se regent.
Chlapík se usmál, při úsměvu zkřivil ústa.
"Má vrchnost je daleko odtud, ale její panství je všude. I zde mám co dělat v jejím jménu."
"Prokaž se, kdo jsi?" řekl hněvivě regent.
"Už mne nepoznáváš? To je divné. Ale tento pergamen snad ještě znáš?" Regentova ruka už není tak pevná, chvěje se. A víčka očí se mu zachvějí, jako kdyby se díval po vodním ptactvu, které je hned na vodě a hned letí pod oblohou. Pán se usmívá. Nemá strach z velmocného pána, nějak škodolibě se směje.
"Ještě je to znát a tvůj podpis je dobře čitelný. Tvá krev byla prudká."
Regent vzpomíná. Tenkrát mu uhlazený pán dal svůj facalit, svůj šátek, sňal jej z módního klobouku. Obvázal mu ranku, kterou sí on sám způsobil svým tulichem, aby krví podepsal pekelný zápis. Potom měl lazebník přiložit mast, aby se ranka rychle zacelila. Když sňal šátek, shořel mu v rukou jako vích. Jenom špetka popela zbyla v rukou a lazebníkovi se podlomila kolena. Satan se ušklebuje:
"A čas přišel, pane regente." . .
"Už přišel?"

"Člověk nežije věčně."
"Ale já jsem si vymínil věčný život, mám to v zápise, pan regent mhouří oko a dívá se, jako se díval po chalupnících, když si u něho stěžovali na bezpráví.
Avšak teď byl v postavení chalupníčka, on nejvyšší regent, pán celého kraje. Ten černý se klidné usmívá. Je si vědom své moci. Tak to dělával on, regent. Vždycky vyhrál. A co teď? Má snad prohrát?
Černý mluví klidně a přitom nespouští zrak z pána:
"V slově jsem ti stál. Dařilo se ti vše, co jsi započal. Dvory vynášejí, rybníky jsou plné ryb, stal ses mocným. Jsi nejvyšším regentem."
Regent mává odmítavě rukou.
"Jsi pánem nad životem a smrtí."
Regent vyskočí:
"Jenom nad svou ne!"
Černý povytáhl obočí. Usmívá se:
"Stál jsem v slově!"
"A co věčný život a ostatní? Alchymisté laborují, naše zlato utíká komínem, ale jaké vyrobili? Kde je? Kde je kámen mudrců a elixír věčného života?"
Černý odpovídá zvolna a vážně:
"Kde? Všude tady, pane, jen se dobře dívat."
A regent říká:
"Vím. Zlato je v té vodě. Ryby se třepou v nevodech na všech rybnících, kde se zabere. Mlčenlivé, hloupé třepou se ryby jako lidé přede mnou. Ryby mají penízky — šupiny — a budou se množit celá staletí. Já vím, to je zlato. Kámen mudrců jsem nalezl. Je zazděn v tarasech hrází a věky přetrvá. Kámen mudrců — bez klamu a lží, ale z chtění a práce. A velký elixír života? To je práce a chtění. Přinese mi věčný život. Ty duby na hrázích se budou rvát za mne s bouřemi! Znovu se zazelenají na jaře. Budou růst, mohutnět. Našel jsem život věčný."
"Jsem rád, pane, že jsi dobře pochopil. Splnil jsem své slovo, všecka tvá přání." A regent říká zticha, sotva je slyšet jeho hlas v šelestu rákosu:
"Jen jedno přání zůstalo nesplněno."
"Všecko jsem splnil, co jsi žádal," brání se černý.
"Vím," odpovídá regent, "já vím. Ale tolik jsem si přál, aby mne lidé milovali. Nikdo mne neměl rád. Jenom se mne báli."
Černý se zase trošku ušklibuje:
"To bylo v smlouvě, pane. Při velkém štěstí to malé nemá místo."
"Tenkrát jsem o ně nestál. Měl jsem příliš rozpřaženou náruč. Stalo se. Je pozdě. Kámen mudrců jsem našel celý."
"Žil jsi velký život a jsi nesmrtelný."
Regent neposlouchá, stojí shrben, tvář má popelavou.
"Tenkrát jsem na to zapomněl — nestál jsem o lidskou lásku, byla na dosah ruky. Nikdy jsem nepoznal pravé lidské štěstí."
"Pro velké věci bývají malé odepřeny," říká černý.
Zarachotil hrom. Regent se vzchopil. Přetřel si tvář a rozhlédl se.
"Je tu krásně. Chtěl bych tu být věčně."
"Zůstaneš zde, pane regente."
Hrom zaburácel blízko, tak blízko, že poslední slovo černého zaniklo v rachotu.
Duby na hrázích jihočeských rybníků roztahují ramena jako obři. Drží kamenné hráze a vzdorují vichrům. Jsou odrané a zčernalé od blesků. Jejich uražené větve jsou jako uťaté paže napřažené do věčnosti. Na jaře si pyšně obhlížejí své zelené chocholy ve vodních zrcadlech. Do tarasů bijí vlny a stříkají vysoko při větru. Jindy měkce šplouchají, vydechnou, když se rozbijí o kámen.
A po hrázích přejde drvoštěp, myslivec.Večer, když jde slunce spát, ozve se v rákosí kachna a lyska, přeletí volavka, a až se snese tma, hvězdy se koupají v hladinách rybníků. Ale když fičí vítr a protřásá koruny dubů a hvízdá v rákosí, mraky se převalují a zakrývají hvězdy, to o půlnoci jezdí po hrázkách rybníčků pan regent na vozíku — taženém kocoury. Kocouři mají oči jako talíře, chlupy zježené. Pan regent hrozně běduje nebo hromuje. Do toho se mísí prskání a ječeni kocourů. Kocouři zahnou v záhybu hráze, oči jim svítí jako lucerny.
Staří baštýři, když v noci hlídali rybníky, je vídali. Není radno se dívat, lépe se schovat za dub, pokřižovat se a vyjít zas, až to pekelné spřežení zmizí.
A potom je zase na hrázi klid. Duby šumí a voda šplouchá. Vlny se rozbíjejí o taras, jedna za druhou, jsou jako zorané pole, jdou jako dny života, kterými se počítá věk světa — až do skonání.

Regent a zlatoděj

Pod pláštěm noci i pod svým pláštěm, do něhož byl zachumlán, přešel pan regent nádvoří zámku, ulici a klášterní nádvoří, kde byly tajemné kuchyně zlatodějů, alchymistů. Byl zde právě jeden, cizinec, kterého předcházela znamenitá pověst.

Kroky v chodbě dozněly, ještě šel pan regent po několika točivých schodech a pak už seděl u alchymisty. Byl to ještě mladý člověk. Pronikavě se díval. Pan regent vpadl do jeho přivítání. Začal zeširoka, protože na věci, pro kterou přišel, mu mnoho záleželo. Cizinec bedlivě naslouchal.
"A nyní stárnu, učený magistře alchymie... Rval jsem se vždycky o všecko, co jsem stavěl, a když jsem se musil nejvíce namáhat, bylo mi nejlépe. A nyní si připadám hrozně sám. Onehdy jsem se vzbudil hrůzou — po živém snu. Byl jsem ve snu na zamrzlé, širé rovině velkého rybníku a krajina vůkol byla zasněžena. Byl jsem tam uprostřed sám v bílé pláni, chladné, mrazivé. Nikoho taní nebylo široko daleko. Jen já. A vedle mne v ledu vysekaný otvor pro ryby, aby mohly dýchat. Voda se vylévala až ke mně. Pojala mne dosud nepoznaná úzkost. Bál jsem se — učený pane — snad poprvé v životě. O své dílo! A nyní se někdy neužitečně zamýšlím. Ten kraj celý — mlčí. Lidé, ryby — všecko — až mne to děsí. Onehdy jsem viděl na jedné hrázi strom, z něhož jsem se vždycky radoval, jak roste — byl zlomen v půli.
Pan regent se zamlčel a zlatoděj si pospíšil:
"Nemáš důvod být smuten, pane regente, tvůj horoskop je přece záviděníhodný. Kdo se na Lvu a Slunci narodil, přemůže všecky své nepřátele."
Regent se usmál:
"Jsem rád. Mnozí učení, kteří zde laborovali, zjevili mi podobné. Vždycky to byla pravda. Vždy mne to sílilo. Ale to bylo dříve. Chtěl jsem moc a sílu. To mi tenkrát stačilo, ale —"
Cizinec opět pomohl regentovi, který se odmlčel:
"Máš jiné přání, pane, poznávám. Mluv jen otevřeně."
Regent se dívá do ohně, který praská v peci:
"Chci ti říci, co léta nosím v srdci. Ještě nikomu jsem to neřekl."
Učený cizinec se naklonil:
"Dovedu si vážit svých příznivců. Byl jsem šťasten, když jsem se dověděl, že i ty, pane, máš zálibu v naší vědě tak jako pan vladař rožmberský."
Regent se směje:
"Od velkého volka se učí orat menší. Snad se pan vladař naučil od císaře jako já od něho."
Cizinec se vlídně usmívá:
"Znamenitě, pane regente. Když naše věda má takové přátele, mnoho dokáže. Řekni mi své přání. Už jsme u cílů."
Alchymista mluví vzrušeně, zaníceně:
"Velký elixír je blízko, už se ozývá v tajemnu. V císařských laboratořích na Hradčanech jsme vyrobili čisté zlato."
Cizinec tlumí hlas:
"I kámen mudrců a věčný život budeme mít. Budeme dělati zlato a výsledky udiví svět. Budeme mocnější než všichni králové světa."
Regent se dívá do plamene, jak mění barvy, a řekne smutně:
"To byly mé velké sny, učený magistře. Bývaly! Ale dnes stárnu. Když jsem byl mlád, vzal jsem si bohatou starou ženu a pak práce mi přinesla neobyčejný úspěch. Jsem teď podruhé ženat. Mám dcery. Dcery — to není to, co já chci. Provdají se, odejdou, jako když vítr odvěje semena borovic. Zapadnou ve světě jako kámen do vody.
Pan regent mlčí a pak vzrušeně vykřikne:
"Chci mít syna, chci mít pokračování v synovi, aby žilo moje jméno! Ptej se hvězd, neboť je učený, slavný, všecko ti dám, odměním se ti víc, než může císaři"
Je ticho ve zčernalé jizbě. Cizí mistr alchymie něco povídá, cizí slova jsou to učená. "Počkej, pane," říká a shýbl se k tyglíku, v němž vřel zelený lektvar.
Okamžik bylo ticho, jen tekutina bublala nad plamenem.
Ale hned potom se vymrštil regent ze sedadla a hlasitě vykřikl:
"Co — co jsem to zahlédl? Co to?"
A rozkazovačné křičí: "Sem, pojď sem, posvítím si."
Cizí alchymista se rychle zdvihl a ustoupil krok zpět a koktal:
"Co chceš, pane?"
"Co to máš pod vlasy? Regent přiskočil k hvězdopravci a vrhl se na něho."
"Šílíš, pane regente? Co děláš? Pusť!!"
Regent zvítězil v půtce. Oddychuje prudce. Zlatoděj se nemůže bránit, ani hnout se nemůže, a regent mu poroučí:
"Přesvědč mne, poodhrň si vlasy! Sám! Chci vidět!"
Alchymista je pobledlý, je to vidět na tváři, na níž hraje odlesk plamene.
Chce něco říci, začíná zaškrceně:
"Pane regente —"
Regent křičí: "Odhrň vlasy! Docela!"
A po chvíli, po přestávce, po tichu, které bylo těžké jako kámen, vydechl pan regent:
"Tak je to. Dobře jsem viděl. Uší nemáš. Proto jsi nosil dlouhé vlasy." Regent si prohlíží cizince a jízlivě se ptá:
"Kde jsi ztratil ty své uši? Na kterém pranýři jsi přišel o ty své boltce, slavný alchymisto — ty šlechtici z Anglicka! Jsi zločinec! Znamenaný. Bez uší."
Cizí zlatoděj je zničen, podlomené řekne:
"Pane velkomožný, řeknu vše."
Regent vyjede:
"Vím, jsi zloděj!"
"Jako mladý písař města v rodné zemi — padělal jsem listiny, Podvod vyšel najevo a krutě mne ztrestali. Pod čekanem

mi kat za trest uši uřezal."
"Tak to je," říká výsměšně pan regent. "Tak to je, ty šlechtici!"
Cizinec řekl zkrotle:
"Nejsem šlechtic — jmenuji se —"
Regent přešel z posměšku do výhružného křiku.
"Zlatoděj, hvězdopravec, šlechtic, učený cizinec! Celá léta okrádá, vysmívá se, za šosy tahá."
"Jsem nešťastný člověk."
"Darebák, podvodník — to stačí!"
A tedv — regent se smutně zamýšlí, tedy to všecko zde je jen nepotřebný neřád. Uchopil křivuli, pánvičku, rourky, mrštil tím na zem. Sklo zazvonilo. Podruhé tím třískl.
A v těch troskách skleněného nářadí, mezi rozbitými baňkami a lahvičkami pan regent znovu vybuchl:
"Všecko je klam, pokladačství a šalba!"
Cizinec prosí tiše:
"Pane mocný, měj slitování — neprozrazuj mne — prosím tě, pane, vrátím vše — zmizím."
Ale regent neslyší. Neposlouchá toho zničeného člověka, který se chvěje o svůj život. Co je nejmocnějšímu panu regentovi po nějakém zlodějském cizinci! Co mu záleží na penězích, které vylákal? Mocnému panu regentovi se zhatil plán, sesul se mu vzdušný zámek, rozplynul se mu v sen, protože tento člověk byl posledním útočištěm pana regenta v jeho nesmírné touze míti syna, pokračování svého rodu. Ten člověk je podvodník. Sen zmizel jako mlha v ranním slunci. Nelze si všecko koupit penězi. Jsou věci nedostupné. A jsou věci, které nejsou odepřeny jiným. Nikdy už. Sen pana regenta je rozbit jako skleněné přístroje. Konec. — A pan regent sedí, dívá se nepřítomně do jednoho místa a opakuje si pro sebe: "Klam a šalba."
Zakryl si oči. A potom se podivně rozchechtal. Šalba a klam.

Regent a hastrman

Bažina blízko nově založeného rybníka nedávala spát velikému rybníkáři. Chtěl zbudovat na tom místě veliký rybník. Kolikrát už promyslil plán, kudy vésti hlavní stoku, kudy peruť — viděl už tarasy celé z kamene, ale to viděl, jen když přivřel oči a krásně si to představoval. Když se zase otevřel, měl před sebou bažinu se zrádnými místy, kam se člověk propadne, kde zmizí, a močál s porostem rákosu a zblochanu, kde hnízdila hejna kachen a lysek. Celé vidění stavby zmizelo jako kámen v bahně, které se zase zavře a trvá, věčně. Zdálo se mu dokonce, že se povrch toho bahna mění čas od času, když si přišel ten kousek země prohlédnout. Myslil na to, kudy chodil. Byl nakvašen a mrzut, protože regent jenom překážky lámal. Častěji jezdil k novému rybníku. Tam vystoupil z kočáru a šel po hrázi k močálu. A vždycky zase našel chybu ve výpočtu stavby. Když mu tak jednou zase myšlenka zapadla jako zapadne malý vodouš do neproniknutelné spleti rákosu a šáchoru, rozzlobil se pán, mrštil na zem tím, co měl v ruce, a hlasitě zaklel. Ozval se smích.
Tady smích? Od koho, médie? Na bahně se udrží sotva motýl, vážka, jinak se všecko propadne až někam ke všem čertům. Pták? Racek? Čejka? Ne, pták to nebyl. Regent se rozhlíží. V krajině, kde se neohne ani stéblo rákosu, je každý pohyb znát. Tam ve vrboví se něco hnulo. Nesnadno rozeznat, tuze se to podobá těm starým vrbám. Ale už se to blíží. Hastrman je to. Vlasy má na záda, nazelenalé jsou, až do běla vybledlé, je to jako sítina a kostřavky, hlavu má jako zelený meloun, hubu bezzubou, pootevřenou jako kapr — a můj ty pane, podvázanou šátkem, strakatým jako ta nejstarší žába z bažiny. Jako když bábu bolí zuby. A prsty, no ne, palec jako má puškvorec květ, další prsty jako má slimák tykadla a mezi tím plovací blánu. Hastrman se belhá mezi proutím a rákosím.
"Nevede se něco, nevede?"
Regent je celý brunátný. Stydí se. On se má přiznat, a téhle obludě? Ale rozum k tomu radí.
"Nu, něco mi tu pořád schází."
"A něčeho je moc, že je to tak?" Hastrman se asi směje, šklebí podivně hubu. Regent si něco bručí do vousů, ale najednou je v tom, co ho zajímá, ukazuje rukou a vyloží hastrmanovi svůj plán, který se mu nedaří.
Hastrman pomrkává očkama a hledí si regenta. Usedli pod vrbu. A ted jako když tam sedí tři. Regent si horlivostí vjede co chvíli do vlasů a muchlá si vousy, hastrman je vyježený a vrba rozcuchaná jako čarodějná baba.
Hastrman hovoří s pánem, zná ho a má ho rád. Odpustil mu už dost těch jeho kousků s těmi bažinami, které přetvořuje na rybníky. Umí to. A to je hlavní, rozumí vodě. A pán také není proti hastrmanům. Jako když mu je líto, když se některý stěhuje z míst, kde býval od nepaměti. A stěhovali se na ty menší rybníčky, na ty krcálky v okolí. Hastrman ukazuje tu svou pazouru sem tam, roztahuje plovací blány mezi prsty a huhňá něco, čemu pan regent naslouchá pozorně, velmi pozorně. Hastrman si utírá očí, pořád mu slzí nebo co to je, huhňá a kuňká, ale pan regent přitakává, vraští čelo, povstane a prohlíží bažinu, jako by ji viděl poprvé. A když už se dost napovídali, poseděli, dívá se regent vesele, jako by z něho spadla velká starost, a chystá se k odchodu.
A ptá se:
"Co ti dám za dobrou radu?"
Hastrman vyhrkne, jako když to měl připraveno: "Přijď mne navštívit, ještě než tady začneš stavět rybník."
Zprvu se regent zakaboní a myslí si: To je dovolenost, taková sběř —
A hastrman proti němu, bedlivě ho pozoruje a myslí si: Vida pána, rozumy z něho tahat, na to je vodník dobrý, ale sapramechu, podívejme se.

Regent povídá: "Přijdu. Snad nezapomenu!"

A hastrman, ten ještě neskončil. "Až tu bude rybník, pozveš mne do města na návštěvu do svého domu."
"Dobrá," povídá pan regent. "Přijdeš!"
A odchází dlouhými kroky.
Hastrman za ním volá šeplavě: "Připomenu ti."
Regent to neslyší nebo slyšet nechce. Zmizel za stromy, pospíchaje ke kočáru.
Od té příhody už mnohokrát pršelo. A krajina už byla skoro k nepoznání. Přišli proutkaři — ohnivci a les, který byl na druhém konci močálu, vypálili. Planili dno příštího rybníka. Pěchovali půdu. Už zakládali perutě, ta postranní křídla hráze. Zakládali už podvozy. To všecko a mnoho jiného ještě dělali robotníci z kraje a cizí lidé, kdoví odkud přišli, trháni, před nimiž se zavíraly krčmy a večer brány města.
Už postupovali blízko k hastrmanovu obydlí. Křik a váda se přibližovaly, Hastrman obhlížel okolí v nejhustší spleti orobince a rákosu. Díval se už druhý den na cestu od rybníka. Jednou sebou prudce trhl, když uslyšel z dálky dupot koňských kopyt. Zmizel. Za chvíli kráčel regent. Zastavil se a hleděl po krajině. Najednou projel vzduchem úzkostný dívčí výkřik. Regent sebou trhl. Rychle se rozhlédl. Tamhle v močále! Mezi bělostnými leknínovými květy právě zmizela hlava krásné dívky. Její dlouhé zlaté vlasy se potopily mezi žlutými stulíky. Podobaly se jim barvou. Regent těká zrakem po hladině, po krajině. Nablízku je roháč. Vynořil se, v zobáku se ještě zaleskla bělička. Natřásl si pláštěnku jako nosívá také pan regent. Jeho čertí růžky se jen mihnou, jak rychle se umí ten pták rozhlédnout. Pan regent má oči přece vedle sebe — a ne po stranách hlavy jako ten roháč s bílou náprsenkou. Ale není času k marnému přemýšlení. Nikde nikdo. Rybníkáři jsou daleko, sotva slyšet rány beranidla, jak pěchují hlínu...
Hlava ženy se znovu vynořila. Ztratila se s výkřikem nazad a zvolna se potápěla. Pan regent je muž. Starý muž, leč přece chlap. A srdce také nemá ledové. A je rytíř, šlechtic. Už je ve vodě, odhodil jen dlouhý kabát a vysoký klobouk. Už je ve vodě po pás. Krásná žena se znovu vynořila z vody a pan regent se už vrhl do vody, do té prohřáté vody močálu, do té zrádné vody, kde není vždycky jisté dno.
Kam se to vrhá ten starý roháč? Roháč se poděsil a potopil se. Ale člověk není roháč. Pan regent se už také potápí, vousy má ve vodě, všude je tady plno stulíku a leknínů, toho hastrmanova kvítí. Ale mají dlouhé šlahouny, pevné jako silné provazy. Z toho se člověk těžce vyplete. Stulík voní jako apatyka — pana regenta napadá plno myšlenek, které létají jedna přes druhou jako hejna komárů nad ním a bodají ho a protivně, drze bzučí u uší. Pan regent těžce oddychuje. Stoupí na nohy, ale ty se mu boří do bahna. Vousy má potopeny — vodní traviny vydávají sytou vůni. Na dosah ruky je krásné děvče ve vodě.
Regent zaťal zuby, jak dělal jen v těch chvílích, kdy sbíral všecku sílu, aby zvítězil. Ale co to? Klamné mámení. Místo hlavy dívky se zlatým vlasem se noří z vody bobr. Čumák splesklý, malá očka, plochým masitým ocasem kormidluje ve vodě. Co je tohle za kouzla? Bobr! Ty měl pan regent rád, zachoval jim sídlo na velikém rybníku a zlepšil je. Zřídil tam bobrovnu, kde si mohli nerušené stavět ve hrázkách ty svoje umělé stavby. Pan regent tam leckdy zašel, byl-li poblíž. Potřásal hlavou, smál se a nejednou se ohnul, ba na kolena klekl, aby lépe viděl do doupěte. A někdy dal hrázku v půli rozkopat, aby viděl i to, co si zvíře samo pro sebe stavělo a nač slunce svítit nemělo. Ani nejedl pan regent jejich ocasy, které byly pokládány za pochoutku, bývaly zhusta na tabulích pánů a měšťanů a bobři mizeli. A bůhsámví, že bobři í pan regent, oba vodní stavitelé, měli krom té drahé duše něco společného.
Jindy by se byl pan regent usmál. Ale teď ho popadla hrozná zlost, po krk ve vodě a místo pěkné dívčiny — bobr! Chtěl zaklít, ale už měl v ústech vodu; kalnou, teplou vodu. Zakuckal se, ale tu ho něco vyzdvihne nahoru, udělá vzmach a je v rákosí, na pevnější půdě. Oddychl si zhluboka, odplivl si a už vidí: naproti němu, kousek v rákosí se směje hastrman. Směje se, až se mu třesou cípy šátku, kterým má podvázánu hubu. Teď regent zahromoval, že lidem přitom vždycky naskočila husí kůže, ale hastrman, ten zámora, ten nic, na toho to neplatí, směje se dál, až se mu huba otvírá jako kaprovi.
"Vítám tě, pane, mohl by ses u mne trochu vzpamatovat, šaty ti oschnou."
"Dlouho jsem na tebe čekal — ale přece jsi přišel. Držíš slovo, to ctí muže. Regent chtěl vybuchnout, přetrhnout to švadronění, možná, že by byl tím paskřivcem pořádně zacloumal, ale ruce mu klesly, hlas mu selhal.
"Projdeme tu stýli," brebentí hastrman. Regent jde za ním jako beránek.
V hustém porostu zblochanu a rákosu je hastrmanovo obydlí. Vede tam několik schůdků dolů. Hastrman přichvátne napřed a foukne do vody. Udělá se bublina, vyroste za okamžik, je jako vůz, jako dům, pak už ani nikdo nepozná, je-li nějaká bublina nebo vzduch jako jinde. Regent sestoupil za vodníkem. Ten odšoupl nějaké dveře a vstoupili. Byla to trochu temná místnost, nizoučkým oknem bylo vidět hladinu a na ní lekníny a růžové květy rdesna v koberci okřehku. Podlaha byla ušlapaná červená hlína a stěny byly z nějakého bláta ze dna rybníka. V koutě sednice byla police. Na ní byly hliněné hrnečky, všecky překlopené! Nebyly všecky stejné. Baňaté, i s úzkými hrdly. Hastrman přistrčil regentovi stolici s podivnými řezbami žab a ptáků. Přes ni ležela stříbrobílá kožešina — peří z roháče.
Regent usedl.
"Ještě jednou — buď vítán, pane!"
Regent pokývl. Se zájmem se díval na vyvařené hlavy štik a kaprů, které visely na spletených koňských žíních u stropu. Byly to chlapácké kousky, cenily zuby jako dravci.
Hastrman něco kutí u police s hrnečky. Pak naleje z baňaté lahvice do pohárku zelenavý nápoj.
"Je to z puškvorce, pane, dobré pro žaludek."
Libá vůně puškvorce zavanula. Hastrman šeptá:
"Je to lepší než být mezi puškvorcem jako utopenec."
Regent obrátil na hastrmana oči a dal se do smíchu. Už mu zapomněl, že ho tak poděsil, a povídá nějak radostně:

"Život je krásný."
Hastrman řekne: "Každému se to nezdá. Spatně se to pracuje v bahně. Nemohou být čistí lidé. Sám to vidíš, pane, — ale jsou to lidé. A lidé mají stejnou duši."
Regent se dívá na hastrmana a už je zas vážný.
Hastrman drmolí dále. "Těžká je to práce, těžká —"
"Vím to," řekne regent, "přidal jsem jim také na tom bahnu pintu piva!"
Hastrman se dívá do země a pak řekne: "Ale nesvírá se ti srdce, když ty lidi svírá kláda?"
"Na hrubý pařez hrubá palice —"
Chvilku bylo ticho. Pak začal regent sám:
"Jak jinak, co by s nimi kdo svedl? Jsou neodbytní jako komáři. Uštípali by. Komáři se už také nebudou líhnout v bažinách."
Hastrman šeplá:
"Komáry se živí ptactvo a ptáky zase požírá —"
Regent mu vskočil do řeči:
"Nejsou jen oni. Což ti druzí? Závistiví, hloupí, roznesli by to,
zničili by mé dílo."
"Vím, hospodáři, dobré dílo děláš — pro budoucí."
A regent se najednou naklání k hastrmanovi, k tomu matlafovi skrčenému, a říká mu, jako by ho hladil:
"Vidíš, tak je to. Rozumíš tomu? Vodě rozumíš, ne jako ti tam. Na špičku nosu si nevidí."
"Ale byl jsi zlý, hospodáři. Na zloděje ryb i zvěře, to je hrůza."
Regent se mračí.
"Musel jsem! Byli by to roznesli. Všichni! Pytláci jako panští služebníci. Až k poslední bábě, která má trávu v zátopách. Kolik jich všech bylo — a tak málo jich to postihlo. A co ty? zaútočí regent. Ty máš tak lidi rád, že je topíš. Tady máš pod hrnečky jejich duše. A pro další jsou připraveny."
Hastrman plácá ve vzduchu tou svou ploutví a přerušuje zvučný hlas regentův svou šeplavinou:
"Nedělám to pro sebe. Je to daň. Lidská daň vodě za její dary."
A sesedli se ti dva staří dědousi, zkušení a moudří, povídali si, hastrman div neříkal pánovi — Jakube! Povídali si o vodě. Chvílemi ztišili hlas, jako by si vyprávěli něco posvátného, nebylo slyšet, až zase za chvíli, jako když přestane vanout vítr rákosím:
"Ale voda je zde. Voda! Krásný živel. Příšerně mocný a drtivý. Bezohledný a pilný. Dere se šíleně. Musí. Je to živel, smete vše, co je jí v cestě. " Regent se chvíli odmlčel, jak vášnivě se rozhořel. "A zase živel mírný jako ovce, také tak do chundelatá vlnitý — a poslušný jako dobrý kůň a laskavý jako něžná milá."
Hastrmanovi je málo rozumět.
Regent mluví: Už jsem to před dávnem zkoušel. A ne jako to udělají stroje, které jako vodotrysky sem přivezli z ciziny. Chtěl jsem hnát vodu, kam jsem potřeboval. Smáli se mi, ale říkal jsem: "Teče i vzhůru, když jí lidský rozum poručí — jako služebník poslechne svého pána."
Ticho plyne jako voda nahoře nad nimi a potom regent dokončuje:
"Voda neteče vzhůru! Je to přirozenost, kterou jí daly první prášily při vzniku světa. Voda jen teče. Umělou řeku jsem zbudoval. Ta mi také přidala hojně šedivých vlasů. Ale celý kraj je zbaven zátop. To poznají až ti, kdož přijdou po nás. To už nám nebude hlava šedivět."
Hastrman pokyvuje hlavou, až se mu pohybují cípky šátku, a regent říká zjihle:
"Vlny, slyšíš, jak šplouchají? Běží — jedna za druhou, neorané brázdy, měchy varhan. Zpívají jednu píseň. I rejstřík je vyražen. Slyšíš? Slyšíš, jako voda šplouchá? Jak se valí? Je věčná a hodná. Vlny jdou za sebou — jako události světa. Jdou, jdou."
Zase jsou chvíli tiší. Soumrak uléhá na vodu, lekníny se zavírají.
"Pěkně jsme si popovídali," zašeplá hastrman.
"Pěkně," řekne pan regent a dívá se vzhůru ke strůpku na štičí tlamy.
Hastrman pozoruje pana regenta a řekne jen jako mimochodem:
"Neživé jsou k obdivu, nikdo se jich už nebojí. Zaživa to bylo obráceně."
Regent se podívá na hastrmana, potom se dívá na podlahu, na pokrývku ze sítin a z rákosu, posléze podá hastrmanovi ruku a stiskne mu tu jeho měkkou pazouru s plovacími blanami. Hastrmana to asi bolí nebo je tak dojat, z očí mu kanou slzy na hliněnou podlahu.
Seděli tak spolu ještě chvíli a pak regent vstal a chystal se k odchodu. Hastrman se ochomýtal u police s hrnečky, jeden odtud vzal a zabalil do kabely ze sítiny a vstrčil to panu regentovi do rukou při odchodu.
A v rákosí, když ho hastrman vyprovázel, loučili se ti dva jako sousedé, jako dva staří chalupníci, kteří si rozumějí v radosti i utrpení, jak už to život s sebou nese.

Hastrmanův dárek

Z návštěvy od hastrmana si přinesl pan regent domů dárek. Nesl to až do kočáru a v zamyšlení to nesl v rukou až domů tak, jak to od vodníka dostal, v mošničce, upletené ze sítí. Až doma, když mu sloužící pomáhal ze zablácených šatů, uvědomil si regent, že drží stále v rukou ten dárek, a vyndal to na stůl. Bylo to něco jako hrneček, ale byl trochu

zploštělý. Spíše to bylo jako lahvice, kterou s sebou nosí pocestní. Nahoře bylo držátko, ale jak s tím trochu zakvedlal, jako když se tam něco vzbudí, pohybuje se to, zní to! Je to také kousek hlíny, kulička na žíních. Zvonek je z bílé hlíny. Na jedné straně je namalován leknín, na druhé babka s šátkem, ale ne, to byste nevěřili, je to vodník. Pan regent se zasmál a zazvonil. Sloužící přiběhl a díval se udiveně.
"Tak ode dneška zvoním takhle/' řekl pan regent.
A od té doby opravdu zvonil na sluhy tímhletím zvoncem, někdy si při tom všiml obrázku a vzpomněl na hastrmana, někdy si připomněl, že ho má pozvat na návštěvu k sobě, a někdy si nevzpomněl vůbec. To jaké měl právě starostí. A pan regent nemíval malé.
Na jedné straně zvonku viděl regent obrázek leknínu. Rozprostíral své veliké listy na hladině a úběl květu hleděl do nebe. Najednou se zdálo, že se květ pohybuje na vlnách, anebo že na jeho listech tančí malé vodní víly undiny. Častokrát přemýšlel pan regent: podivný květ. Bělostná nádhera má kořeny v bahně. Snad je to jako někdy u lidí. Sny o kráse vyrůstají z ošklivého. Člověk touží. Obrací své oko k výšinám — jako tento květ.
A protože se leknínu také říká hastrmanovo kvítí, vzpomněl si nejednou na rozhovor s vodníkem a bylo mu — div divoucí — z té mokré návštěvy teplo u srdce.
Když si někdy vzpomněl na krásnou dívku, tonoucí v leknínech, zasmál se vodníkovu čtveráctví a už zdvihl brk, aby si zapsal tu zvláštní návštěvu, ale pak si vzpomněl, že není koho tam poslat se vzkazem. Kdo by to našel? A kdyby, kdekdo by to v městě věděl. A je tak dost řečí. Pan regent už zase přemýšlí o něčem jiném, má mnoho starostí. Tak na to zapomene.
Dny ubíhají, den se střídá s nocí, na podzim odletují ptáci, na jaře se vracejí. Je to kyvadlo věčnosti, jenomže rok, to měřítko, které lidé určili, je ve věčnosti okamžik. Je to měřítko lidské. Dub se z jara zazelená a žije dlouho.Má kořeny v zemi. Člověk není dub. Brzy hyne. Jeho kořeny svět vyvrací. Ve stáří se hlava člověka sklání k zemi, záda se sehnou, člověk se vrací k zemi.
Pana regenta také už sehnul věk a veliká starost a práce. Začal myslit na smrt. Dal si vytesat na náhrobek nápis se svým jménem a jenom tak dal vynechati místo pro datum, které se vpíše, až pan regent zemře. Část nápisu zní:
"Duše jeho se raduje v nebi, tělo odpočívá v svatém pokoji. Příteli, nezáviď bratru svému. Odpočívá tu svoboden a bezpečen, již konečně věčnosti náležeje. Nepozbyl světla, naopak dosáhl jistějšího a přejasného. Netrápí ho už vášně, lakomství ani starost o bohatství čí strach před chudobou, aniž k uším jeho dorážejí věcí utrhačné, ale všech dobrých věcí přírody došel se svrchovanou radostí i pokojem a užívá jich v plné blaženosti. Protož oplakávati šťastného bylo by závistí a litovati zhynulého pošetilostí."
Pan regent už neobrací svět naruby. Poklidně chodí, nekřičí, nerozkazuje.
A jednoho dne mu dochází dech, jako by ho někdo chopil za hrdlo a držel je sevřené. Hmátne po zvonečku, zazvoní. Ruka je těžká, skoro bezvládná. Zvonek je na kraji stolku, těsně na krajíčku. Komorník vběhne s lazebníkem. Regent má oči obráceny v sloup. Lazebník přiskočil, i sluha, a jak se nahnul k pánovi jeden i druhý, zavadili o zvonek. Spadl zvoneček se stolku, naposled ještě zazvonil a rozbil se na kousíčky. Sluha je shrábl, tak ze zvyku, ale lazebník už křičel, že pán není mezi živými. Byl z toho zmatek, plno lidí přišlo k úmrtnímu loži a pošlapali střepy. Každý se podíval a trochu je odkopl.
Zněly velké zvony, slavně zněly. Jako když zemře pán, mocný a bohatý. Na hony cesty bylo slyšet vyzvánění. Ještě než nastal den pohřbu, bylo město plné cizích lidí. Brány byly pokryty černým suknem s erbem zesnulého. Na domech vlály smuteční prapory. Na druhý den hrnuly se do města celé houfce lidí. Z vesnic sedláci, chalupníci. Z dalekých osad přicházeli lidé v šatech odlišných od šatů lidí domácích. Páni i kmáni.
Hejtmani s kordy, vysocí páni v barevných kloboucích a prostý lid v prostém šatě. Rybáři měli za odznak ruční síť, někdo keser, jiný vrš, to ponesou v průvodu, až povezou nejvyššího pana regenta ze bran města.
Od rána proudí lidská řeka do města. Všelijaká slota vchází, není času se tím obírat, nemožno zastavovat. Žebráci, pista, hráči kostek — nemůže to branný poslat zpátky přes most, postavil halapartnu do roku strážnice a díval se na to divadlo.
Tak se stalo, že prošel do města nějaký podivný pantáta. Matlal se s holí, v druhé ruce měl uzlík a hubu měl podvázánu jako bába, když ji bolí poslední zuby.
Zvony vyzvánějí.
V městě je ruch, krčmy jsou plné, lidí všude jako much. Hastrmanovi se chodí špatně po kamenných kocouřích hlavách, jimiž je vydlážděna část náměstí a některé ulice. Všude plno neznámého pachu, plno shonu a křiku. Zašel do krčmy. Usedl si na lavici u vchodu, vlastně to byla truhla, na které usedali nevítaní hosté, ti, kteří musí platit předem, nějaká chasa, jak jde světem. Bylo tam mnoho lidí a hluku. Vypil si hubatku červeného piva a odešel. Po něm si sedl na lavici nějaký holotník z blízkého panského dvora. Vyskočil a zaklel. Obrátil lavici vzhůru a děvečka jí pak utřela.
To už byl hastrman blízko zámku. Všude lidí nacpáno. Páni i kmáni. Zněly zvony a průvod šel. Bubeníci vířili paličkami na bubny, potažené černou látkou, trubači troubili. Záplava lidí. Podle hodnosti od velkých pánů až k holotníkům, kteří se pohřbu účastnili z rozkazu. Průvod se vinul křivými ulicemi jako had. A až na konci šel takový podivný cizí krajánek. Šmatlal o holí.
Pan regent byl pohřben, tedy pohřeb končil na hranicích města. Panstvo se všecko vracelo, k vozu s rakví se tlačil ten starý s uzlíkem a holí. Houkli na něho a jeden z halapartníků se ptal, kam se tak dere. Hastrman mu roztřeseně řekl:
"Za hospodářem."
"Za kterým hospodářem?" ptal se udiveně zbrojnoš.
"Tady za hospodářem, umřel."
Prohlédl si ho ten voják, a když viděl takového zkřesance šmatlavého, šišlavého, který měl plné oči slz, ačkoliv nikdo z účastníků pohřbu slzičku neuronil, mávl rukou, protože stejně už všecko panstvo odcházelo.

A hastrman zapadl v hloučku těch, kteří s rakví jeli dále. Ještě kousek se patlal a pak se vrátil. Jinou stranou. Městu se vyhnul.
Tam v té chvíli asi v regentově domě uklízeli. Cizí lidé tam chodili, prohlíželi věci. Když odstavili postel od stěny, byly tam střepy rozbitého zvonečku, který dal pánovi hastrman. Zametli to a přitom ještě slabě, slabounce střípky zazvonily. Zazvonily o plech a pak hluše udeřily o dřevo podlahy, jako duní o rakev hroudy země.
Ale pan regent nebude pohřben do země. V kostele už je přichystána hrobka. Kamenem, chladem bude oddělen od druhých Í po smrtí. Na náhrobku je vynecháno místo, kde se má vtesat den, měsíc a rok jeho smrti. Ale nikdy k tomu nedojde. Ten kousek kamene zůstane tak, jak byl za života regentova. Všech pět regentových dcer zapomene dát data vtesat do kamene, všech pět dcer, kterým odkázal značné věno.
Střepy zvonku vyhodili na smetiště. Už nebude zvonit. Srdce už nebije, to je jako v lidském těle. Když se srdce neozývá, není života.
V té době byl hastrman zase už doma z pohřbu. Třel si obolavělé nohy a hekal. Zvonek se rozbil, regent hospodář není naživu, hastrman bude dál. Až bude regent pochován, skane mu slza. Jedna nebo víc, beztoho si toho nikdo nevšimne, z něho kape pořád, ale bude-li těch slz mnoho, rybník se naplní, hladina stoupne, ale nic se nestane, protože hospodář všecko dobře zřídil.
Už tu není hospodář.
Hastrman zkřiví hubu, z očí mu kapou slzy, ale prosím vás, kdopak ví, zdali pláče, obličej má jako brambor a z očí mu teče věčně.
Rákosím povívá vítr. Přiletěla volavka. Viděla pohřeb. Křičela o tom všude. Racek vylétl. Také viděl, jenomže nevěděl, koho vezou. Křičel, naříkal. Hospodář je měl rád — pomyslil si hastrman. Už proto, že se nebáli, že jsou bezstarostní, že jsou to loupežníci, záviděl jim, že viděli moře. Hospodář nikdy neviděl moře — a tolik po něm toužil. Udělal si moře doma.
Vzbudili se všichni, kdo už spali, sešel spánek z očí všech, kdož chtěli jít spát. První začal vzlykat rákosníček jako siroteček. Čejky se vzbudily a naříkaly jako kmotry ze vsi. Kachny drmolily, jako když sí povídají babky před kostelem. Lysky co chvíli vykřikly. Břehouši smutně pískali jako měchy u varhan. A potom zavolal ten nejsmutnější pták. Bukač. Vstrčil zobák do vody a naříkal. Vyzdvihl hlavu a kvílel. Do dálky se ozýval jeho bučivý hlas, který děsí lidi i ptáky. Žáby se daly do nářku jako na pohřbu. Kvákaly plačtivě jedna přes druhou.
Vyšel měsíc.
Vypoulily oči a dívaly se. Kdy pres něj přešly mráčky a bylo chvilku tma, myslily si žáby, že také umřely, a vzdychly. Když se měsíc objevil, vydechly radostí —a tak to bylo až do rána.

Kněz, který jezdil s kozly

Jezdí se s rozmanitým spřežením, ale takové, jaké měl ten veselý pan probošt Matěj, takové spřežení neměl nikdo v širém kraji — a možná, že nebylo ani v celé zemi. Však si také za ně vysloužil jméno ten veselý kočí. Říkali mu Kozka, protože jezdil v kočárku taženém kozly. Bílými kozlíky, jenom hlavu měl jeden celou černou a druhý na ní měl černé skvrny. Vlastně to bylo několik chlupů pod okem, ale právě ten kozel vypadal jako — pánbu chraň — čert, ještě víc nežli ten druhý s hlavou celou černou. Kozlíci měli srst pečlivě vymytou a vyčesanou a od ní se odrážely vesele červené opratě. Ohlávka i celý postroj byly z červené kůže.
Ti miláčkové, ti roztomilí — říkaly o nich fraucimor ze zámku pana vladaře, ale lidé klusem odbíhali stranou, když měli potkat tohle spřežení, alespoň se pokřižovali, vždyť kozli vyhlíželi jako ďáblové.
A pan probošt jezdil dosti často na zámek do města. Pan vladař ho často a rád zval, protože byl sám veselý, měl rád velkou společnost —a ne smutnou.
Probošt žádný žert nezkazil. Bral život lehce, věděl, že je trápení přesto ještě dost; to, které je, i to, které přijde. Jeho fara nebyla bohatá, nedávala mnoho těch darů země a nebe, po kterých on toužil. Bylo to také místo, kde dávali jeleni dobrou noc, takže se tomu nikdo nemohl divit, když tak rád zajížděl k panu vladaři na zámek, kde bylo plno ruchu, lesku a nadbytku zemských dobrot, o nichž měl pan probošt možnost snít pak doma na své faře, kde byla povinnost obracet duši ke krásám nebeským. Ale věru o tom nemusel pan probošt hloubat na zámku, protože tam se mu zdálo, že užívá rajských radostí a že je v nebi alespoň na krajíčku.
Pan vladař na něho dopustit nedal, ledacos mu odpustil a mnohé slovo nejednou za toho veselého kněze ztratil, když se někdy nelíbilo duchovní vrchnosti, že kněz Matěj příliš vesele se dívá smrti vstříc, a to nemá být, protože život není než očekávám smrti.
Avšak pan vladař se rád zasmál a nad ledačím dovedl mávnout rukou. Přirovnával ho k Enšpíglovi, veselému brachu z daleké země, o kterém se povídá dodnes a jehož kousky jsou písmem zaznamenány.
Veselo bylo tenkrát v jižních Čechách na zámcích pana vladaře. Hostina stíhala hostinu — a nebyly jen tak obyčejné. To, co někdy spotřebovala zámecká kuchyně, bylo by stačilo k nasycení lidí celého kraje. Z toho se snadno usoudí, že hodovníci měli dobrou chul Opravdu jedli rozvážně a s porozuměním pro potřeby těla, pří ho-dokvasech úměrně jídla pitím zalévali, a aby přitom duch nezahálel, o to se staral někdo, jehož jazyk byl hbitý, hlava lehká a srdce veselé.
To byl právě pan probošt, řečený Kozka, žertéř a šprochýř. Při jeho šprýmech se smál pan vladař s hejtmany, oficíry, i fraucimor se chichotal, a smích byl slyšet až k tichému stolu holotníků, a to bylo hezky daleko od prvního stolu.
Dnes byl pan vladař obzvláště dobré mysli, protože se mu podařilo toho chytrého kněze vystrašit, až v něm byla malá duše.
Bylo to hlášeno na zámku, když se blížilo kozlí spřežení. Poštvali psy na kozly, kteří neslyšeli hlas svého pána v

zuřivém štěkání a měli touhu utéci každý na jinou stranu. Kozka měl co dělat, aby přitom neobrátili kočárek i s ním. Pan vladař se díval z okna na tu kratochvíli a smál se.
U hostiny hleděl proboštovi vynahradit leknutí. Pobízel ho ustavičně k jídlu a pití, ačkoliv Kozka nijak nelenil. Jídla se střídala, předchozí pokrm následoval lepší. Divoká husa v peří. K tomu květiny z kandisu. I páva s chvostem přinesli. A po těch všech krmích přinesla pážata na nosítkách hrad z cukru a mandlového těsta. Okénka z kandisového ovoce byla barevná. V příkopu před hradem pluly ve vodě živé zlaté rybky. Všichni stolovníci si ten hrad se zájmem prohlíželi a pan probošt Matěj už chtěl říci, že tento sladký výtvor je nádhernější a sladší než každá píseň, složená ke cti krásné paní, — když se otevřela vrata hradu. Pomalu, jako se otvírají vrata za padacím mostem — vystoupila dívka trpaslice, která před pánem přednesla oslavnou báseň.
Ještě hlučela pochvala hodovníků, když pážata nalévala z konvic medovinu a sladké cyperské víno.
Kozka ukazuje pánovi do hradního příkopu, ukazuje na zlaté rybičky:
"I sem je nasadil regent Krčin? Ale tyhlety by měly dostat něco jiného než vodu!"
Kozka při posledním slově zkřivil tvář a chystal se nalíti sladké víno do příkopu z mandlového těsta. Pán se smál. Ale konvice byla prázdná, a než mu ji naplnili, kněz dostal žízeň. Napil se a neodtrhl pohár od úst, aby se podíval, proč nastal náhlý šum a halas, vyjadřující údiv. Dopil pěkně zvolna, pak se podíval tam, kam všichni hleděli. Na stole byla na velikánské míse obrovitá štika. Štika, která se nechytí každý den ani v těch velkých rybnících. Je velká asi jako páže, které nalévá medovinu, větší, hodně větší než ta maličká, která vyšla z cukrového hradu přednášet oslavnou rýmovačku. Tohle je už kousek! A v hubě má štika jinou rybu, nu, ta je také pořádná, také je jako celá paže pážete, i když kouká z té štičí huby jen tak na-polovic.
Regent má různé ryby — směje se pan vladař. Je to vzácný kus, ale je tvá ta ryba, probošte, pusť se do ní a za chvíli ať ti trčí z úst jako ta menší té velké. Přece se nezalekneš.
Kozka se usmívá, rozmýšlí se, vzdychne a pak se pustí do ryby.
Proč by ne? Ryba, takováhle ryba, pečená a se sladkou jíchou s mandlemi. Zítra nebo pozítří bude mít probošt na faře nějakou šlichtu hubenou, zapraženou. Všichni se dívají. Pán se usmívá:
"Ryba musí plavat, — ale tahle ve víně!"
Kozka si vydatně přihýbá a přitom se podívá na rybičky ve vodě příkopu z mandlového těsta a řekne soucitně:
"Chudák rybička!"
Soustolovníci se smějí.
Na míse už neleží ryba, ale její kostra, přikrytá masem jenom někde u větších kostí. A ty jsou takové, jako má větší živočich, třeba tele nebo hříbě, sele takové nemá, hosté se přou.
Jen probošt se neúčastní hovoru, má co dělat. Jeho tváře se nadouvají a splaskují nikoliv smíchem nebo vtipným slovem, ale krmí, již nebude mít už třeba hned zítra, a proto je třeba času využít. Mezi dvěma sousty si vydechne, jenom když dá hubatku ke rtům. Sladké víno, v němž je zakleto slunce dalekých krajů, klouže do hrdla, stéká mezi tu kupu rozžvýkaného jídla a v břiše je teplo, teploučko, to tam hřeje to chycené sluníčko — a Kozka se usmívá na pana vladaře, který mu řekne:
"Jen pilně zalévej, ryba nesmí být na suchu! Zalej její duši, má-li ji —"
Kozka mluví, aby si vydechl od jídla:
"Každá ryba má duši,pane, jako ji má každý tvor. Rozdíl je ve velikosti. Chraň Bože, abych chtěl přirovnat k hovádkům duši tvou! Mluví se příliš dobře o tvé velkodušnosti. Duše tvá tě sama nese vzhůru činy, jež působí. A donese tě k oblakům nebes, až určí Pán. Jinak je u mne, a jinak u této ryby. Ta velká ryba měla také velkou duši, která ji nesla v jejím živlu. Rybí duše je v měchýři, který dá rybě plouti, klouže v rukou a uniká z dlaní. Když jej silou smáčkneš, praskne s rachotem, duše z měchýře ulétne vzhůru do vzduchu!"
Kozka si pleskne na nafouklé tváře, napodobí všelijak ten rachot, panstvo u stolu se baví a on mluví dále:
"Tak se oprostí duše od pozemského, duše, která je jen zajatá v těle a touží výš. A to je jenom duše němé tváře, která pije vodu, duše rybí, která rybu nese a nedá jí klesnouti! Což duše lidská, která roste a mohutní a člověka nad zemi vynáší, jen je-li ve svém živlu."
Stolovníci mají tázavý výraz, který vytahuje obočí.
Kozka ukazuje palcem na rybičky v dortu:
"Pro rybu voda. Pro člověka však, který zpříma chodí, je pramenem radostí víno a skvělá společnost."
Pokud mu dovoluje naditý břich, uklání se panstvu. Pochvalně se k němu hovoří a dámy mu házejí omalované cukroví.
Kozka se blaženě usmívá, cpe cukroví do sutany, která skrývá asi nějaké tajné torby a kapsáře.
Bude si moci osladit život, jeho chvíli, která je v tom čase, když trvá sama, celým životem.
Málo zbývá masa na kostře toho vodního dravce. A to si ještě dává ten jedlík na svůj talíř. Jí a jí. Po několika kousnutích nové sousto a po každém druhém soustu zapije lokem vína. Ještě trochu sladké jíchy a ještě kousek — a rybí kostra je čistá, jako by ji vytáhl z mraveniště.
Všichni hlučí, smějí se a pochvalují jedlíka. Pan vladař se usmívá a kroutí udiveně hlavou, až se mu škrobený krajkový nákrčník pohybuje: "Jak je ti, kněze?"
Kozka se napije, zamne mlýnkem palce na ukojeném břichu a sladce, jako když jí mandle, odpovídá:
"Dobře je mi, pane. Než jsem přišel sem, byla ve mně malá duše. Ta má, která je ve mne, když jsem doma sám a smuten. A ještě se zmenšila. Byla ve mně malá dušička, když psi poděsili moje kozlíky. Tak jsem tu mezi vámi usedl. A hle! Ubohá má duše se zotavila a rostla. Když přišla ryba, měl jsem již duši velkou, cítil jsem ji, krmil a napájel. Dobře je mé duši."
"Jedl jsi jako my," — řekl vladař. "A snědl jsi ještě tuhle obrovitou štiku, jakých je málo v mých rybnících. Jak jsi to udělal? Jak je to možné?"

Probošt má ruce pod sutanou, možná, že si popouští o dírku opasek, který svírá břicho, možná, že si je hladí, jak je mu dobře po jídle a pití. Odpovídá:
"Hled, pane, kdybychom všichni, kteří jsme zde, byli namačkáni v malé komnatě, že bychom se nemohli hnouti, kdybychom se tam tísnili jeden na druhého, přece, kdyby se otevřely dveře a ty jsi chtěl vejíti, všichni by se stlačili tak, že by bylo místo pro tebe. Pro vzácnou návštěvu se vždycky najde a udělá místo."
Všichni vybuchli v smích, i pan vladař se bujně rozesmál. Pokynul Kozkovi:
"Ať ti jenom slouží ke zdraví!"
A opustil hodovní síň.
Kozka seděl a přemýšlel. Potom se zdvihl. Snad se šel projít do zahrady nebo jen po chodbách zámku, kde chodil tak rád, raději než na smutných chodbách své fary, které páchly vařeným zelím a na nichž se ozýval leda klapot dřeváků děvečky.
Nebo zašel k známým na kus pohovoru. Všechno asi udělal ten milý kněz. Byl u myslivce, který míval doma i živá zvířata. Nesl si odtud něco ve dvou truhlicích do kočárku. Dostal asi něco darem, byl oblíben ten veselý probošt.
Ještě se napil na dlouhou cestu, aby mu v hrdle nevyschlo, a zapřáhli mu jeho kozlíky. Truhlice si dal k nohám a trochu těžce dosedl na kočárek. Vzal do ruky červené opratě a zamlaskl jako po dobrém šouste či loku. Kozlíci se dali do běhu.
Na nádvoří bylo živo a v oknech hlava na hlavě. Probošt mával rukou na rozloučenou. Před druhou branou zámku se najednou vyřítila smečka psů, těch, kteří podivočili kozlíky, když jeli do zámku.
Kozka držel pevně opratě. Má je přitaženy až k prsům, těžce se shýbá nad svým břichem a druhou rukou otvírá truhlici. Vymrskl se zajíc. Udělal kotrmelec přes kolo, proběhl kozlům mezi kopýtky a už hnal směrem k maštalím. Psi se pustili za ním.
Ale už přibíhá jiná smečka, která se s ukrutným štěkáním vrhá kozlům na nohy. Druhá truhlička byla otevřena a vyrazil z ní strakatý kocour. Jenom se zježil a prskl psům u tlam. Psi se na okamžik zarazili, ale jenom na okamžik. Pádí za kocourem, který unikl houštím ke stromům pod pavlánem. A v mžiku civí na strom, kde vrčí kocour a zlobně se dívá po psech. Psí štěkot byl takový, že si mnohé dámy zacpávaly ouška, ale smály se přitom. Bylo vidět bílé zoubky ve rtech, i když smích nebylo slyšet pro ten psí řev, který ještě zesílil od zadní brány, kde jim kličkoval zajíc u stájí, až unikl za ohrady. Lidé mávali rukama, zbrojnoši, služebníci, ofícíři, fraucimor i pan vladař zamával na pozdrav a na rozloučenou.
Ale jistě ne nadlouho, protože pán měl rád kratochvíli a veselý probošt nezarmoutil. Vyjížděl z brány, která se před ním otevřela jako před nejvzácnějším panstvem, a jel dále se svými kozlíky.

Poselství po čápech

Byla tmavá noc. Obloha jako zatažena černou plachtou, ani hvězda se neprodrala. — Na takovou noc dlouho čekal drvoštěp Ondřej. Ten se usmíval nad pěkným pařezem, když jej dobyl ze země, ale když vytáhl síť s rybou, blýskaly mu oči a srdce tlouklo rychleji. Pařez nemluví, i ryba je němá, ale Ondřej si s nimi povídal, že kdyby mu byly rozuměly, ani by mu nemohly mít za zlé, že je vytahuje odtud, kam patří. Ale strážce rybníků, baštýř, ten by mu asi nic nedal na takové řeči. To by bylo zlé. Byl by krutě potrestán, i ruku by mu mohli odnít za několik rybek. Jenom za nejtmavších nocí mohl jít se sítí k vodě, ale pak nebylo vidět ryby v síti, a to bylo půl radosti pryč, když se netřpytily jejich šupiny v měsíční záři jako stříbrné.
Vítr se prohánět rákosím, které šustilo. V místě, kde byla nastražena síť, se chvílemi ozvalo rybí plesknutí. Ryba se táhla k síti. Ale najednou sebou Ondřej škubl, jako když ho bodne. Z dálky se ozval nějaký hluk. Poslouchal napjatě. Byly to mužské hlasy. Schoval se do vrboví. Dva muži nesli břemeno. Přišli k rybníku a břímě položili na zem. Jeden z nich tápal rukama na břehu a potom přiklekl zase k ležícímu předmětu.
Kámen, problesklo Ondřejovi hlavou. Váže kámen k pytli! Oči měl docela navrch hlavy, ale nepoznal z toho všeho nic.
"Už je to. Tak pojďme —" řekl jeden z nich, a když zdvihli pytel, řekl: "Hej rup — a odhodili to do vody." Drsně se zasmáli a zvolna odešli.
Ondřejovi bušilo srdce až v hrdle. Sotva zanikl ohlas jejich kroků, vyběhl Ondřej z houští a hnal se k místu, kde byli oba muži. Shodil se sebe svůj vrchní kabátec a vrhl se do vody. Potopil se, ještě jednou a namáhavě ploval ke břehu. Klesl na kolena a táhl ven nějaký pytel, vak. Potom si otřel obličej, přes který mu stékala voda s vlasů. Ohmatal pytel a vyjekl hrůzou. Cítil pod drahou látkou vaku lidské tělo. Třesoucí se rukou vytáhl nůž.
Rozřízl měch a honem ohrnul látku. Byla tam krásná dívka v bezvědomí. Dýchal jí do úst. Hladil jí vlasy, křísil ji. Pomalu otevřela oči.
Má krásné brvy a velké oči. Nechápe, kde je, a bojí se. Ondřej ji odnesl do nejbližší chaloupky, kde bydlel jeho přítel, borkař. V prostém a útulném obydlí se zotavila a vyprávěla svůj zlý osud. Je princezna z daleké země a velmož ji přivezl, když byl v její zemi s vojskem. Nechtěla být jeho ženou. Dal ji obléci v krásné šaty, měla služebnice a skvělé komnaty, ale chvěla se, když ji velmož uchopil za ruce a krev se jí zastavila, ucítila-li dotyk jeho vousů na své tváří. Hněval se — a jednou se tak rozběsnil, že nařídil uvrhnout ji do jezírka.
Ať jde mezi ryby, mlčenlivé a chladné, jako je sama.
Tak křičel a nepříčetně pobíhal v zámku. Princezna má v očích hrůzu. Zakrývá si je rukou a pláče. Ondřej jí hladí vlasy a ona se jíž usmívá skrze slzy. Lehce vyprostí své ruce z jeho a snímá prsten. Navléká mu jej. Ondřej nikdy neviděl takový prsten, je měnivý jako ledňáček. A tu si vzpomene na svou síť ve vodě. Brzy tam ubíhal, ačkoliv ho princezna prosila, aby neodcházel. Byl šťasten. A do sítě se mu natáhly velké ryby. Odešel s nimi na trh do meta. Rozložil je na dláždění v síti.

Lidé se zastavují, podivují se rybám — a pojednou ustupují, přichází správce knížecí kuchyně s prvním kuchařem, kteří právě nakupují na trhu. Prohlížejí ryby — a už má dostati Ondřej peníze na dlaň, když správce vzkřikne a clouná rybářem:
"Kde jsi ukradl ten prsten, ničemo?"
Ondřej byl odveden do hradu a uvězněn do podzemního vězení. Byla tam tma a vlhko. Kamenné zdi jsou slizké jako ryby. Chlad studí.
Do sklepení přišli soudcové a biřici. Vyslýchali rybáře, jak přisel k prstenu.
Odpověděl jím, že našel prsten v rybě, kterou vylovil. Soudcové se dívali jeden na druhého a potom poodešli stranou. Šeptali si mezi sebou. Potom rozkázali pochopům, aby potrestali rybáře za to, že chytal ryby. Prsten odnesli. Biřicové vyplnili rozkaz, pod pruty, kterými ho bili, naskočily červené pruhy. Zatínal zuby a myslil:
Je to lepší, než kdyby mi vypíchali oči. Nikdy bych už nespatřil krásnou princeznu, která na mne čeká v borkařově chýši.
Ale rány se zahojily a on stále byl ve vězení. Zapomněli na něho. Někdy ho dávali také do klády s ostatními, aby nezahálel. To bývalo venku, na nádvoří. Bolely údy, ale díval se na hvězdy. Jednou, když tak seděl v trdlici, uviděl pastýře, kterého znal. Mluvili spolu tiše, když biřic spal. Pastýř mu slíbil, že ho vysvobodí, jak se sám dostane ze žaláře.
"Mám kouzelnou květinu," — svěřoval mu tiše. "Otvírá všecko zavřené. Její seménko je rohovaté jako měsíc. Seménko otvírá i bylina. Jednou na pastvě zatloukli pastevci klínem datlovo hnízdo. Datel odlétl a vrátil se s bylinou v zobáku. Držel ji nad klínem — a ten vypadl. Přinesu ti tu bylinu, —" sliboval.
Čas ubíhal. Pastýře už neviděl. Vzpomínal na princeznu a bylo mu nesmírně smutno. Princezna v borkařově chýši vzpomínala na něho také, chodila jako bezduchá a často plakala. Blízko chýše byl starý dub, přeražený bleskem. Na něm hnízdili čápi. Přilétali na jaře, opravili hnízdo a pak seděla na něm čapice na vejcích; potom vystrkovali hlavy mladí čápi a staří odletovali na blízké mokřiny, sáhovali tam dlouhýma červenýma nohama a přinášeli mladým potravu.
Princezna pásla borkařovu kozu a dívala se na mraky, jak plynou do daleka, a toužila. Vzpomínala na rybáře, který jí zachránil život, a vždycky si představila, jak by byli spolu v její domovině. Čápi si na ní zvyklí a přicházeli blízko.
Jednou, když přišel starý čáp až k ní, div nevykřikla. Čáp měl stopy spálení na noze. Jeden z čápů, kteří bývali na střeše jejich dvorce, ten měl také takovou stopu ohně. Všimla si toho doma nejednou. Borkař jí vyprávěl o čápech. Nejsou tu na dubu dlouho. Bývali na střeše nedalekého špýcharu, který vyhořel. Při požáru se starý čáp vrhal odvážně do ohně a zachránil mladé.
Princezna byla rozechvěna.
Mohl by to být ten starý čáp nebo jeden z mladých — a podivné myšlenky jí přicházely na mysl. Viděla svůj domov i ve snu, z něhož se vzbouzela. A jednoho dne, když mladí už si létali sami na močály ukořistit žáby a zkoušeli svou sílu k dalekému letu, připevnila princezna starému čápovi na krk hedvábný míšek; v něm byl svitek per gamenu. Psala na něm rodičům o svém osudu. Starý čáp stál vážně na jedné noze, když mu připevnila na krk poselství. Potom zaklapal zobákem. Když odlétali, zakroužil starý čáp nad chýškou a princezna se slzami v očích jim mávala na rozloučenou.
Ondřej v žaláři vzpomínal smutně na princeznu — a ani si už nevzpomněl na pastýře, když jedné noci uslyšel slabé, táhlé zahvízdnutí, které se opakovalo. Potom se ozvala tlumeně pastýřská píšťala. Ondřej vyskočil ze slámy, na které spal, a vyšplhal se k maličkému okénku.
Uviděl pastýře.
Radostně se pozdravili. Mluvili spolu jenom několik slov šeptem a pastýř mu hodil klubíčko nití. Po spuštěné niti vytáhl pak Ondřej bylinu.
Strážný spí, řekl ještě pastýř s rukou u úst. — Hlavní vrata nechám otevřena. S prudce bušícím srdcem držel Ondřel čarodějnou bylinu u těžkých, železem pobitých dveří a nevěřil svým očím, když se počaly otvírat. Zavrzaly jen málo, že se žalářník neprobudil. A když prošel těmi posledními, hlavními vraty, která byla pootevřena ještě od pastýře, rozběhl se, jako když mu za patami hoří, a utíkal až k borkařově chýšce. Před ní seděla princezna a vítala nastávající den. Byl pro ni šťastný. Vrhla se Ondřeji okolo krku a div neskákala radostí. Povídali si a byli šťastni jako děti, když se najednou ozval dusot koňských kopyt. Ondřej se ulekl:
"Stíhají mne, jsou zde —"
Princezna zaúpěla a přiskočila k oknu. Vzápětí vykřikla radostí:
"Ne, drahý, to je od nás —"
Vyběhla ze dveří a vítala se radostně s dvěma zbrojnoši, kteří před ní padli na kolena.
Vyptávala se, švitořila, sháněla něco na pohoštění, byla jako vyměněná. A když vybalila list od svých rodičů, měla v očích slzy štěstí.
Udivenému Ondřeji vypověděla celou pravdu o tom, jak napsala list a uvázala jej čápovi na krk. Byl to opravdu čáp, který býval u nich na dvorci, když nebyl zde. Lidé u nich sebrali čápovi s krku svitek a přinesli jej jejímu otci. A rodiče jsou šťastni, že je dcera živa a zdráva. Vyslali bez meškání rychlé posly, kteří nyní právě přijeli a přinesli zprávu, že byla pro ni vyslána výprava. Poslové ujišťovali, že přijede co nevidět.
Ondřej byl smuten a nerozveselil se ani příliš, když princezna se mu vysmála, že si mohl myslit, že ona odejde bez něho. Nechtělo se mu najednou odtud. Princezna mu vypravovala o své zemi — a Ondřej si nakonec řekl, že je to tam trochu podobné jako zde, ryby jsou tam, mokřiny s vodním ptactvem a čápi zrovna ti, kteří zde hnízdí. K tomu dobré živobytí a krásná a hodná princezna.
Slíbil, že odejde s tou podmínkou, že pojede také s nimi jeho přítel borkař. Princezna, která mu byla vděčná za pohostinství, radostně souhlasila.
Připravili se a jednoho dne přijela výprava. Podivně oblečení lidé na krásných koních přijeli pro princeznu. Usadili ji do kočáru, vedle ní si sedl Ondřej a borkař si sedl vedle kočího. Ještě se otočil po chaloupce a zamáčkl slzu, ale potom si

všichni povídali, těšili se, dělali plány pro nový život a smáli se. Hajduk, který seděl na kočáře za nimi, nic nerozuměl, co povídali, ale smál se také. Kočí práskal bičem, jen se to rozléhalo. Když přijeli do země, kde byly jiné domy i stromy a jinak oblečení lidé, uviděli často čápy. Princezna jim vždycky mávala a volala na ně. A oni na ni nezapomněli.
Když už se vrátili ti staří známí čápi zase z hnízda na dubu blízko borkařovy chaty zpět na dvorec, kde už byl Ondřej pánem a borkař prvním šafářem, přinesli princezně děťátko, které tleskalo do ruček, když čápi klapali červenými zobany. A Ondřej s princeznou žili šťastně, měli několik synů — a ani se nikdy nedověděli o velmoži, který ji odvezl z domova. Skončil špatně. Pomátly se mu myšlenky, běhával v zámku, volal různá jména a jednou skočil do jezera. Jeho rod jím vymřel. V zámku straší — a on v jeho okolí v tmavých nocích vláčí těžké řetězy a pláče.

Kouzelná píšťalka

Kašpar, syn chalupníčkův, se chystal na zkušenou do světa.
Otec mu to schválil:
"Mladý člověk si potřebuje trochu obrousit hrany. A na to je svět, panečku, brus!"
Také v chaloupce nebyl blahobyt. Byla sehnutá jako stařenka v dřímotě. Bylo by třeba dát nové došky na střechu, už byla porostlá mechem a tak zelená jako starodávný kabát, který měl starý k svatbě. Ale ani slámy nebylo. Z políčka jako dlaň sotva stačilo na podestlání rohaté koze, kterou pásla malá Kašparova sestra. Rodiče práci zastali, a tak se Kašpar rozhodl, že nebude ujídat doma ten suchý krajíc. Maminka neříkala nic, jenom si potají utřela slzu. Věděla, že jinak být nemůže. Děti odejdou do světa, jako ti ptáci odletí. Ale zase se vrátí. Je to světa běh. Matka si vzdychla a chystala nejlepší mouku na buchty, které si vezme Kašpar na cestu. Ten si šel uříznout hůl. Už dávno ji měl vyhlédnutu, takovou sukovici, na které byly uzly a zakrouceniny jako na Kašparových pažích, když je pěkně napjal, jak za něco pořádně vzal při práci.
"S tou se mi hezky půjde," říkal Kašpar, "s tou se nemusím bát."
"Nemusíš se bát ani bez hole, když budeš ke všem lidem vlídný," říkal otec.
Potom se rozloučili. Matka si na zápraží utírala oči. Sestřička mu kynula rukou. Otec ho vyprovodil za ves až k zátočině u lesa.
Potom šel Kašpar sám. Přešel les a odbočil na luka. Ještě si tady chvíli sedne, než nastoupí cestu. Je tu blízko jezírko a potůček, který plyne také kdovíkam, jako on sám půjde. Létaly tam barevné vážky sem tam bez cíle, jako on sám.
Ale ne, řekl si Kašpar, vím, kam jdu. Odcházím, abych se mohl ve cti vrátit.
Zafoukal větřík, šáchory a sítiny, rostoucí podle potůčku, zasvištěly a rozkývaly se, jako by jeho řeči přikyvovaly. Lístky na vrbě se chvěly. Kašpar si uřízl prut, švihal jím a díval se do ubíhající vody. Prut roztínal vzduch. Kašpar vzpomínal, jak pásal husy a kozu. Ted již je velký. Odchází odtud. Bylo mu najednou smutno. Přiřízl konec prutu a začal oklepávat. Říkal si průpovídku, jako říkával, když byl malý:
"Nebudeš-li se otloukati, budu na tě žalovati knížeti pánu, rozbitému džbánu."
Svlékl lehce píšťalku, přiřízl a dal ji ke rtům. Hořká míza mu zahořela na rtech. Ta míza, která proudí zjara celým stromem, keřem, pochází ze země. Odtud berou kořeny živné látky, z toho rostou a zelenají se. Kašpar si říkal:
"To je země, z které pocházím — a teď z ní odcházím."
Je mu nebývalé smutno. To není loučení s rodinou. Zdá se mu, že objímá celou louku s potůčkem, jezero s rákosím, celý kraj, který se mu jeví nejkrásnější teď, když jej opouští. Z očí mu vyhrkly slzy. Stekly ke rtům a smísily se s mízou vrby. Slaná a hořká. Kašpar píská a najednou cítí sladkost. Lahodnou, nevýslovnou sladkost na rtech.
Píská. Zdá se mu, že už má tu píšťalku velmi dávno. Tak pěkně píská každou písničku, kterou umí. Kašpar si podupával, ale už se vzchopil. Musí jít. Bylo mu radostně, Výskl si. Schoval ji do torby a šel. Přešel několik kopců a údolí. Potkal starého muže. Kašpar ho pozdravil. Muž se zastavil.
"Kam jdeš?"
"Do světa na zkušenou."
Starý se zasmál:
"Nu tak vida, a já zase jdu z vandru domů. Odešel jsem mladý jako ty. A teď se vracím. Nemám nic. Ale dobrou radu ti dám. Nepromarni výtěžek své práce. Jdi šťastně, hochu, a vrať se šťastnější než já."
"Nebuď tak smuten," říká Kašpar a je mu starého pocestného líto. "I hochu, ještě do nedávná jsem byl vesel. Když nic, alespoň jsem si zapískal na ústa. Ale teď už nemohu. Vypadly mi poslední zuby — a konec. Nejde se mi tak vesele, staré nohy bolí."
"Dám ti svou píšťalku," řekl tiše Kašpar a vytáhl ji z torby.
Pocestný si prohlížel Kašpara. Potom vzal beze slova píšťalku a zapískal na ni.
"Dobrá," řekl, "ale já ti také něco dám, co se ti může hodit."
Schoval píšťalku a podal Kašparovi nějaký černý kamínek nebo kořen — nebo co to mohlo být.
"Schovej si to, učiní tě to nezranitelným. Já už to nepotřebuji. Jsem stejně zraněn životem, který jsem promarnil v cizích krajinách. Bil jsem se s každým a pro každého. A teď —? Díky za píšťalku. Jdi šťastně!"
Starý rychle odešel. Kašpar ani neměl čas vykoktat díky.
Dal se znovu na pochod. Šel a šel. V poledne si trochu odpočinul pod stromem u cesty, ale ne dlouho. Chtěl ujíti velký kus cesty až do sousedního knížectví. Sáhl jednou také do torby pro píšťalku, když byla před ním cesta příliš rovně dlouhá. Zesmutněl, stáhl ruku zpět, ale pak si řekl, že on, Kašpar, si může zapískat i bez píšťalky a staroch má přitom radost. A zase zvesela vykročil.
Už zapadlo slunce, když přišel na velikou pastvinu, kde byl ovčák s ovečkami. Prohlížel si Kašpara čistýma modrýma

očima, které byly tak modré — jako nebe, do něhož se na pastvě po celý život díval. Dal Kašparovi homolky, tvrdé jako kámen, ale na jazyku se jen rozplývaly. Napili se mléka a stařec řekl Kašparovi:
"Zastaň mne, hochu, zchrupnu si do půlnoci, chce se mí tolik spát. Od půlnoci už nemám spánek, jsem starý, pak se vyspíš ty. Chodí sem někdy medvěd. Volej, kdyby přišel. Přimrazím ho."
Staroch dal Kašparovi houni a šel spát do ohrady k ovcím, kde rněl malou stříšku proti nepohodě, Kašpar hlídal. Byla jasná noc, hvězdy se třpytily na obloze, chvílemi je zaclonil mráček. Obláčky byly jako vlna oveček v ohradě, a když se přelévaly přes srp měsíčku, bylo to, jako když podtíná vysokou bílou vlnu na ovčí kožich. Kašpar si vzpomněl na píšťalku.
Mám bílé a zdravé zuby, řekl si, mohu si pískat, ale přece si vzpomínal.
Vytáhl z kapsy ten podivný kamínek nebo kořen.
Jsern nezranitelný? To bych mohl zkusit, kdyby přišel medvěd. Ale co to říkal ovčák, že přimrazí medvěda?
Myšlenky se mu zatoulaly zase domů. Spí už, myslil si. Jsou doma, v chalupě.
U lesa se ozval nějaký praskot, jako když šlape několik lidí na větve. Zase to ustalo. Kašpar se díval. A netrvalo dlouho, uviděl, že z lesa vystoupil velký stín, který se pohyboval. Sevřel v ruce svou hůl. Když se stín přiblížil k ohradě, Kašpar se plížil proti němu. Na několik kroků vzdálen, vyskočil a hnal se s holí proti tomu. Stín se vztyčil. Kašpar uviděl jasně v měsíční záři vyceněnou tlamu medvěda. Medvěd se blížil. Mručel. Když na jeho hlavu dopadla hůl, zařval. Kašpar udělal pohyb, jako když tančí, a už byl za zvířetem. Uhodil znovu. Medvěd upadl na záda. Kašpar mu skočil na hrdlo. Tlapy rozlíceného zvířete ho sevřely, div mu kosti nepraskaly. Ale Kašpar měl v rukou sílu. Tiskl medvěda, jak mohl. Tlapy zvířete drásaly jeho záda a Kašparovi se zdálo, že ho někdo škrábe po zádech. Bylo mu to příjemné. Pojednou slyší:
"Pusť, medvěde —!"
Ruce mu klesly. Zvíře vydalo slabý zvuk a zůstalo ležet. Kašpar se zdvihl. Před ním stál ovčák. Kašpar volal:
"Zardousil jsem medvěda!"
"Jsi odvážný chlapík," řekl ovčák klidně. "Zítra s ním půjdeš do hradu."
"Půjdu? Jak s ním mohu jít, když je mrtev? A na rameně ho neunesu!"
Ovčák se zasmál:
"Nést ho nemusíš. Pocape pěkně sám s kroužkem v čenichu."
"Tak on je živ?"
"Je živ. Jenom jsem ho přimrazil."
Z toho přimrazení Kašparu přeběhl po zádech mráz.
Starý ovčák se rozpovídal:
"Nu, teti ze spaní není nic a potom si můžeme zdřímnout oba. Líbíš se mi, že se nebojíš. Naučím tě něčemu, co se ti hodí. Zapamatuj si to — a budeš mít moc přimrazit medvěda, vlka a člověka, kdyby chtěl uškodit."
A ovčák učil Kašpara tajemnému zaříkávadlu. Byla to slova, která Kašpar dosud neslyšel. Podobna houkání sovy — měnila se v medvědí brumlání a vytí vlka. Kašpar měl plnou hlavu těch slov a bál se, aby je nezapomněl. Díval se na starce s úctou, když provlékali medvědovi čenichem kroužek a vázali ho ke stromu. Zvíře mělo široce rozevřenou tlamu, těžce dýchalo s mručením, ale bylo už pokorné a poslušné. "Jsem rád, že odejde, řekl ovčák. Budil mne a dávil mi ovce. Půjdeš s ním ráno k myslivci a přivedete ho do hradu. Budou mít radost a já také. A medvěd se nebude mít zle. Pojď spát."
Ovčák zívl a přikryl Kašpara houní.
Vál jemný větřík. Z dálky doléhal slabý šelest stromů. V ohradě byly ovečky s chundelatou vlnou a na nebí také.
Kašpar nemohl usnout. Přeříkával si zaříkadlo proti zvířatům a proti člověku. Tolik se mu do toho mísilo podobné mrumlání přivázaného medvěda a volání sovy z lesa.
Ráno ho vzbudily ovečky. Protíral si oči a ovčák se usmíval:
"Ovce nemohu zmrazit, aby tě nevzbudily. Ty jsou hodné, nikomu neubližují."
Napili se mléka a ovčák ukázal Kašparovi cestu k myslivci. Kašpar mu upřímně poděkoval a odešel s medvědem. Ten šel poslušně jako beránek.
Myslivec byl starý dobrý vousáč. Přivítal Kašpara a bylo na něm vidět, že se mu Kašpar líbí. Chvíli přemýšlel a pak řekl:
"Půjdeme do hradu. Ale musíš si vzít mou kamizolu. Tu tvojí bundu ti ten chlupáč pěkně zřídil."
Prohlížel kůži pod hadry a vrtěl hlavou. Kašpar si přispíšil s vysvětlením. Myslivec si prohlédl kámen nezranitelnosti a pokývl hlavou:
"Odvážný jsi přesto." A usmíval se na Kašpara.
Šli do hradu. Lidé se zastavovali a prohlíželi si je.
Taková podívaná se nenaskytne každý den. Dva myslivci, starý a mladý, jdou s medvědem na řetízku.
Na hradě dlouho nepobyli. Pán měl návštěvu. Mluvil s nimi s pavlánu, oni stáli na nádvoří. Poručil, aby Kašpar byl u myslivce na učení. Medvěda dali do hradebního příkopu. Myslivec byl rád, že Kašpar zůstane u něho.
"Budu mít zastání," povídal. "Už jsem stár."
Kašparovi se u myslivce líbilo. Chodili po lesích a Kašpar uviděl mnohé, o čem neměl ani potuchy. Často chodila zvířata z lesa až k myslivcově chalupě. Nebála se ani Kašpara — a také myslivec si ho oblíbil. Ve dnech nepohody seděl starý myslivec doma a nahříval si staré nohy. Někdy četl ze staré tlusté knihy, velké jako polovina stolu. Černé desky měly stříbrné kování. Jednoho večera, když venku ohýbal vítr sosny, řekl myslivec:
"Brzo mi zatlačíš oči, Kašpare. Jsi hodný hoch a dobře jsi mi sloužil. A za tu poslední službu ti něco dám. Možná, že se ti to hodí. Lidé nejsou všichni hodní. Učaruji ti, že se každá koule, proti tobě vypálená, odrazí a stihne toho, kdo by

usiloval o tvůj život."
Myslivec namazal pronikavě vonící mastí Kašparovo čelo, spánky a prsa v místě, kde je srdce. Mumlal přitom tajemná slova zaříkávadla a svou stařeckou třaslavou levou ruku měl na jeho hlavě.
Myslivcových sil valem ubývalo. Kašpar ho ošetřoval pečlivě, jako kdyby to byl jeho otec. A jednoho večera se stařec rozžehnal se životem.
Kašpar mu zatlačil oči. Vykopal mu hrob pod javorem, kde měl myslivec sedátko, na kterém rád sedával a díval se do kraje. Bylo odtud vidět kopce a lesy. Oznámil na hradě purkrabímu smrt starého myslivce a potom se sešli starcovi známí a pohřbili ho. Když všichni odešli, zaházel Kašpar hrob a nanesl na rov kameny. Seděl dlouho přes půlnoc u hrobu na sedátku starého myslivce. Zdálo se mu, že javor, z jehož dřeva jsou housle, hraje myslivci jeho píseň. Stejnou, stále stejnou tichou píseň.
Ráno odešel Kašpar do hradu, jak mu rozkázal purkrabí. Byl předveden k pánovi. Ten si ho prohlížel a vzpomněl si:
"Tys přivedl tenkrát medvěda?"
"Ano, pane," odpověděl Kašpar.
"Budeš nástupcem zemřelého myslivce. A dnes zůstaneš zde. Budeš posluhovat u hostiny."
Večer Kašpar naléval v hodovním sále víno panstvu.
Na velikých mísách nosili kuchaří a sloužící jídla. Jaká to byla jídla! Kanci hlava mezi pečení, bělostný beránek v kůži. Kašpar si vzpomněl na ovečky starého ovčáka a na noc u něho.
Při velkých mísách se střídaly velké cínové džbány, plné sladkého vína a medoviny. Hodovníci byli rozjařeni. V koutě sálu hráli pištci. Hráli písně, které Kašpar neznal. Bylo mu smutno. Jak toužil po své vrbové píšťalce! Kašpar už nalil mnohý pohár. V síni bylo rušno. Ale pojednou nastalo ticho a oči všech se obrátily k záhlaví stolu. Pán hradu vstal a mrštil pohárem na zem; host vedle něho sedící vstal prudce, až se truhla překotila na podlahu. Při tom ten cizí pán tasil z pochvy mečík a vrhl se na pána hradu. Ale Kašpar byl rychlejší. Upustil konvici s vínem, kterou měl v ruce, a skočil před hradního pána. Ale ještě než skočil, zamumlal slova, která ho naučil ovčák. Cizí pán strnul, napřažená ruka s mečíkem mu zůstala nehybně trčet ve vzduchu. Nastala vřava. Stolovníci vstávali se svých sedadel, poháry se válely na dlaždicích sálu. Útočníka odvedli svázaného do vězení pod věží. Pán hradu byl bledý. Díval se na Kašpara. Po delší chvíli řekl:
"Zůstaneš na hradě a budeš mým osobním myslivcem."
Kašpar se poklonil. Ještě v noci si došel pro několik svých věcí a poseděl na lavičce u hrobu starého myslivce. S rozbřeskem byl zase na hradě. Protože neměl mnoho práce, chodil po hradě. Když přišel ke konírně, uslyšel vzteklé bručení. Vedle v chlévku byl medvěd. Poznal Kašpara. Vztyčil se a vztáhl po něm tlapy, ale ne hrozivě jako tenkrát v noci u oveček. Kašpar ho popleskal po kožichu. Jaký byl nečistý a zbědovaný! Vyvedl ho z chléva. Dal mu pamlsky a očistil ho. Zavedl ho do hradebního příkopu. Medvěd se válel v trávě a radostně mručel. Kašpar se dověděl, že medvěd polekal purkrabího a byl potom zavřen do chlévka. Denně nosil Kašpar medvědovi mlsoty a medvěd mu položil vždy tlapu na rameno.
Uplynulo několik dnů a stalo se, že strážný z hradební hlásky oznámil cizí vojsko u hradu. Byl to podle praporců bratr uvězněného se svým lidem i s oděnci bratrovými. V hradě bylo hned rušno. Zbrojnoši připravovali své zbraně a stráže nastoupily k střílnám v hradbách. Chtěli znovu zavřít medvěda, aby nepřekážel. Ale Kašpar nedal. Tak zůstal medvěd v hradebním příkopě. Kašpar pozoroval přitáhnuvší vojsko. Rozbili tábor, udělali ohně a ukazovali nahoru na hrad.
Netrvalo dlouho a dopadla první kamenná dělová koule. Padla do příkopu. Medvěd se po ní hnal. Uchopí! jí do tlap. Vyklouzla mu. Zase ji chopil a vyhodil do výšky. Chytil ji. Strážní u střílen se smáli. Ti dole se trochu zarazili, ale nechápali. Kašpar zavolal medvěda. A teď ti dole viděli, jak si černý huňáč hraje s jejich dělovou koulí. Kašpar pozoroval, co se dole děje. Viděl dobře, jak jeden z mušketýrů nabíjí a míří. Skrčil se, a když vyšel kouř z hlavně, stál už před medvědem. Ucítil slabý náraz. Medvěd si hrál dál. Kašpar vylezl na hradby a založil ruce v bok. Smál se. Ten střelec nabil znovu a zamířil na něho. Kašpar se smál. Padla rána a znovu ucítil Kašpar nepatrný úder do prsou. Díval se dolů. Tam padl střelec zraněn či zabít střelou, kterou chystal Kašparovi. Jiný mušketýr zamířil na Kašpara. Padl jako ten první. Odnesli je do ležení a bylo znát, že se radí.
Kašpar stál se založenýma rukama na baštách. Potom se tam dole dva střelci postavili s ručnicemi a mířili na Kašpara. Vystřelili. Kašpar se ani nehnul, když na něho narazily dvě koule. Než se rozplynul obláček dýmu po výstřelu, viděl Kašpar oba střelce ležící na zemi. Ucítil dotyk na rameně. To medvěd mu tam položil svou tlapu. Kašpar ho objal. Dole se nikdo ani nepohnul, ale pak to vypuklo. Nastal ruch. Lidé běhali jako splašeni a křičeli. Bylo slyšet jenom některá slova.
Čert! Čert! Ďábel je s nimi. Dva pekelníci se objímají.
Kašpar a strážní se smáli, až se prohýbali. Medvěd si zase zdvihl dělovou koulí a bručel.
V nocí se strážní divili, že nehoří ohně. Ráno tomu rozuměli. Místo, kde útočníci tábořili, bylo prázdné.
Pán hradu se všecko dověděl od strážných. Dal si zavolat Kašpara. Zase si ho prohlížel, jako by ho viděl poprvé. Ba, tenkrát poprvé si ho ani mnoho neprohlédl.
"Na mém hradě, který jsi obhájil, budeš purkrabím."
Kašpar se poklonil.
Večer byla na hradě slavnost. Panstvo sedělo v hodovní síni, ale protože se tam všichni z hradu nevešli, byla slavnost i na nádvoří. Brána byla otevřena, mohl přijít každý známý z blízké osady, ale někdo neznámý se tam mohl také připlést. Ani příliš nehlídali, spíše si hleděli korbele. Měli přece nového purkrabího, ten starý za mnoho nestál. A toho nového se bojí celé houfce oděnců.
"Slávaáááá" — křičeli, až to bylo slyšet do hodovní síně.
"Sláva purkrabímu Kašparovi!"

Ten seděl po boku pána hradu v čele tabule a byl středem pozornosti všech. Páni ho chválili, dámy se na něho usmívaly. Nádvoří volalo slávu. Pán dal otevřít okna. S vlahým vzduchem proudilo hlučné veselí shora dolů a zdola nahoru. Přivedli do síně msdvčda s ď lovou koulí. Všichni ho popleskávalí a hladili. Dámy trochu j ečeíy, když se k nim přiblížil, ale pohladily ho přec. Všichni potěžkávali kouli. Smáli se, až se za břicha popadali, když jim medvěd koulí vzal a vyhazoval jí a hrál si s ní na zemi. Dámy krmily medvěda pamlsky — a tak jim zase kouli dal. Přišel tak až ke Kašparovi. Postavil se k němu a dal mu tlapu na rameno. Všichni se ztišili. Kašpar popleskal medvěda. Hodovníci vypukli v jásot. Kašpar se usmíval, ale nemyslil na to, co mu všechno povídají. Kašpar v té chvíli ticha, kdy mu položil medvěd tlapu na rameno, zaslechl známé zvuky. Jaké to byly zvuky? Přicházely zdola, z nádvoří. Hučelo to teď, volalo slávu. Kašpar se musil ukázat na balkoně i s medvědem. Volání slávy nebralo konce. Ale Kašpar se bystře díval dolů a hledal. Vždyť to byla přece píseň jeho píšťalky!

Podařilo se mu vytratit ze síně. Sběhl dolů. Proplétal se tím hemžením. Lidé ho nepoznali. Hledal známou tvář. A po chvíli ji našel. Byl to pocestný, kterého potkal, když odcházel z domova. Chopil ho za ruku a odtáhl do výklenku, kam nepadalo světlo pochodní.

"Co tu děláš?"

Stařík byl trochu rozjařen pitím. Objal Kašpara:

"Veselím se s tebou, ale ty nevypadáš tak zrovna šťastné!"

"Hrál jsi na píšťalku, vid?"

"Hrál. Tady je."

Kašpar ji dychtivě uchopil. Přitiskl jí ke rtům. Dýchl. Ozval se zvuk, jinak dýchl — a potom hrál pro sebe a pro nebe nad sebou.

Potom ji vrátil:

"Nech si ji." Šeptem dodal: "Udělám si brzo jinou — domal"

Uchopil starce za rameno:

"Pojď, ještě dnes v noci odejdeme. Počkej zde na mne."

Stařík se na něho chvíli díval a pak se mu všecky vrásky rozehrály do úsměvu;

"Dobrá, odejdeme."

Kašpar vyběhl do hodovní síně. Už ho tam postrádali. Seděl, usmíval se, ulízl vína. Srdce mu tlouklo v prsou jako perlík na kovadlině. Neslyšel ani mnoho z toho všeho, co se u stolu povídalo. Slyšel něco jiného. Píseň své píšťalky z domova.

Konečně pán vstal, a to bylo první znamení konce hostiny. Kašpar šel s ním.

Vrátil se brzy. Pospíchal do své ložnice a brzy se vrátil s vakem. Dal jej dědovi, který čekal na nádvoří, kde bylo ještě plno lidí. Kašpar pospíchal do stájí, kde byl medvěd. Dal udivenému stájní-kovi hrst peněz, aby dobře krmil medvěda a pouštěl ho ven mezi hradby. Stájník radostně slíbil. Kašpar ještě huňáče popleskal:

"Měj se dobře, chlupáči" — a dal mu medové koláčky od hostiny.

Medvěd mu ještě dal tlapu na rameno, když Kašpar odcházel z maštale.

Kašpar šel přes nádvoří, kde čekal stařík. Uchopil ho za paži a odcházeli. Ani v bráně se Kašpar neobrátil. Až když byli daleko a několik oken na hradě svítilo jako oči sov do tmy, zastavili se, Kašpar se chvíli díval na hrad a potom se obrátil a zvolna odcházeli.

Kašpar zamířil k ovčákovi. Už nespal. Uvítal je a pozval k snídani. A tak seděli u ohně, mladý purkrabí, který právě dosloužil, světoběžník, který si tykal i s hvězdami a ovčák, který hvězdy znal, protože se na ně díval tisíce noci. Kašpar jedl homolku. Válel po jazyku tvrdý sýr, který se v ústech rozplýval, kousal zrnka kmínu, cítil planý kmín na louce doma. Přepadla ho touha zahrát si na svou píšťalku. Stařík pocestný mu ji podal. Kašpar hrál. Hrál píseň vrb, jimž šplounají vlnky u kořenů a listí do toho šumí doprovod. Hrál píseň topolů u cesty, která vede do světa a zase zpátky domů. Hrál píseň něžnější než mekot beránků a pohlazení matčino.

Starý ovčák se usmíval a světoběžník měl skloněnou hlavu. Svítalo. Slunce si nastlalo plno barevných polštářů na nebeský balkón, než vyhlédlo.

Kašpar se umyl v potůčku a dal své jemné šaty stařikovi pocestnému. Oblékl si režnou halenu ovčákovu. Dával mu peníze v měšečku, ale ovčák vrtěl hlavou:

"Nepotřebuji zlata. Mám všecko."

Kašpar sklopil hlavu. A ovčák ho pohladil po vlasech třaslavou rukou.

Rozloučili se.

A tak šli dva z vandru. Jeden starý a druhý mladý. Na rozcestí se rozloučili. Kašpar dědovi vracel píšťalku:

"Uříznu si jinou."

Ale děda ji nechtěl. "Nech si ji, byla vždycky tvá."

Kašpar se usmíval:

"Nechám si ji tedy. Pro vzpomínku. "A dal dědovi váček s penězi a řekl:

"Ted ti tvou radu vrátím. Nepromarni, co jsi svou prací nabyl."

Tomu se rozehrály vrásky.

"Dobrá, přijmu, máš dost pro sebe. Ať jsou ti požehnány. Koupím si v městě stříbrnou píšťalu, jako měl náš hejtman. Buď šťasten."

Objali se.

Děda mával kloboukem s peřím ještě dlouho, než ho zakryl vršek.

A tak šel Kašpar ze zkušené domů.

Nejdříve ho uvítal vítr. Vál mu do tváře.

Ještě se s ním nemohl pobratřit, s tím větrem, který se dotkl všech věcí jeho domova, když jeli jezdci, až se prášilo.
Ustoupil s cesty a oni zarazili koně:
"Hej, pocestný, neviděl jsi jít tudy pána?"
Kašpar má zkroušený výraz a hrbí se:
"Viděl, viděl, tam na rozcestí seděl."
Jezdci obrátili koně.
Kašpar se smál. Vítr mu foukal do tváře. Vítr z roviny, který se probíhá jako hříbě, zaskotačí, pověje a už je zase jinde.
Ještě dlouho šel, než přišel k jezeru, kde si uřízl vrbovou píšťalku, než šel na vandr. Nemusil znovu řezat. Píšťalku měl, jako když odcházel, jenom byla trošinku scvrklá.
Zahrál.
To už nebyla ta píšťalka! Puklá nebyla, nepraskla kůra. Ale hrála. Vlastně teď teprve začala hrát. Hrát? Ne, zpívat začala. To bylo něco jiného, než hrála venku. Snad že vítr foukal a do píšťalky také. To asi pomáhal Kašparovi. To nebyla píšťalka! Byl to rákosníček, ptáček, který se šplhá po rákosu. Byl to datlík s dubů na hrázi. Byla to sýkorka, která je na stráži na začátku lesa. Bylo to šplounání vln a šepot rákosí a sítin.
Kašpar byl šťasten. Pískal a nevěděl, co má poslouchat dřív. Píšťalku nebo všechen ten život vedle sebe. A nejvíce své srdce.
Šel domů. Nesl si zkušenost a bohatství. Nesl to svým dětem, které bude mít. Nesl jim do vínku mnoho. Kámen nezranitelnosti, moudrost starých a vlastní zkušenost. Všecko v něm zpívalo. I okolo něho.
Chce si zapískat. Hledá píšťalku. A píšťalka nikde. Zmizela. Kdovíkde byla. Ať byla, kde byla! Nebylo jí třeba.
Byl doma.

Světýlka

Do ticha noci se nesl hluk a zpěv. Za dřevěnými okenicemi krčmy U tří srdíček bylo veselo. Louče svítily nadbytečně, aby bylo vidět na stůl, kde hráli kostkami. Kostky zvonily v poháru, jímž ruce třásly, a to snad byla jediná chvíle, kdy nebylo hlučno, V tu chvilku všichni mlčeli, plni očekávání, jak se kostky na stůl vyklopí a kolik ok sedne. Potom hned bylo nalito do tolika sklenic, kolik bylo ok. Než pili, zdvihl se někdo a pronesl přípitek. Odpovídali mu všichni najednou, takže nebylo rozumět slovům, ale hluku bylo dost. Tím vším pronikala pištcova píšťala a přidal se hluboký hlas, který připomínal sklepní šenk s řadou sudů a hladomornu, kde lidé touží spatřit denní světlo. Možná, že to byl jeden z hráčů, jejichž peníze se přestěhovaly do kapes druhých hráčů, těch, jejichž ruce byly hbitější a oči bystřejší.
Někdo zabušil na dveře. Všechno ztichlo a páry očí se tázavě otáčely po sobě. Krčmář odtáhl závoru a do šenku vešel muž. Pozdravil a rozhlédl se.
Jeho šat byl starý a vybledlý.
Usedl za stůl poblíž dveří. Než mu krčmář přinesl talíř a korbel, přistoupil k němu jeden z těch, kteří zapíjeli ztrátu svých zlaťáků a kdovíčeho ještě, že tak smutně zpívali a vůbec byli smutni tak, že chystali každé chvíle taškařicí, která by rozveselila. A tak tento smutný bratr připil příchozímu přípitkem, kterému se říkalo kočičí trunk. Zdvihl korbel a připil mu, vchrstnuv mu pivo mezi oči. Příchozí stíral tekutinu s tváře. Nezabouřil zlostí, ani se neusmál. Jeho srostlé obočí, skropené pivem, se ani nepohnulo. Prohlédl si všechny pozorně, už se nesmáli. Ten, který způsobil ten nevhodný žert, odplížil se od stolu a usedl k příchozímu zády. Pištec hrál, a tak zanedlouho už se nikdo nepodíval ke stolu, kde neznámý sedel, a bylo všecko jako dříve.
Ale jeden z hostí nespustil s pocestného oči. Byl to hrbáč, který hrál falešně v kostky. Vyhrál dnes více než jindy. Zlaťáky mu cinkaly v misku. Předstíral, že je opilý, aby nemusil hrát dále. Obával se, že by prohrál, že by ti zlatí ptáci přelétli k jinému. Zpíval drsným hlasem a tloukl do stolu pěstí. Hráči s tím nebyli spokojeni. Vržená kostka se vždy pod úderem do desky stolu převrátila, ačkoliv už ležela na hraně, a ukazovala jiný počet ok. Hrbáč se zdvihl a kodrcal se ke stolu, kde seděl pocestný. Sedl si zády k hrajícím, a jako by mu spadla larva s tváře. Upřel na něho své pronikavé, úskočné oči.
Změna jeho chování a výrazu obličeje pocestnému neušla. — Hrbáč dal nalít nové korbele. Nutil pocestného k pití a připíjel mu. Pili hezkou chvíli, pocestný nahlížel na dno nádoby, jako se hrbáč snažil proniknout jeho ledví. Ve vhodný okamžik začal:
"Vidím na tobě, že se nebojíš. A pro takového nebojsu byl by dobrý výdělek." Pocestný se klidně zeptal, oč jde.
"Nedaleko odtud je poklad v bažině. Je to vojenská pokladna ze starých válek. Nikomu nepatří. Můžeme mít hojně peněz."
Pocestný se dívá na korbel, na jeho ozdobu, jako by tam počítal tečky a čárky. Nepodívá se na hrbáče, ale vidí ho celého, ba on vidí do jeho černé duše. Vidí, aniž se podívá, a ví, ačkoliv se neptá. Ví, že hrbáč si v té chvíli promýšlí plán, aby měl poklad sám, aby se nemusel dělit. Po neznámém světoběžníku se nikdo nezeptá a bažiny jsou mlčenlivé jako hrob. — A teď se podívá hrbáčovi do očí a řekne:
"Najedl jsem se a napil, nechce se mi po dlouhé pouti jít do noci."
Hrbáč odporuje:
"Proč? Nedej se nutit, cizince, dobře s tebou smýšlím. Čekám už dlouho na odvážného člověka. Máš strach?"
Pocestný se napil a pomalu mluví:
"Jsem voják. Byl jsem v zemích, kde lidé mluví podivnou řeči a nevěří v Krista Pána. Má ruka tam zůstala, pohleď. Nebojím se, nic mne netíží, ale tebe, tebe tíží svědomí."
Chamtivec se pohněval. Rozesmál se drsně:

"Jsi zloděj, pytlák zvěře nebo ryb, pod šibenicí ti ji usekli, ty udato!"
Pocestný zůstal klidný:
"Ledajak jsem se životem protloukal a jsem už šedivý. Proč bych se nepřiznal, kdyby to byla pravda. Ani ta šibenice mi strachu nenahání. Nestál jsem pod ní jenom jednou, ale jinak, než si myslíš. Mám odtud něco, co by se ti hodilo. Podívej se. Prst z oběšence. Kdo jej nosí při sobě, ten nemívá strach. A také ho nepovedou bludičky, světýlka. Nemají k němu mocí. Prodám ti jej. Já to nepotřebuji. Spal jsem na slámě po mrtvém a — nejednou. A moje kapsy netíží zlato. Mne bludičky nezavedou. Ale ty musíš rozdat všecky peníze, alespoň ty, které máš u sebe."
Hrbáč se ošil.
"Proč to, nestačil by ten prst? Koupím jej !"
Bezruký vrtí hlavou:
"To nestačí. Alespoň nějak musíš usmířit svou vinu."
Hrbáč se vrtí na lavici, nechce se mu rozloučit se zlaťáky. A padá na něho podivná bázeň. Ten člověk mu vidí do svědomí. Ale poklad ho láká. Kdy se zase naskytne taková příležitost. — Svrhne ho do bažiny, až bude mít poklad v rukou. Ani kohout po něm nezakokrhá. Poklad mu nahradí peníze, které dnes vyhrál!
Hrbáč se zvedl a pomalu šel k hráčům. Hodil na stůl hrst zlatých a stříbrných peněz. Podivili se jen na okamžik a zajásali. Každý shrnul k své hromádce nějaký peníz z hrbáčova daru.
Bezruký cizinec se díval. Když se vrátil hrbáč ke stolu, upřel na něho němě pohled, který hrbáče zamrazil. Ví ten bezruký, že v hrbáčově kapse zůstalo přece několik zlaťáků?
"Půjdeš?"
Cizinec pokývl. Prst z oběšence měl ted hrbáč a bezruký zaplatil své jídlo a piti. Dopili korbele a odešli. Zašli do hrbáčova stavení pro lucerny, lopaty a provazy. Vyšli z vesnice.
Hrbáč jde první po úzké pěšině, bezruký za ním, lucerny jsou chvílemi vedle sebe jako veliké, žluté kočičí oči.
Za vesnicí se vítr prohánět po lukách a bažinách. Lucerny pomrkávaly. Světlo poskakovalo po močálu, jíti bylo možno jen krok za krokem — a také tak se v hrbáčově mysli vynořoval jeden za druhým obraz příštích chvil. Tisíckrát tudy šel, potmě mohl najít místo, kde ležel poklad. Blízko silníce, cesty, po které jezdily vozy. Z té sjeli prý kdysi splašení koně i s vozem do bažiny, když tudy táhlo vojsko. Nezastavili se, neměli času — a ze zdejších lidí to viděl jenom hrbáčův otec, protože lidé byli v lesích i s dobytkem. Na cestě stojí omšelá boží muka.
Tam, kde je v slunečním dnu v poledne stín božích muk, tam je poklad v bažině. Z pěšiny vede k tomu místu pruh pevnější země, i když se hodně houpá pod kroky. Na konci toho výběžku roste bříza. Za tu se může člověk přivázat a pracovat. — A může se také ve vhodné chvíli provaz přeříznout — myslí si hrbáč — až bude pokladna v bezpečí, může říci tomu tulákovi, že je tam ještě něco — hrbáčovo srdce bije prudce.
Nebudu se s ním dělit, říká si v duchu, musím dostat poklad sám. Já jediný o něm vím. A co on, co mi pomůže se svou jedinou rukou. Nu, musím ho mít, sám nemohu. Vystřídáme se, než se rozední, bude poklad z bažiny venku, zase po dlouhé době bude na něj svítit slunce. Aíe na ty, kteří s ním jeli, na ty už ne, ti ať tam spí, ať tam zůstanou na té zastávce mezi zemí a peklem, když se tam jede k satanáši. Hrbáč se zasmál a vítr odnesl ten zvuk. Ten vzadu se s nimi může svézt. Natahal se nohou po světě také dost. Hrbáč se chechtá, proniká tmu očima, zdvíhá lucernu, je odhodlán k nejhoršímu činu, ale v zádech ho mrazí. Ten podivný chlap má něco nevysvětlitelného ve svém pohledu. Ohlédl se a zděsil se. Nikdo. Zaklel vztekle. Ale hned si uvědomil, že se tam pěšinka několikrát zatáčí a podle ní jsou keře košaté vrby.
Zavolal, ale vítr mu vzal slovo u úst a odnesl jinam, než kde byl ten bezruký, zcela na jinou stranu, kam letěl sám. Hrbáč shodil s ramen nářadí a otřel si pot. Už brzy budou na místě. Ten bezruký tulák se asi zpozdil, světlo za křovím nevidět, ale jistě už vyjde. Tak to je, myslí si hrbáč, tuze jsem spěchal napřed. A opravdu, už vidí světlo, — aíe kde to je, kam to ten člověk sešel? Světlo se pohybuje, blíží se. Hrbáč se sehnul pro lopatu a provazy. Konec provazu mu spadl, šlápl naň a byl by upadl. Obrátil se a zdvihl provaz ze země. Rozhlédl se. Světélko se klidně blíží. Tak už se může jít. Bezruký ho brzo dojde. Udělal několik kroků a znovu cítil dole u nohy provaz, který mu spadl s ramen. Znovu zlostně zaklel, mrštil lopatou a postavil lucernu. Zkroutil provaz, zavázal na konci, nastrčil si jej na paži a shýbl se pro lopatu. V tom okamžiku foukl prudce vítr a plamének v lucerně zhasl. Hrbáč zakřičel zlostí. Ted, na takovém větru má křesat? Jak dlouho by to trvalo? Ne, půjde za světlem lucerny, kterou nese tulák. Však nešlápne vedle do močálu, je tu přece doma!
V té chvíli zdvihl bezruký svou lucernu, kterou postavil na zemi, aby si srovnal nářadí, které nesl. Se svou jednou rukou nemohl jinak. A nejen proto se zastavil. Zde byla bažina, to cítil — bludičky, světýlka zde provozují své rejdy. A on má v kapse ještě několik penízků, které mu vrátil krčmář. Obrátil kapsu. Mince se kutálely a žbluňkly do vody v bažině.
"Tak," — řekl spokojeně bezruký. "Je to lepší, než abych tam žbluňkl já."
Zasmál se, když obrátil druhou kapsu. Byla žalostně prázdná a ještě roztrhaná.
"O tohle jsem nikdy neměl starosti" — zabručel si do vousů. "Peníze mne nikdy netížily. Když budou, dobrá, mám je kam dát, a když ne, tak dlouho jsem to bez nich vydržel, vydržím zas. Už to nějak do té smrti doklepu, — jen když mám svědomí čisté. — A to mám, řekl si spokojeně.
Tak do toho, — a vykročil.
"Ale," řekl hned po prvním kroku, "vždyť to světlo zmizelo. Kde je ten skrček?"
Cekal chvíli. Nic neuzřel, ani nejmenší světýlko, byla noc tmavá, ani jedna hvězdička se neukázala. Vítr rozháněl mraky, aíe tma byla jako v pytli, jeden černý mrak se převaloval přes druhý. Rákosí a sítí šelestilo, ale jinak bylo ticho. Bezruký postavil lucernu, shodil náčiní s ramene a dal tu svou jednu ruku k ústům:
"Hej, holá, kde jsi? Hahou, ozvi se!"
Ale nikdo se neozýval, krajina byla tichá, jako byla snad před věky, když se rodil svět. Ani žába nekuňkla.
Bezruký byl zachmuřen. Pročesával si vousy na bradě. Co dělat? — říkal si. Kde je? Čekat ještě, objeví-li se jeho

lucerna, nebo běžet pro pomoc do vsi, do krčmy?
Rozhodl se. Zdvihl lucernu a obrátil se ke vsí. Šel rychle. Lucerna vydávala slabou záři, ale přece jenom to bylo jediné světlo, které bylo v celé té smutné bažině. Jediné, které bezruký sám viděl, protože v těch chvílích byl nablízku ještě člověk, který viděl jeho světlo a ještě jiné a několik jiných.
Nevěděl už, které bylo světlo z lucerny, protože před ním poskakovala světýlka na bažině. A už to bylo vlastně stejné, už mu to jistě mohlo být jedno, které světýlko je lucerna bezrukého, ta ostatní jsou světýlka, bludičky, které ho zavedly. Zavedla ho potměšilá bludička, když šel bez vlastního světla za domnělým světlem bezrukého. Do bažiny, do bezedného močálu se žlutou vodou, kde se udrží na bahně jenom barevná vážka, sídlo nebo motýl. Všecko jiné se propadá do hloubky, kterou nikdo neměří, někam k samým ďasům nebo blízko k nim.
Hrbáč byl po pás v bahně. Lopata, kterou si chtěl pomoci, nebyla nic platná. Provaz, kterého se křečovitě držel, nezaklesnutý na druhém konci, mohl být jenom růžencem při poslední modlitbě za odpuštění hříchů. Divoce jej odhodil od sebe v zoufalé bezmoci. A potom ho napadlo, že si měl provaz přece nechat. Až by ho lidé našli, vytáhli by ho snad. Zařval zoufalým vztekem. Rozhodil rukama a přitom nahmátl lopatu. Už čouhala jenom za polovinu násady. Chopil se jí a rval se s bahnem a s celým světem i peklem v té chvíli. Řval, syčel, chrčel a hýbal sebou v bahně, až přihrábl konec provazu. Ten konec, který ho tloukl do nohy, když sem šel. Zdálo se mu to už nesmírně dlouho. Tak nějak daleké, jako je vzdálen ted od lidské pomocí. Zemře zde. Teď, nad pokladem, po kterém bažil. Zařval, jako řve zvíře, chycené do pasti. Tohle byl lapák, z něhož se nedostane. Když ne živ, tedy alespoň po smrti. Otočil si provaz okolo ruky, za zápěstím. Dotočil až k lokti a ustal. Hlava mu poklesla. Padl do bahna a řval, zdvíhal ruku proti nebesům. Ale ta byla tmavá, černá, nekonečná! Vlasy měl slepeny bahenním blátem, jeho obličej, znetvořený hrůzou, byl zamazán žlutým bahnem. Pojala ho nová hrůza. Ten bezruký člověk ho musí přece slyšet, vždyť byl blízko. Ale jen byl-li to člověk! Byl tak podivný! Hrbáč sebou zacloumal v bahně. Už tam byl po prsa, až po ta svá slepičí prsíčka. Oválen v blátě ze všech stran, potřísněn v obličeji, vyhlížel jako z bláta uhnětená koule. Jen oči tohoto člověka, který člověku teď ani nebyl podoben, vyděšené strachem ze smrti, se dívaly do černé tmy. Jinak to bylo, jako by se rodil z bahna, z hlíny člověk na počátku světa. Bahno otvíralo svůj hrozivý chřtán, sahalo hrbáči ke krku. Za chvíli bude mít límec větší, než mají páni okolo krku, celou bažinu, celý svět. Hrbáč sebou házel, příliš života bylo v tom znetvořeném tělíčku. Teď zavřeštěl hrůzou. V té líté tmě najednou je tu strýc, jeho starý kulhavý strýc, bratr otcův. Co ten tady dělá teď, vždyť je už tolik let nebožtík? Hrůza. Strýc výměnkář stojí opřen o hůl, ústa se mu chvějí, když mluví:
"Tady jsi tedy! To je tvůj poslední příbytek? Moje komůrka, kde jsem chtěl umřít, byla větší, třebaže byla tak malá. Musel jsem odtud, potřeboval jsi ji! Měl jsem tam v okénku šafrán, krásnou květinu, měl jsem ji tolik rád, nahrazovala mi celý kvetoucí svět, který mi byl vzdálen. Ani to jsi mi nedopřál na konci života, musil jsem do stáje, na palandu, štípaly mne tam mouchy a viděl jsem jen černý strop, než jsem umřel."
Strýc zakýval hlavou a ještě otevřel rozechvělé, třaslavé rty:
"Vidíš, vidíš — Pámbů peče oplatky. .."
Zmizel jako pára nad vodou a na jeho místě stála drobná dívka s cůpky jako ze slámy. Podívala se uplakanýma očima — a řekla tiše:
"Peníze nás rozdělily, zničily můj život — a ty pro ně takto končíš."
A náhle se zaplnila velká prostora močálu lidmi, kteří se pohybují a mluví jako lidé, ale nemohou to být živí lidé, ti nemohou chodit po řídkém blátě močálu. Hrbáč je poznává. Jsou to všichni, kterým nějak ukřivdil. Lidé, které okradl, ošidil, lidé, které přivedl do bídy, do neštěstí. Ten dav mátoh stál proti němu, civěl naň a otvíral ústa, z kterých nevycházela slova.
A pak všecko rázem zmizelo. Ale místo těch postav byla v dálce světýlka.
Hrbáčovi zněla v uších, zalepených blátem, slova smutného děvčete:
"Peníze zničily můj život a ty pro ně takto končíš."
Hrbáč ječí. Končí. Je konec. Blízko něho tady je pokladna s penězi, nikdy ji už nebude mít. Už se nebude prohrabávat zlaťáky a stříbrňáky. Ale několik jich ještě má. U sebe. Zase ho obešla hrůza. Ten bezruký mu kladl na srdce, aby je rozdal všecky. Proč je nehodil všecky na stůl v krčmě? Proč? To už je pozdě — proč? Ulakotil se na několik penízů a hyne. Bludička ho zavedla. Světýlko.
Hrbáč vyje jako meluzína v komíně. Za těch několik penízů mohlo být v krčmě dobré popití. V teple při světle. A teď tady! Tma, chlad a v ústech chuť páchnoucího bahna. A ty mince, ty peníze ho táhnou dolů. Tíží jako centnýře. Nemůže do kapsy rukou. Jen zapadá hlouběji. Hrbáčova brada se dotýká bahna. Třeští očí. Na obloze ani hvězda, ale na bažině je plno světýlek. Mnoho je jich, jako bylo těch lidí v tom davu.
Světýlka se pohybují. Tančí.
Po močále se přehnal vítr, zašustily skřípiny a lístky břízky, která stála na pevnější půdě. V duchu vztahuje hrbáč ruce k bříze. Marno všecko. Závan větru jest ještě prudcí. Řídké bláto mu stříklo do otevřených úst. Vyplivl je a přitom si vzpomněl na korbel v krčmě. Ani nedopil docela, jak chvátal.
V té chvíli došel bezruký do hospody. Trvalo mu to dlouho, třebaže se hnal jako splašený. Zhasla mu lucerna. A potom musel jít jako osleplý v neznámé krajině krok za krokem. V krčmě to vyhlíželo skoro tak, jako když odcházeli. Hrubě si nepovšimli jeho příchodu. Ale on všecko řekl v udýchané rychlosti, všichni ztichli pod tou zprávou, že v téhle tmavé noci zmizel člověk u velkého močálu. Bezruký naléhá, aby šli, aby pomohli, ale oni nepospíchají, snad mají mozky zamlženy pitím. Bezruký pobízí, oni hledí stranou, někam do kouta a pod stůl, krčmář se škrábe na hlavě. Někteří si prohlížejí ozdoby na korbelech a pintách. —
"Copak to se dělá, když se má pomoci člověku?"
Nu, nedělá se to, ale noc je tmavá, venku bys ani bratra nepoznal, a než by se sehnaly žebříky a provazy — a vůbec — to už je ted pozdě. Nemůže se udržet na povrchu takovou dobu. A potom — kde je? Jak je možné hledat? Ani nekřičel,

nevolal o pomoc? Všichni se dívají na bezrukého. On poslouchá, síyší, ale nějak málo, skoro nic a v uchu ho něco Šimrá. Sáhl si do ucha a vyndal takové pírko, snítko nebo co to je. A jen je to venku z ucha, slyší všecko jako dříve, každý hřmot, každý šust. Co to je, je to už zežmoulané, jak to lovil z ucha. Krčmář se dívá:
"Měl jsi v uchu seménko z orobince, z paliček, jak se říká. Když se palice roztrhne, semínka létají, a komu vletí do ucha, ten ohluchne."
Bezruký sedí na lavici, má hlavu v rukou, přemýšlí. Slyší všecko dobře, slyší, jak sí povídají, že je to beznadějné jít do noci ven, byli se podívat přede dveřmi. Bezruký mne seménko mezi prsty a myslí si:
"Proto jsem tedy neslyšel, když asi volal o pomoc. Snad se to muselo stát."
Napil se a ohřál si ruku u ohně. Na stůl padala kostka, vržená z poháru rozmanitě, když padla na hranu, zakolísala, kolík má ukázat ok, každému padla jinak, to jinak nejde, to je osud. Hráči se dychtivě dívali a počítali oka, jenom byli trochu zamlklejší. Každému padne kostka osudu jinak. Zůstanou a budou zkoumat své štěstí až do kuropění. Potom půjdou na močál, jak se trochu rozední, ale v noci nebo ve dne — co tam uvidí?
Za rozvidnění, za prvního rozbřesku šel hlouček lidí k močálu. S1Í zvolna jako při pohřbu. Když došli k vrboví, zastavili se a rozdělili a někteří se přiblížili k bažině u břízy. Tam uviděl jeden z nich provaz na blátě v bažině. Zavolal ostatní. Přišli a dívali se. Konec provazu bylo už sotva vidět. Než přinesli žebřík a jiný provaz, ten konec provazu zmizel v bezedném bahně. Viděli to, jak zmizel, jako zmizí ocas, když myš sklouzne do díry. Podívali se po sobě a zamlčeli se.
Pak řekl jeden z nich: "Bylo by všechno marné. Nevytáhli bychom jeho mrtvolu, protože tečí sjela do řídkého bahna."
"A sjede až do pekla," řekl druhý.
"Pod tíhou hříchů —" dodal třetí.
Ještě chvilku stálí a někdo zase povídal:
"Už ho drží čerti." — Lidé se pokřižovali.
"Nechtě toho —" řekli a obrátili se do vsí. — Brzy se tam na vížce rozcinkal umíráček. Lidé se zastavili, zamyslili se a snad se i pomodlili za zbloudilou duši. A zase šli po své práci. Umíráček dozněl. Zvoník stáhl provaz, který měl omotán okolu ruky a pověsil jej na skobu ve zdi. Srdce zvonu se ještě trochu zachvělo a zastavilo se
V bažině však, hluboko v černém bahně sjížděl někam do temnot, které ho pohltily, někam do černého pekla k ďasu člověk, jehož srdce už za živa bylo chladné a nezachvělo se lidským soucitem. Blízko toho kamenného srdce byl provaz, omotaný okolo ruky, ale ten provaz nekončil u lidského srdce na zemi a nedosáhl také k nebi. Přetržený provaz v ruce příšerného zvoníka, sraženého do temnot.

O studnaři a třech pramenech

V kraji, kde bylo vždycky vody dostatek, ba více, než lidé chtěli, obzvláště na jaře, když z říčky a potoka vystoupila až na pole a rozlehlé louky, v tom kraji byla najednou o vodu nouze.
Řeka i potůček byly téměř vyschlé, jenom malý pramének se tam prodíral mezi kamením a starými hrnci a nepotřebnostmi, které tam lidé házeli, když tady tekla voda proudem. A ještě z toho maličkého pramínku, v němž by se ani myška neutopila, ještě z něho lidé nabírali kalnou vodu do puten a nosili na zádech domů. Dobytek se žalostně ozýval ve chlévech. Květiny a stromy byly uprášené a skleslé. Látkové koše na vodu, putny a kbelíky, připravené v podstřeší proti ohni, byly vyschlé. Jen v putně, kterou držel svatý Florián na bráně, v té putně byla voda, ale jenom proto, že byla zhotovena ze dřeva a visela nehybně z obrácené putny jako vous starce.
Lidé spínali ruce:
"Co s námi bude? Kdyby přišel požár, Bože nedopouštěj, jsme žebráci." A jiní byli zachmuření ještě více:"Chraň nás, Pane, moru!"
Městečko bylo jako vymřelé. Kdo nemusel, ani nevycházel, jenom v krčmách seděli muži, upíjeli nápojů, ale neveselili se, nezpívali. Podpírali si mlčky hlavy, plné starostí. Málo toho spolu namluvili, nebylo o čem, protože o tom nejdůležitějším si už řekli všecko do posledního slova. Klímali a tupě hleděli na stěnu proti sobě.
Tak to vypadalo v krčmě, do které vešel jako čerstvý vítr cizinec. Mel nezvyklý šat a za kloboukem dlouhé pero. Udeřil pěstí na stůl a hlaholivě si poroučel pití:
"Tak holá, kde jste kdo, což jste i tady vyschli na kůži?"
Vzbudili se z polospánku a udiveně se dívali na pocestného. Krčmář, který se nemohl probrat z dřímoty, natáčel nemotorně ze soudku do korbele. Postavil jej před příchozího a přivítal ho:
"Z daleka jdeš?"
"Zdaleka," řekl cizinec. "Jsem celé léto na cestě. A zase půjdu brzy po svých, protože ten váš mok je asi jako ta vaše voda z potoka. Zde pro mne není práce."
"Jaké je tvoje řemeslo?" přispěchal krčmář s otázkou.
A cizinec odpověděl:
"Jsem studnař."
Všichni se vzchopili na lavicích, všichni ožili. Krčmář byl až u pocestného, opřel se lokty o stůl a díval se mu zblízka do tváře, jako by neviděl nikdy člověka. Po chvíli mu řekl:
"Práce pro tebe by tu byla, spíše než jinde."
"Myslíš?" usmál se studnař. "A vy zde nemáte studnaře?"
"Je starý —" odpověděl hospodský. "Nemůže už vlézt do hlavní, velké studny, která napájela celé město. Tolik vody dříve dávala — a dobré vody!"

"Věru, to slyším poprvé, že krčmář chválí vodu —" smál se vesele cizinec. "Nemáš snad v tom prsty, že voda neteče, nezhřešil jsi?"
Krčmář se zamyslil a po chvilce:. . *
"Někdo jiný — mistře studnaři."
"Co v tom vězí, povídej, jsem zvědav!"
Krčmář se rozhlédl po hostech. U každého se zastavil chvíli zrakem a přemítal. Bylo slyšet jenom mouchy bzučící u stropu. Pošinul si čapku na hlavě a začal:
"Máme purkmistra, kterého posedl ďábel pýchy. Zvolili jsme ho, protože byl horlivý v práci pro obec. Byl chudý, máme v dobré paměti jak přišel do městečka. Je zlatníkem a obratných rukou; zhotovuje pěkné drobnosti. Přáli jsme mu. Ale on obloudil naše ženy tak, že nemyslí už na jiné, než jak by získaly ty ozdoby. Co různic a nebývalé vády to způsobilo. A nejen to, že peníze naše plynou do jeho pokladny. I obecní blaho trpí. Prodal městský les a louky, jíž jsme užívali. A jiné neplechy natropil ten —" krčmář mávl rukou.
"Takové to tedy je," řekl studnař. "Nus snad se dá něco dělat!"
Krčmář vyskočil: .
"Mohl bys, pane? Bůh nám tě poslal."
Studnař se směje:
"Počkat, zvolna jeti, abychom nezvrhli —!"
Všichni ožili. Napili se, otřeli si vousy a dívali se veseleji.
Jeden promluvil:
"Ožebračil nás. Podívej se, pane, na tu kašnu, je odtud vidět. Tu dal postavit z peněz za luka. Dříve jsme měli kašnu prostou, jako je celé naše městečko, a ted tohle, — ani vody pro dobytek z toho nedovolil vzít chlévskou putnou, a teď — není tam vody ani pro člověka do žejdlíku."
"Svatá pravda je to všechno —" říkali ostatní. Pravda pravdoucí. Studnař se díval do země. Přemýšlel o něčem. Potom zvolal:
"Nechám si zde svůj vak, krčmíři. Přichystej mi lože. Nasadil si klobouk s perem a pokynul přítomným. Vystoupil po schůdcích, šel dlážděným průjezdem a všichni v krčmě seděli a poslouchali jeho kroky. Vyšel na ryneček a dal se napříč ke kašně.
Hvízdl překvapením.
Podstavec veliké mušle byl ozdoben výjevy z lovů vodního ptactva. Kachny, potápky, a roháči a jiná menší pernatá zvěř, žijící v krajině, byla věrně vytesána do drahého kamene z cizích krajů. Na podstavci stála mušle. Obrovská mušle, takový malý rybníček. Okraj byl ozdoben vodními květinami z průzračného kamene. Byly tam lekníny z úběle a mezi nimi seděly strakaté žáby s vyvalenýma očima. Uprostřed kašny seděl vodník, který svýma rukama s plovacími blanami objímal nohu prchající vodní zinky s rozpuštěným vlasem. Vedle těchto postav stála vrba, která byla podstavcem další mušle, postavené na spodní velkou. Na okrají menší, horní mušle byly do kamene vytesány ryby. Nad tím jako vrchol kašny byla postava rybáře. Polosedě, nahnut nad hladinou, táhl síť, plnou ryb. Vedle něho byl koš, rovněž naplněný rybami. Studnař se díval okouzlen. Málokde se mohou pochlubit takovou krásou — a on přece prošel mnohými městy.
Přistoupil k němu občan, který ho již chvíli pozoroval.
"To je poklad, že ano?"
"Souhlasím," řekl studnař. "Vzácná věc!"
"A nejvzácnější je ten nahoře! Ten rybář je podoba našeho purkmistra. Dal se tak zobrazit. Ty ryby, které táhne, to jsme my, hloupí lidé, které obalamutil. My nebo naše statky, náš majetek, který k sobě táhne nebo už má v pokladnici, jako má na kašně vedle sebe ryby v koši. Darebák, ožebračil nás a pro něho zahyneme."
Studnař se podíval pronikavě na hovorného muže:
"Kdo ryby nachytá, je chytřejší než ty ryby."
A otočiv se na patě, odešel do krčmy.
"Kdo je ten muž," zeptal se krčmáře, ukazuje okénkem na občana, s nímž mluvil u kašny.
"To je pernikář ze sedmi koutů — purkmistrův náměstek, první konšel."
Studnař si hvízdl. Krčmář pokračoval:
"Chtěl dát purkmistrovi za ženu svou dceru."
Studnař tleskl do dlaní:
"A purkmistr nechtěl? Proč nechtěl tu dívku?"
Krčmář se škrábal ve vlasech:
"Nu, abych pravdu řekl, ta pernikářova dcera má víc peněz než chytrosti, a purkmistr, po pravdě přiznat, není na hlavu padlý. Přivezl si potom, když už tady zbohatl, nějakou cizí, kdoví odkud."
Studnař uhodil dlaní do stolu:
"Přiveďte vašeho studnaře, chci se podívat dolů, do hlavní studně!"
Zanedlouho přišel. Staroch, sotva sestoupil po schůdcích do šenku.
"Posaď se, příteli, řekl mladý studnař. Vypiju korbel na tvé zdraví a ty na to, aby bylo zase v městě dostatek vody. Rozumím svému řemeslu, jsem studnař. " Stařec si sedl, prsty se mu třásly.
"Půjdeš se mnou a ukážeš mi vstup do hlavní studně. Chci se tam podívat."
"Nemohu, pane, vlézt do studně, nohy mi už neslouží. Ale zde je klíč od vrat, které tam vedou. Do studné vede žebřík a na jeho končí jsou dvě chodby, vedoucí pod městem. Dej se pravou chodbou, až přijdeš ke stěně, která zdánlivě chodbu tarasí. Ale uvidíš v levém rohu otvor. Tím se protáhneš a sejdeš sedmdesát schodů. Tam je hlavní studně a vedle ní ještě dvě menší. Přinesu ti své nářadí a lucernu, která mí tam svítila. Budu na tebe myslit, aby se ti zdařilo

vyvést ze země vodu, aby tekla jako dříve."
"Díky, starý příteli, mám své, ale chci je vzít od tebe,pojďme" —
Došli k starcovu domku a brzy odešli s nářadím do radnice. Na dvorku bylo několik zanedbaných keřů. Za těmi byly dveře, celé zrezivělé. Odhrábli hlínu, otočili velkým klíčem a dveře zavrzalyve veřejích. Vyvanul chlad. Starý studnař rozžal lucernu a podal mladému ruku.
Mladý si přivázal lucernu k opasku, uchopil nářadí a sestoupil po žebříku. Staroch se díval dolů, jak mizí v hloubce zář světla. Vzdychl si a usedl na dvorku.
Mladý zatím už sestoupil po žebříku a svižně kráčel chodbou. Bylo tam velmi chladno. Se stropu kapala voda a stěny byly obrostlé podivným mechem. Provlékl se otvorem jako kočka a počal sestupovati po schodech. Tady byl chlad mrazivý a občas zavál ostrý vítr, který se zařezával až do kostí.
Hvízdalo tam až běda, světlo v lucerně se chvělo jako ptáče v nepohodě, ale nezhaslo. Byla to vyzkoušená lucerna starého stud-naře.
Mladý už sestupoval po posledních schodech. Zdvihl lucernu nad hlavu, aby se rozhlédl. Napřímil se v údivu.
Dole pod schody se zaleskly oči, svítící ze tmy jako podivná světýlka.
Přistoupil blíže a prohlédl si to bedlivě. Nemýlil se. Byly to oči, oči hada, štíra a žáby. Všechna tahle zvířata byla mnoho a mnohonásobně větší, než jak bývají obyčejně. Žába seděla uprostřed a poulila své oči na příchozího, ale jakmile se přiblížil lucernou, ošklivě mrkala. Její tlusté tělo bylo strakaté zeleně a rezavě. Had, který byl po pravé straně žáby, měl černošedou kůži a ve zploštělé hlavě zelené, skelné, nehybné oči. V otevřené hubě bylo vidět jedovaté zuby a mrštný rozeklaný jazyk. Třetí byl štír. Rozvíral kusadla, kroutil se.
Studnař si odplivl.
Čistá společnost! Vy jste se hledali, než jste se našli. Hloupost, nadutost, zlost, závist, úskočnost, pomluva — už dost, to věru stačí.
Studnař si povídá pro sebe otočen zády. Pojednou cítí za zády podivný svit. Otočí se. Hadí jazyk se kmitá u hlavy a jeho zelené, uhrančivé oči zírají nehybně, upřeně do studnařových očí. Štírova kusadla jsou blízko, na dosah a svírají se a otvírají jako račí chapadla. A žába, ta už je jako měch, mžourá, lalok se jí kývá, lalok se chvěje, nafukuje, žába se rozrůstá jako několik velkých peřin, strakatá kůže se napíná. Tělo je slizké a odporně měkké. Nafukuje se jako bublina.
Studnař se odvrátil odporem, ale sebral nářadí.
Takové s sebou nemám, jaké potřebuji.
Ještě si posvítil na ty ohavné potvory a stoupal po schodech. Starý studnař ho radostně vítal. Byl dychtiv.
"Neměl jsem nářadí, mistře," řekl mladý. "Musím si přinést jiné, však je mám s sebou. Žába, had a štír sedí na pramenech. Na prostředním je žába. Je větší než já a ty dohromady." Starý studnař zaslzel:
"Takové ohavy!"
"Neboj se, odstraním je. Zase poteče voda z pramenů. Všecko bude znovu v pořádku.
"Dej to pámbu," řekl stařec, "a tobě zaplať."
"Budiž," usmál se mladý — "beztoho za tu práci tady nic nedostanu."
Šli ještě do krčmy, popili a pojedli; staroch odešel do svého domečku a mladý studnař šel spát do komory, kterou mu krčmář pečlivě přichystal. Brzy ulehl, ale nespal. Zhasil svíci a přemýšlel. Když už dole z krčmy odešli poslední návštěvníci a celý herberk spal, vstal studnař, sáhl do vaku, dal si na obličej černou larvu, masku, z postele vzal prostěradlo a přikryl se jím. Pomalu se vysoukal okénkem. Vedlo na střechu. Jako kočka plížil se studnař po hřebenech střechy. Chvílemi se rozhlédl, ale hned pokračoval v té krkolomné cestě. Přelezl střechy dvě nebo tři a schoval se za komín. Po obloze plynuly mraky a na protější šindelové střeše zamňoukala kočka. Studnař se spustil k oknu. Vydal ze sebe podivný hlas. Uvnitř něco zašramotilo a potom se ozval srdcelomný ženský výkřik. Byla to purkmistrova paní. Jako děvčátko, v čepečku, ustrašena a vyděšena spínala ruce. Studnař stál—ozářen měsícem—mezi dvěma střechami:
"Jsem mor" — řekl. "Ničeho nešetřte — nebo zahynete. A do hrobu si nikdo s sebou nic nevezme."
Žena zděšeně vykřikla.
Strašidlo stálo ještě chvíli, a jak měsíc zašel, zmizelo. To studnař shodil prostěradlo, sbalil je a hbitě jako kočka se vrátil do své komůrky. Spal až do bílého rána. S chutí pojídal a potom šel do purkmistrova domu. Purkmistr byl bledý, zachmuřený. Uvedl příchozího do bohatě vyzdobeného pokoje a naplnil poháry.
"Je to jediné, co zde zbývá pít —" řekl přitom.
"Mohlo by být bídě odpomoženo," řekl studnař. "Zbavím té kletby a pomluv, které na tebe kydají tvoji spoluobčané, a uvedu vodu do tvé krásné kašny na rynku — když —"
"Když —?" opáčil purkmistr. "Řekni, co chceš, pane, obětuji to.ť't
Studnař neodpověděl hned. A purkmistr chmuří svou pobledlou, nevyspalou tvář. Málo se vyspal v noci. Žena ho vzbudila všeckauděšena. Viděla strašidlo, na kolenou ho zapřísahala, aby všecko učinil pro spásu jejich duší.
"Nežádám nic pro sebe —" mluvil zvolna návštěvník. "Ale musíš dát do obecní pokladny hned tolik peněz, kolík z nich bylo vynaloženo na zbudování kašny. A později hleď vykoupit obecní pozemky a vrátit je k užívání, jako dříve bývalo. Slíbíš-li mi to rukoudáním, poteče voda v kašně a bude ve všech studnách v městečku. Pamatuj na oheň, který může strávit tvůj statek, a na nemoci, které mohou vzniknout z nedostatku pitné vody. Jsi odpovědný za rodinu i za obec, purkmistře."
Purkmistr pokročil k návštěvníkovi a podal mu ruku:
"Přísahám, že tak učiním. Ještě dnes budou peníze v pokladně. Svolám radu a přede všemi konšely peníze odevzdám obci."
"Ve svůj prospěch tak uděláš." Studnař se chystal k odchodu.
Odpoledne se scházeli vážným krokem konšelé k radnici. Lámali si hlavu, co tak důležitého přimělo purkmistra k svolání

rady. Bylo to důležité. Ani nechtěli svým očím věřit, když purkmistr vložil do obecní pokladny několik měšců se zlatem a dal napsat zápis. Podali mu všichni ruce. I první konšel, kterému se trochu při tom třásly. Odešli do purkmistrova domu a při naplněných mísách a pohárech si stiskli potom ruce ještě několikrát. Z oken se ozývaly veselé hlasy a lidé, kteří šli okolo, ze zastavovali. A do večera věděl v městečku kdekdo, že purkmistr vlastně obci kašnu daroval, protože uhradil ze svého majetku peníz, který kašna stála. Hospody byly plné, mluvilo se a pilo.
Studnař si v herberku vytáhl z vaku podivné pouzdro. Bylo jako obal na pergamenový svitek. Nic jiného s sebou nevzal na cestu do podzemí městečka, jen lucernu, kterou nesl starý studnař. Na radničním dvorku před železnými dveřmi rozsvítí! starý studnař lucernu.
"Přejí ti štěstí, hochu —" zašeptal dojatě.
I ten mladý zjihl. Poklepal starci na rameno a kývl. Za chvíli zmizelo světlo lucerny a starý se nemohl ani za ním podívat dolů, protože trpěl závratí.
Když studnař přišel do chodby, postavil lucernu a roztáhl pouzdro, které vypadalo jako svitek pergamenu. Potom na něm něco kutil, a drže je v ruce, udělal pohyb, jako když jím mrštil dopředu. Vyskočila tenká ocel. Byl to tenký kord.
Studnař uchopil jeho koš a vykročil. Na konci schodů se zastavil. Svítil si, ale neviděl to, co předtím. Přistoupil blíže. Žába byla mnohem menší a měla splasklou kůži. Její lalok visel jako pytel. Had se díval nehybnýma očima ztrnule a jeho jazyk se nepohyboval, ale visel z tlamy jako kousek tkaničky. Štír se točil jako přišlápnutý na zemi.
Studnař udělal výpad jako při souboji a zasmál se. Žába se už nenafukovala. Jenom ustrašeně mrkala.
Šlo to rychle, řekl si studnař. Jak jsou změněné ty potvory!
Bodl tu ohavnou scvrklou žábu pod lalok. Otevřela hubu a ozvalo se zachrochtění. Vyšel z ní vzduch jako z dud.
Studnař přikročil k hadovi. Usekl mu hlavu. A štíra, který se kroutil jako čamrda, toho přesekl. Tekl z nich ošklivý slizký pramínek. Studnař jej nechal odtéci. Potom uchopil koště a vědérko, které tam včera zanechal. Nabral maličko vody, rozteklé u pramene, na němž seděla žába, polil zemi a řádně vymetl. Těla těch zvířat napíchl na kord a odhodil daleko do kouta. Bylo to všecko jako nějaké staré smradlavé hadry. Potom odmetl čistě ještě okolí. Zakryl si oči a šeptal něco. Na otvorech pramenů se udělala bublina, roztrhla se a voda vyrazila.
"Teč, vodo, dobrá vodo, k užitku —" těmi slovy ji studnař doprovázel. Zatáhl kord do pouzdra a ukryl pod kazajkou. Vesele pospíchal po schodech. A v chodbě si zpíval. Starý studnař ho slyšel. Sepjal třaslavé kloubnaté ruce a jeho bezkrevné úzké rty šeptaly modlitbu. Objal mladého, když se objevil na dvorku. Vyšli z radnice. Na náměstíčku bylo lidí jako o trhu. Lidé hlučeli. Starý se belhal, mladý studnař ho podpíral. Lidé bylí jako u vytržení. Ukazovali na kamenné žáby na okraji mezí lekníny. Z hub jim vytékala voda. Do rybářova kamenného koše se také natáhla. Lidé se dívali a živě si povídali. Navečer přinesli pochodně, zapálili je a připevnili ke kašně. Voda tryskala, přelévala se z horní mušle do spodní. Ryby vypouštěly vodu skřelemi a žáby hubami. Z vodníkova šosu kapaly kapky vody jako odměřené.
Při světle pochodní byla voda živá, jako tekuté zlato a stříbro.
"Hleďte, teče mu zase zlato" — řekli jedni.
„;Ať teče," řekli jiní. "Nám teče zase voda — bohu chvála!"
"To zlato teče pro nás také" — řekli poslední.
Studnař slyšel ty řeči a nic neříkal, jenom se chvíli usmál. Starý, ten slzel radostí, kapaly mu slzy z očí jako hrachy, ba větší, skoro takové, jako kapaly krůpěje hastrmanovi z šosu na kašně.
Lid se veselil a zpíval. Purkmistr dal vyvalit poslední bečky pívá na ryneček. Pil, kdo měl ústa.
Studnař se také napil. Poslal si starého do herberku pro vak. Nikdo si ho ani nevšiml, měli tam plné ruce práce. Potom se mladý studnař rozloučil se starým. Starý ho objal a plakal. Políbili se jako otec se synem. A mladý vykročil z brány městečka.
Za branou, za hradbami bylo ticho. Studnař se zastavil a díval se k městečku. Doléhal až k němu hluk a zpěv. A bylo vidět záři. Studnař se usmál, přitáhl si vak na záda a zahleděl se k hvězdám. Setrval tak chvíli, snad sí také něco v tu chvíli šeptal, protože se mu rty zachvěly. Hvězdy zářily, bylo vidět na cestu. Studnař se otočil k městečku a zamával kloboukem.
Potom vykročil do noci.
Chytrý Filip

Lidi na poli i ve vsi zdvíhali hlavy od práce. Jel kočár. Nebyl zrovna krásný ten kočár a kočí také ne — a ten zbrojnoš, který seděl vedle něho, ten už teprve ne, na toho se bylo lépe nedívat, ale v kočáře, zato v kočáře byla princeznička jako růžové poupě.
Lidé, jací jsou, dívali se spíše jen na kočár, na pohublé koně a ty dva holomky, a tak se ani dlouho nezastavovali. Ale Filip, ten měl štěstí. Byl otočen zády a zamyšlen, a tak, než se otočil, padla mu do očí princeznička.
Zíral za kočárem jako za zjevením a šel se poptat k hospodě, kde kočár na chvíli zastavil.
Dověděl se, co chtěl, a nemeškal, upletl si torbu a střevíce ze sítiny, napekl si placky a šel.
Dvakrát se vyspal a už přišel k cílí. Bylo to malé město jako vymřelé. Jenom nějaký malý psík Filipa zvědavě očichával, nikdo ani nepřešel po ulici. Nebylo se však třeba nikoho ptát. Hrad na malém kopečku bylo dobře vidět. Nu, nebyl to ani hrad, tvrz stará a hodně sešlá. Nad branou znak v kameni nebylo možno rozeznat a na dlážděném nádvoří byl by si Filip při pozdravu překousl jazyk. Kouty zarostlé kopřivami.
Filip přišel k zemanovi. To byl otec princezničky? Veliký a tlustý, na hlavě měl štětičku vlasů. Ta hlava byla jako hlávka zelí, toho zelí, které tam pěstoval kdekdo. Ale málo je vozili na prodej z kraje. Bylo poslední léta špatné, ožrané, musili je spotřebovat sami. A tu to bylo. Z každé chalupy táhl pach naloženého zelí. Na zimu je nakrouhané dali do kadečky, přidali kmínu, obuli si bílé punčochy a šlapali. Potom víko kadečky zatížili kamenem a měli postaráno na zimu. Jenomže v posledním létě byla zde záplava bělásků, kteří zničili skoro celou úrodu.

Zeman se díval na Filipa podezíravě. Byl už tak zvyklý. Sám nic neplatil, o ničem nerozhodoval, to dělala všechno jeho sestra. Seděl doma celé hodiny u okénka a zíral do kraje. Ale nemohl by být ani hlásným, nic nevyhlížel a o nic se kale nestaral.
Jenom tak posedával a — zemanil.
Potřebujeme člověka — povídal Filipovi, potřebujeme, ale takového, který by nás zachránil před zkázou. A takovému bych dal svou dceru a polovinu všeho, co je tady mého, a po smrti všecko.
Filip hned, co by měl dělat, aby tu zkázu odvrátil.
Zeman povídá:
"To já sám nevím, ale musel bys vykonat tři těžké úkoly. První je odvrátit zkázu zeli, která je způsobena bělásky."
Filip se zamyslil:
"To vyžádá mnoho času, řekl — dej mi ještě druhý úkol."
Zeman se podrbal na lysé hlavě:
"Máme velké soužení s mouchami. Jsme tou havětí už celí utrápení."
"Nu," řekl Filip, "pustím se do toho."
A pustil, opravdu. Rozptýlil mezi zelná pole konopí. Vůni konopí bělásci nesnášejí, a tak nad tvrdými hlávkami zelí třepetal se jenom ve výši tu a tam motýl bělásek, ale zase brzy odlétl, aniž usedl. Hlávky rostly a kulatily se. Filip nelenil. Smýčil všecky kouty, ale ty, kde byly pavučiny, nechá val. V chlévech namazal na mnohých místech zdí ptáčnickým lepem a do okének dal větvičky černého bezu.
Neděly se zázraky, ale něco bylo přece vidět. Zelí rostlo utěšeně, dobytek, neobtěžovaný hmyzem, vyhlížel lépe. Tu a tam bylo vidět chléb s pomazánkou. Tváře lidi tím byly tlustší a spokojenější, když neměli v každé polévce utopenou mouchu. Opatrovali konopí a těšili se na nové košile.
Zemanská dcera již připravila kolovrat a často se z okna usmála na Filipa.
Filip se jednoho krásného dne odebral k zemanovi a žádal ho, aby dané slovo splnil. Ale ten se kroutil. Vrtěl svou lysou kebulí a celý se vrtěl. Nechtěl Filipa propustit. Povídá:
"Něco jsi udělal, ale ještě zbývá odvrátit zlou věc od našeho domu. Víš sám, jak to zde chodí. Teta — jako moje sestra—"a zeman si vzdychl — "má houf koček. Obtěžují nás všecky. Znečišťují dům, tropí neplechy, hluk, až se to ven rozléhá, všecko smlsnou, mléko vypijí, jakýpak je to život."
"Dobrá," řekl Filip, "ale když je odstraním, splníš slovo."
"Splním, jako že jsem muž," řekl zeman.
No, no, pomyslil si Filip, ale přemýšlel, jak by vykonal třetí úkol.
Vzal koště a hadr a Šel do části hradu, kde bydlela zemanova sestra. Začal tam čistit, mést a otírat. Netrvalo dlouho a vyhlédla rozcuchaná baba.
"Co tu děláš?"
"Ach, čistím zde, aby byl pěkný ten vchod k milostivé paní."
Baba údivem zakoulela očima a pozvala Filipa dále:
"Až budeš hotov, máš práci tady."
"K vašim službám, milosti," řekl Filip sladce a pomyslil si své.
Špína v bytě se mohla krájet. Filip si vykasal rukávy a pustil se do toho. Baba začala ječet:
"Nepoškoď mi nic, to jsou vzácné staré věci. Zacházej s tím jemně."
Je to ale herdekbaba, řekl si Filip, musím držet jazyk za zuby.
Okolo ní skákalo, otíralo se a plížilo tolik koček, že je ani nemohl spočítat.
Některé očichávaly koště a překážely mu v práci.
"Ach, jaké jsou to hezké, milé kočičky —" řekl Filip.
Baba se na něho podívala a řekla: "Jsi nějaký hodný hoch, kde máš rodiče?"
"Jsem sirotek," odpověděl Filip.
Škrabal, drhl, omýval, leštil a oprašoval. Okna prohlédla, nábytek se leskl, z rámu se dívaly ztrnulé tváře předků ve škrobených, nákrčnících; ale kočky se pranic nepřizpůsobily změně, lezly, kde se jim zlíbilo, a nový kočičí neřád přibýval, než poklidil na jednom miste, bylo už znečištěno druhé a třetí. Kočky byly po stole při obědě a paní je nechávala žráti z mísy, z které sama jedla, takže zbytků užívat nemohl, nechtěje to jísti.
Ale věděl, co má dělat. Využil nepřítomnosti paní a vlákal kočky do komory. Mezitím co pomlaskovaly mléko z mísy, svázal je za ocasy. Potom silným hlasem pronášel: Ve jménu Otce — a ve vzduchu naznačoval rukou znamení kříže. Potom je práskal bičem, kam trefil, tam trefil. Každá dostala svůj díl, některá snad i víc — a Filip se jim sám omlouval: "Co je to platné, — té babě princmetálové to udělat nemohu —"
Kočky mňoukaly a prskaly a rozběhly se, jako když je vystřelí, jakmile rozřízl provaz, kterým je spoutal za ocasy. Udělal to několikrát, aby si to pamatovaly.
Babě se líbila Filipova pracovitost a úslužnost a dívala se na něho trochu příjemněji. A on čekal na svůj den. Přišel. Paní s nírn hovořila vlídněji, než byl od ní zvyklý, a Filip si dodal kuráže — jednou to být musí — a domlouval paní, aby kočky u sebe nechovala, protože kočka do čar chodí.
Paní se divila:
"Není možná —"
"Kdyby bylo jenom to," mluvil dále Filip. "Ale slýchával jsem, že se dábel pekelný v kočku proměnil. Když před jídlem nahlas kříž děláme, tu ďábelská nebo čarodějná kočka to nemůže snést a rychle uteče.
Paní se zhrozila, ale chtěla, aby Filip své tvrzení dokázal.
Po malém zdráhání to slíbil.

Když kočky při obědě byly všechny shromážděny na stole, vešel a silným hlasem doprovázel naznačování kříže rukou ve vzduchu. Kočky se zděsily. Bály se bití a rozprchly se do všech koutů, takže na stole nezůstala ani jediná. Paní byla tak překvapena, že se chvěla a z očí se jí řinuly slzy. Měla ty kočky ráda, ale bála se. Prosila Filipa sepjatýma rukama, aby jí zbavil toho ďábelského neřádstva.
Staneš se zde pánem za odměnu, všecko ti bude patřit a svou neteř ti dám za manželku."
Filip ochotně slíbil.
A tak na hradě byl klid, bylo více mléka a smetany a bylo tam čisto.
Lidé měli veselejší tváře; hradní teta byla také hodnější: "Jste mladí," řekla, "vládněte si zde, my musíme myslit na nebe." Její bratr, ten vladyka, který nic neporoučel, se usmíval. Měl smetanu a nebyla v ní ani moucha.
Princeznička byla jako májové poupě v rozpuku, a tak se dlouho nerozmýšleli a strojili svatbu. Filipovi to slušelo, měi košili z konopí, které zasel proti běláskům, nevěsta mu ji sama upředla a ušila. Ona sama byla jako obrázek, lidé na ní mohli oči nechat — a dokonce jí ani děvčata nezáviděla. Všichni byli spokojeni a po svatbě byla hostina. Byly zelné knedlíky a zelné pekáčky, to nejchutnější ze všeho. To byla veselka! Lidé zpívali, výskali a vyhazovali čepíce do výšky. To se rozumí, že tančili až do bílého rána. Tři dudáci hráli a houdek.

Žabí zpěv

U Dračího dubu je tůň. Je vroubena sítím a skřípinami, které jemně šustí jako hedvábí, když jimi povívá větřík, který vane od jezera. Hladinu tůně pokrývají květy leknínů. Když se v noci zavřou k spánku, hladina tůně zčerná a první hvězda se zvědavě dívá do tůně. V tu dobu vycházejí odtud rusalky k tanci na blízkém paloučku. Tančí, zpívají a radují se.
Jednou se stalo něco podivného. Jedna z vodních zinek chyběla. Opustila svůj vodní domov, protože zašla daleko, už ve dne se vynořila z tůně a šla tam, kam odešel lidský syn, jinoch, který již čas poblíž tůně sekl seno na louce. Vídala ho, skryta mezi lekníny. Vábil ji. Byl velký a silný, rozháněl se kosou, až mu černé vlasy padaly do čela. Večer, když padl na tůň pod dubem první stín, odešla za ním tam, kde bydlí lidé.
Víly na paloučku byly poděšeny, jejich tanec nebyl radostný, ustávaly a zakrývaly si tváře závoji, protože plakaly pro svou ubohou sestru.
Ta už byla daleko od tůně. Běžela přes loučky, přes potůček a v lese si o spadlé větve a pařezy zranila nohy do krvavá. Ale byla puzena neznámým citem a ubíhala dále. Náhle se zastavila. Na vyvýšeném místě byl veliký balvan a na něm seděl podivný obr. Měsíc ho ozářil. Byl to Divoký honec. Myslivec, zakletý pro rouhání bohu. Tváře měl svraštělé jako kůru starého stromu, místo vousů lišejník
a na hlavě mech. Oči jako pěsti. Seděl na kameni a díval se k nebi. Počítal hvězdy. Až je spočítá, bude vysvobozen.
Rusalka se polekala a tiše zaúpěla. Divoký honec se obrátil a zpozoroval ji. Vyskočil a hnal se za ní, protože víla už prchala do lesa. Vzlykala strachem Í bolestí. Její drobné nohy, zvyklé na měkkou trávu a mech paloučku u tůně, byly zkrvavělé. Divoký honec ji volal. Podobalo se to vytí vichru. Vytrhl borovici i s kořeny ze země a mával jí prudce. Ostatní stromy padaly přeraženy a strhla se náhlá bouře. Ve smršti padaly stromy a bylo slyšet vytí a štěkot psů.
V tom lese pracoval té noci na pasece mladý muž. K své denní namáhavé práci vykopával v noci za měsíčního světla pařezy, které dostal za odměnu. Jeho mladá žena odpočívala už na hřbitůvku, a tak brával s sebou i svého malého synka. Zahoulil ho do svého kabátu, aby mu nebyla zima, a chlapec spal pod nebem jako doma v postýlce. Ale bouře ho probudila. Díval se udiven. Měsíc svítil jako rybí oko a přece řádila bouře, v lese padaly kmeny a vítr hvízdal, nebo to byla smečka divokých psů. Hoch se rozplakal. Otec neviděl, ale ztuhl hrůzou, když uzřel obrovitého muže, který se nedaleko hnal se stromem v ruce. Chlapec plakal hlasitě. A tu se ten obr zastavil, zaclonil si oči dlaní, obrátil se a dal se na útěk, odkud přišel.
To byste musili vědět, že Divoký honec nesnese hlas zvonu a dětský pláč. Tak to trvalo chvíli. Až když to přestalo, přihnal se otec děcka. Schoval se předtím tak, že ulehl na zem, jak to při smrštích dělávají dřevorubci, a vysekal sekyrou do pařezu tři znamení kříže. Proti takovému děsu je člověk bezmocný. Až když to přestalo, přiběhl po chvíli. Ale co viděl? Žena, jako by vyběhla z lůžka, chovala jeho dítě. Jeho hošíka, který se ještě nemohl vzpamatovat z těch podivných událostí. Žínka se chvěla. Dřevorubec dal na její ramena svůj kabát.
Rusalka vzala do náruče jeho dítě. Líbala je svými chladnými rty a hoch plakal. Smutně jej vložila do jeho lůžka z kabátu a pytle. Vzdychla, a dívajíc se k hvězdám, řekla: "Přijdu, než oběhne slunce svou dráhu, a odměním se." Dřevorubec s ní šel daleký kus lesem, až tam, kde se les končil a ukazovalo se světlo. Tam nedaleko už byl palouček vil a blízko tůň, vchod do podzemní vodní říše. Víly už nebyly na paloučku. Když se potopila do tůně a přišla mezi ně, byla to veliká radost. Div ji neumačkaly a slzely radostí.
Když viděla víla tolik lásky, slibovala, že už nikdy neodejde sama z tůně, ale jakmile se jí zahojila poranění na nohou, zatoužila opět vystoupit na zemi. Přicházela občas na místo, kde okem tůně přicházelo trochu slunečního světla do jejich vodního světa, a toužila vystoupit. Až ji její touha přemohla. Zapomněla na sliby, které dala svým sestrám, a vyplula na povrch tůně. Opatrně se rozhlédla. Nic se nepohnulo. Bylo poledne. Doba, kdy nablízku, v lese nebo na lukách pracující lidé usednou k odpočinku. Vyndají si jídlo z uzlíku, napijí se ze studánky, dají si ruce pod hlavu a zdřímnou si.
Na pasekách se tetelí horký vzduch. Brusinky a borůvky, které sbírají lidé, stojí nehnutě jako vedrem udolané slípky v záhumení, ani list se nepohne. Tu přichází Kozonoh, jeho kozlečí nožka mizí v maliní. Ženy a dívky, trhající borůvky do svých klínů, si přetírají rukou tváře. V tichu a nehybnosti poledne zazněly jeho moldánky. Zněly jemně a krásně.
Rusalka byla zvědavá. Šla, odkud se ozývaly moldánky, a uviděla Kozonoha u rybníčku v lese, seděl na pařezu a hrál.

Moldánky z rákosu měl u rtů a dechem z nich vyluzoval tóny, jemné jako pohlazení. Jeho rusý vous svítil v sluneční záři, i jeho bujné vlasy a srst na nohou. Rusalka byla schována za stromem, poslouchala a okouzlena hleděla na Kozonoha.
Dohrál, otřel si s čela pot rukou a odhodil kadeř, která mu padala do očí. V lakušníku a okřehku na vodě seděly žáby, poulily své oči, které mají jako ve futrálech, na Kozonoha a vzdychly:
"Jsi krásný —" a napodobovaly jeho hru svými hlasy.
Kozonoh se jim smál. Žáby mu říkaly:
"Jsi krásný, jsi nejkrásnější, pohled" do slunce, spatříš svou krásu."
A tak na něho volaly. Kozonohu to lichotilo. Je nejkrásnější? Popadlo ho mámení. Neodolal. Napřímil se a pohleděl do slunce. Přimhouřil oči, ale vytrval. Pojednou vykřikl a zakryl si rukou oči. Rusalka za stromem také vykřikla. Kozonoh vyskočil a zalkal. Moldánky mu upadly na zem. Běžel za ženským hlasem, který zaslechl. Nic neviděl.
Zakřičel zděšeně. Žáby se smály a křičely. '
"Tady, tu, tu, sem běž, zde je."
Znovu se rozběhl a vrazil do stromu. Rusalku obešla hrůza. Dala se na útěk. Kozonoh se pustil za ní. Motal se mezi stromy. Rusalka úzkostně volala. Kozonoh běžel po hlase a už ji doháněl. Utíkala, seč měla síly. Stromy zastupovaly cestu faunovi. Nakonec se vrátil. Přišel až k rybníčku. Žáby, jak ho uviděly, začaly znovu volat:
"Pojď tady, zde, tu je..."
Kozonoh krvácel. Rozbil si čelo o strom a vlasy, které mu do čela padaly, byly nasáklé krví. Mezi prsty měl krev a stékala po tváři.
Zařičel: "Jsem slepý, jsem —" padl na mech a rval jej krvavýma rukama:
"Oslepen — již nikdy neuzřím krásnou ženu —."
Žáby vyhlížely z okřehku, ale neviděly přes rákos na břeh.
Vykřikovaly:
"Tu je, tam, sem, tu."
Kozonoh tápal rukama po mechu, porostlém ostrou travou. Nasel moldánky. Jako žíznící je dal k ústům, ale z nestejně dlouhých rákosů vyšly jen jednotlivé tóny. Moldánky byly pošlapány. Zničeny, Kozonoh zalkal znovu.
Vstal ze země. Jeho vlas byl pocuchán. Tápaje rukama, došel k rybníčku. V jeho zkrvavělém obličeji, sevřeném hrůzou, bylo mnoho strašné zloby. Vztáhl ruku a vyřkl kruté prokletí. Zlé prokletí proti žabám, které se mu posmívaly. Aby už nikdy nezazpívaly jako dříve, když jejich zpěv se podobal ptačímu. U všech mocností proklel. A v děsivém vzteku proklel i tu, za kterou běžel. A ty, která jsi způsobila bolest, přines všem bolest a zkázu.
A ještě se obrátil k žábám:
"Tak zpívejte od tohoto času jako mé ubohé zničené moldánky, má radost, štěstí mého osamocení."
Pohrozil ještě do neurčitá rukou a belhal se odtud.
Bez dechu doběhla vodní žínka k tůni. Tam si teprve oddychla. Podivná tíseň jímala ji u srdce a neopouštěla ji ani ve vodním paláci, kde posedávala v nejtemnějších koutech a vzdychala. Ve vzpomínkách viděla před sebou krásného kozonoha, jak hraje na rákosové moldánky a potom oslepeného a obroceného krví. Ještě častěji vídala ve vzpomínkách na své cesty k lidem muže s děckem, muže, který jí dal svůj kabát okolo ramen, a jeho dítě, vystrašené malé lidské dítě, které plakalo strachem. Posléze myslila jenom na dítě. Cítila je ve své náruči. Chtěla je chovat, konejšit, jak viděla lidské ženy, když sušily seno na louce. Myšlenka na dítě vzrůstala v touhu, kterou nebylo možno nasytit matnou vzpomínkou. Rusalka trpěla. Plakávala v ústraní, aby to vodní sestry neviděly. Bála se něčeho, ale sama nevěděla čeho.
A jednoho pozdního večera, když už dávno zářily hvězdy, vynořila se z tůně. Měla v rákosí připravený tmavý šat s černým závojem. Po třetí odešla vodní víla k lidem. Zaklepala na okénko, kde svítili, a ptala se, kde bydlí drvoštěp, který pracuje také v noci a nosí s sebou do lesa dítě, protože nemá doma ženu. Lidé ji ani v té tmě neviděli, jak byla zahalena v černém. Vzdychli a řekli jí:
"Nešťastně jsi přišla. Už dávno se dítě utopilo. Chlapec malý hrál si u rybníka, dělal si malé, své rybníčky z bláta, zašel daleko, kde byla jáma, a utonul. Hastrman si ho vzal. Ale je mu lepší, chudinkovi, jeho otce dnes pochovali na hřbitůvku vedle jeho ženy, matky dítěte, která je oba předešla. Mužův hrob najdeš, ještě se nessedla čerstvá země na něm. Zabil ho v lese strom při kácení. Nešťastně jsi přišla, ženo,"
Tiše ustoupila do tmy rusalka, cítila led a chlad. Vrátila se. Když šla lesem, vzpomněla si, jak jí položil muž kabát na ramena, ale místo tepla vzpomínky ji zamrazilo. Přišla k jezírku. Vzpomněla si na kozonoha a zaštkala. Z rukou jí vypadla nádoba, na kterou už zapomněla. Byla plna stříbrných a zlatých peněz, které chtěla dát lidem. Stříbrňáky a zlaťáky o sebe zazvonily, ale mech ten zvuk ztlumil. Žáby to uslyšely a ulekly se. Kuňkly strachem. Poulily oči, ale rusalku nepoznaly. Dívaly se na hvězdy, které se chvěly. Odpovídaly si jedna druhé ze všech koutů jezírka. Rusalka se vnořila ve tmu a do tůně. Šplouchlo to nad tůní, jako když se vymrští veliká ryba. Ty lesklé zvonivé mince, které se vysypaly z nádoby, už tam nebyly. Bylo tam jen rozmanité žlutě zbarvené listí, které odvíval vítr. Za mraky vylézal kulatý lesklý měsíc.
Zavřené lekníny se podobaly žabím hlavám.
Když se vynořil celý měsíc, zaskřehotala ta nejstarší žába-pra-bába — a na protější straně jí odpověděl starý žabák. Ty ostatní jen smutně vzdychly.
Byly to zvuky, jaké vydávaly pošlapané moldánky, byly podobné žabímu posmívání, nelišily se od zadržovaného zoufalého volání kozonoha a nesly se nad vodou jako smutné vzdechy rusalky.
Měsíc zářil na hladině tůně, jako když leží na dně ten lesklý poklad.

Černý leknín

Chlapci plavili koně. Slunce zapadalo po horkém dnu, lidé okřívali a koně ve vodě frkali a řičeli. Hoši je vyhřebelcovali a jejich kůže se leskla, poslední sluneční paprsky po ní klouzly jako jejich odraz od vlnky, kterou hnal vítr.
Lukáš, mladík ze vsi — seděl na koni a zajížděl daleko, až k místu, kde se utopil kdysi pár koní Í s kočím. Říkalo se tomu místu "V koňské jámě." Jel na svém bělouši, hladil jeho hřívu. Když kůň ploval, sedl si k jeho krku, aby mu nepřekážel. Kolikrát už přeplaval se svým běloušem Koňskou jámu, zatím co druzí chlapci zůstali blízko břehu a křičeli na koně, dělajíce jako by neviděli ten odvážný kousek Lukášův. Překřikovali sami sebe, že mu závidí zdatnost jeho koně.
Bělouš měl vypoulené oči, prudce dýchal nozdrami, ale plaval kupředu, až tam, kam se zdálo, že začíná břeh, že je tam rybniční bufeň a za ní se prostírá zelená loučka. Ale tam bylo místo nejzrádnější. Byla tam temná voda hloubek, na povrchu porostlá hustou spletí vodních rostlin. Mezi dlouhými šlahouny a velkými listy byly květy leknínu jako bílé voskové kvadrátky, které nosí lidé na roráty, nebo ty nízké široké svíčky, planoucí o svátcích mrtvých ze tmy hrobu k milosrdným nebesům. Na noc zavíraly své kalichy. Snad se ponořovaly ty malé vodní víly, které v nich sídlí, na noc pod povrch, hluboko pod vodu, až na její dno, kde je černé bahno.
Leknínový květ přináší lásku, Lukáš se chystal natrhat květy. Chtěl je dát dívce ze vsí, dívce, na niž myslil při práci o samotě, a to si potom zpíval. Dnes přijel na bělouši, až když ostatní se hotovili k odjezdu, aby dali vyplavené koně do teplých stájí. Chtěl zůstat sám a při měsíčku utrhnout bílé vodní růže, protože jen lekníny — v měsíční nocí utržené — přinášejí štěstí a bohatství.
Měsíc byl už na obloze, ale ještě nebyl ve vodě, nebo jej nebylo vidět v té houšti porostu na břehu rybníka, kde byl puškvorec a rákos.
Odjeli poslední. Lukáš zůstal sám s bělouše. Pročesal mu hřívu, ochladil ho při mytí a vsedl na něho. Kůň se obrátil k vesnici. Lukáš se zasmál.
"Ještě ne, šimlíčku, právě dnes nás čeká nejdelší projížďka."
Kůň znepokojeně frkal a obracel hlavu směrem k osadě.
Lukáš ho popleskal po krku:
"Čeho se bojíš, Šimlíčku? Pojedeme pro husičky, pro lekníny."
Kůň měl hlavu zdviženu a funěl. Svaly pod lesklou kůží se mu chvěly. Lukáš ho hladil:
"Je ti smutno, že jsme tu sami, ale musím tu počkat, až bude měsíc ve vodě. Pojedeme k němu, vid?"
Kůň se němě, moudře díval na Lukáše svým velkým, výrazným okem.
Ochladilo se. Lukáše trochu zamrazilo. Ale vzpomněl si na jeden pár očí, na jejich kouzelnou moc, která někdy nedá spát, a na čarodějnou moc leknínu.
"Pojď, šimlíčku, pojedeme!"
Kůň sehnul hlavu a zvolna kráčel, tak pomalu, jako by šel před pohřebním vozem. Lukáš ho hladil. Povytáhl se a uchopil koně za hřívu, když začal plovat. Měsíc už byl ve vodě. Vlnky jej nesly na druhou stranu. Blížili se k houští z vodních rostlin. Lekníny byly zavřeny. Ty malé víly už byly asi venku, ale co to? To přece není malá víla, to je děvče, to je víla?
Lukáš nemohl najednou vydechnout. Pomyslil si, že je to některé děvče ze vsi, ale to není možné, přece by ji musel znát. Ta dívka má krásné oči a zuby bílé jako lekníny. Lukáš přitlačil nohy k bělouši a naznačoval mu směr. Když odvracel hlavu, Lukáš ho uchopil za hřívu, mlaskal, ale kůň měl děsem naplněny oči, frkal a zoufale hrabal nohama.
Dívka se po Lukášovi dívala svýma velkýma očima, byly modré jako hory na obzoru i zelené jako rákos v létě. Lukáš pobídl šimla a vzápětí ho uchopil za hřívu a prudce zatáhl. Kůň slabě zařičel, sklonil hlavu a vrhl se do hustého porostu, mezi silné, spletené šlahouny a listy vodních rostlin. Zapletly se mu v tom přední nohy. Nemohl jimi pohnout. Smutně zařehtal. Lukáš se zděsil. Dívka zdvihla svou bílou paži, zamávala na rozloučenou a zmizela.
Teď věděl, že to byla vodní žínka. Objal koně okolo krku:
"Můj milý šimlíčku —" a srdce se mu sevřelo hrůzou. Kůň se potápěl. Z jeho nozder, které se chvěly, rozprašovala se voda v nesmírně jemné pršce. Potom zapadl ještě hlouběji. Lukáš se nepokusil seskočit. Objal krk zvířete ještě úžeji. Šeptal mu něžně. Šlahouny leknínů je oba objímaly jako ruce rusalky. A potom se nad nimi zavřela voda. Vyšplíchla ještě několikrát, vlnila se, až se zase uklidnila. Bylo ticho, jen vlnky mlaskly u břehu. Orobincové palice se kývaly. Byly jako varující prsty. Bylo to marné varování. "Už jenom jakoby údiv nebo přemýšlení, že to všecko není samo sebou, že darmo všecko, když něco sejde s povrchu, patří už temnotám — a jenom nejčistší láska to může vrátit ještě k životu, kde sviti slunce, protože láska pronikne a osvítí temnoty nejhlubší.
Lukáš s šimlíčkem se tam propadli. Nevěděli, jak dlouho padali do té úžasné hloubky, kde se octli. Do říše temnot. Bylo tam kořání a spleť divokých šlahounů, jako bývá nahoře, ale zde jako by na něm ležela vrstva tmy, černé tmy tmoucí, která všecko obaluje jako kůra, zdá se, že by se dala odloupnout a pod ní by se nalezlo všecko takové, jako je na povrchu vody a na zemi. Se všeho se odlupovala křídla velkých černých netopýrů s rozjevenými tlamami. Vylétli, aby se za chvíli vrátili. Vodní hmyz rejdil ve shlucích, jako poletují saze v komíně, když fouká vítr. Na kořání je sliz, ošklivá usazenina — a nade vším tma, tma věků, zbylá zde z časů, kdy ještě nesvítilo slunce.
Lukášovi je nesmírně smutno. Lepkavý sliz cítí pod rukama, bahno se otírá pod nohama, nevidí bílého paprsku, ale slyší koně, svého šimla, slyší ho řehtat v nesmírné dálce. Tápe jako slepý a namáhavě vytahuje nohy z bahna. Bahno příšerně mlaská a zůstává na nohách. Lukáš jde s velikou námahou krůček za krůčkem. Tápajícíma rukama se dotýká něčeho slizkého — jsou to ohavné potvory, které na něho otvírají své huby a chňapají po něm. Jiné vztahují černá chapadla, aby ho jimi přitáhly v objetí smrti. Lukášovi je hrozně úzko. Najednou se hanbí, že šel k té vodní žínce, která po něm vztahovala paže tam na povrchu při měsíčku. A tu uvidí v té tmě, v tom bahně něco podobného, jako vídával nahoře, ano, vždyť je to květ leknínu, ale obrovský, takový ještě nikdy neviděl. Ale to není všecko, co je na tom květu

podivného? Vždyť je to v obráceném poměru! Kalich, který je nad vodou jak z úběle, tady je černý jako hřích. A přece je viditelný mezí tou ostatní tmou!
Dlouhonozí pavouci a velcí lesklí brouci s kusadly se přibližují k Lukášově tváři. Odvrátí hlavu, ale vinou se k němu pijavice s kruhovými ústy a podivně hnědé housenky s píchavými chlupy a s bradavkami s jedem. Lukáš se zastaví. Plakal by, kdyby dovedl. Obklopuje ho trouch, sliz, bahno a věčná tmi. Jenom paprsek slunce uvidět!
A Lukáš zase slyší řehtání. Šiml řehtá smutně. Lukáš by chtěl zavolat, ale nemůže. Slyší volání: "Lukáši, kde jsi?"
Kdo to volá? Vodní panna nebo dívka ze vsí? Kde by se tady vzala? Lukáš vidí takové malé, docela maličké bublinky, jaké unikají z bahna, když se tam hodí kámen nebo píchne prutem. Ale bubliny se zvětšují, jako rostou ty mýdlové bubliny, vyfouknuté ze stébla. Ta největší je také tak zbarvena, takové barvy mí někdy stojatá voda na bahně, modrá je tam, zelená, červená a ještě jiná.
Lukáš šmátrá rukou dopředu. Už necítí sliz. Uvidí vzdálené světlo. Je to bublina nebo oko? Snad je to vchod na palouk, zarostlý tmavým houštím. Šimlovo řehtání je blízko. Kulatý bílý otvor se také blíží. Je to střed černého leknínu? Je to oko. Šimlíčkovo oko. Moudré a klidné, nehledí vyděšeně, jako když se potápěli. Oko se přibližuje, bílý otvor se zvětšuje. Cítí kůži, hřívu. Lukášovi vyhrkly slzy, když objal koňovu hlavu. A dva černí velicí netopýři rozpjali křídla, zdvihli se a tichým letem zmizeli. Jako když se odsunou dva balvany. Otvor se zvětšil. Je světlejší. Lukáš vsedl na koně. Šimlík radostně zařehtal se zdviženou hlavou.
Vyjeli z temnoty. Na nebi se chvěly hvězdy. Lukášovi se zdálo, že se chvějí ještě více, protože se hvězdy odrážely v slzách, které mu vytryskly do očí.
Kůň klusá a radostně supí. Šimlík. Ale, můj ty Pane, je to šimlík? Vždyť je černý jako to hrozné bahno, jako ten překrásný černý leknín! Ale Lukáš nemá mnoho času na přemýšlení. Nejsou jen krásné hvězdy na obloze. Jako by dvě slétly na zemí. Jsou to dvě oči dívky, které Lukáš jel na koni do hlubiny natrhat lekníny. Svezl se s šimlíkova hřbetu rychle, jako se mihne padající létavice na nebi. Objali se vroucně. Ona vyprávěla:
"Pojala mne neznámá úzkost. Zdálo se mi, že se zatmělo a slunce spadlo do nesmírné hlubiny. Modlila jsem se. Za rodiče a za tebe, Lukáši. Šla jsem pomalu k rybníku. Všichni se vraceli s koňmi. Jenom ty ne. Řekli mi, že jsi tam. Došla jsem až k vodě, obešla celý břeh. Nikde jsi nebyl. Klekla jsem na zem a modlila se. Chtěla jsem volat, běžet do vsi pro pomoc, ale nemohla jsem."
Lukáš ji uchopil za ruku. "Jsi hodná."
A ona mu nesměle řekla: "Lukáši, tu vodní růži jsi mi přinesl?"
Dívá se Lukáš a vidí: Z pod rozhrnuté košile na prsou vyčnívá leknín, který se tam dostal, asi když se octli s šimlíčkem v té husté spleti rostlin, než se potopili pod hladinu.
Dal jí leknín třesoucí se rukou. Bílý jako její duše, jako její láska. Jen uvnitř je něco maličko tmavého, to je proto, že květ je kačírek, ne husička. Jakoby tam zbylo trochu černého bahna. Snad na památku. Snad proto, že také z bahna vyrůstá květ krásy.
Právě tak jako šimlíčkovi, bílému koníčku, zůstalo trochu na kůži a nejde to očistit. Vypadá teď jako grošovatý. Ale Lukáš ví, od kdy je to, a často přivine svou hlavu k hlavě šimlíčkově a pohladí ho. Už ani nevzpomíná na hrůzy říše tmy, protože je šťasten, ženat se svou dívkou a na celý jeho život svítí slunce.

O Martinu rybáři

V hlinitém břehu umělé řeky, která odvádí přebytečné vody v jihočeské krajině, v tom kraji rybníků, měl hnízdo ledňáček. V strmém břehu, aby na něho nemohl vrabec shora ani zdola; A ještě vede kolmá chodbička, dlouhá jako mužský krok, než je vlastní hnízdo.
Tam, na jemných kostičkách a v šupinkách drobných rybek, se vylíhl z lesklého, bílého vajíčka, které bylo jako z porculánu.
Měl se čile k životu. Brzo se dovedl vrhnout střemhlav do vody po vodním hmyzu nebo rybičce. Sedával nejraději na staré olši při záhybu řeky, kde byla tišina. Lítala tam sídla a vážky; byly modré jako obloha, zelené jako tráva a listí, červené jako západ slunce.
Ledňáček se na ně díval. Hrály si bezstarostně a krásně, usedaly na list stulíku nebo rákos, čnící z vody.
Při tom se díval s větve do tiché vody. Viděl se tam. Jeho hrdélko pod zobákem bylo bělavé jako květ leknínu. Níže bylo rezavé jako uschlý, loňský list rákosu. Takové bylo i bříško. Černohnědé letky — to byla barva zralé palice orobince — měly ještě namodralou obrubu. Ocasní péra modrá, hlavička zelená jako list stulíku. Ale všecko ostatní, co není vidět dobře ve vodě s větve, celý kabátek byl modrozelený a vzadu tak světle modrý jako květ hořce z nížiny.
Ledňáček se zhlížel ve vodě. On sám má více barev než všechna sídla a vážky. Jeho rovný, se stran stlačený zobák může kdykoliv chytit havěť, může ulovit i rybku, stříbrně bílou, která se jenom mihne jako dešťová kapka na vodě.
Stiskl zobák, ale nevrhl se po kořisti. Nakláněl se nad vodu, aby zahlédl své peří. Slunce na ně svítilo větvemi, jejichž listy se pohybovaly. Peří měnilo barvy. Někdy bylo modré, jako bývají před deštěm hory na obzoru.
Neskočil po hmyzu, protože by byl rozbil ve vodě svůj obraz.
Jeho bratří i rodiče poletovali po okolí, kde všude je hojnost potravy; létali za plného slunce i za deštíku, v tichu, když lidé jsou daleko. Protože lidé chtějí polapit ledňáčky, líbí se jím jejich peří, dokonce je nosí na hlavě na jakýchsi ošatkách. Ale ledňáček sedával na olši v zátočině a samolibě se zhlížel v tiché vodě.
Matka se po něm často pozorně dívala; byl jiný než jeho sourozenci. Když byl malý — ani si to nepamatuje — měl ho v rukou člověk. Stará seděla tenkrát opodál, sháněla potravu a neviděla, co s nim člověk dělal; byl k ní otočen zády. Tolik se strachovala, že už ho neuvidí, a když, tak ubožáčka oškubaného. Člověk odešel, odvážila se blíže a vyrazila ostrý křik úžasu. Člověk mu neublížil. Jen krátká nožka byla ovinuta čímsi lehoučkým, blýskavým.

Jeho bratři neměli na nožce takovou manžetku. Ale ledňáček nevěnoval tomu pozornosti. Nelétal s nimi.
Jak by nebyl jiný než ostatní, myslila si ledňáčkova matka. Vždyť ho člověk poznamenal.
Potom přisel čas, kdy listí na stromech se počalo podobat ledňáčkovu peří na bříšku; lekníny zmizely a v lesích troubili jeleni.
A později padalo cosi podivného s oblohy, která už dávno nebyla jako ledňáčkovo hřbetní peří. Všecko tím bylo pokryto. Stromy, země, křoviny — a tentokrát zase to mělo barvu ledňáčkova peří na hrdélku pod zobáčkem. Ale když se to sneslo do vody, ztrácelo se to.
Stará olše se pod tou tíží sklonila až k hladině jako vodní hajný, když se sklání nad vodou a chce se napít, aby věděl, zda je voda pro ryby dobrá. A baštýř, ten má vousy také takové, jako mají stromy, větve, obalené tím, co tam dříve nebývalo. Takové jehličky jsou to jako rybí kůstky, které bývaly v jejich hnízdě.
Když si dělal místo na větvi, musil ty kostičky a prach setřást. Tak to chladilo.
Jednoho dne marně shlížel s větve za svými barvami ve vodě. Nebylo nic vidět. Podivným kouzlem bylo vodní zrcadlo zadýchnuto, neprůhledné. Jen ty kůstky a podivné šupinky se leskly ve skoupém slunci. To si ledňáček načechral peří, stiskl zobák a srostlými prsty se těsněji přitiskl k větví.
Měl hlad.
Jeho bratři létali na blízké rybníčky, kde lidé vysekávali do ledového příkrovu otvory, aby mohly ryby dýchati. Malé rybky se mihly u otvoru, kde větřík čeřil vodu, a zase sklouzly pod ochranný příkrov. Potůčky stály jako zmrtvělé.
Ledňáček měl hlad.
Veverky byly schovány a jen datlíci a strakapůdi, pestře se odrážející od bílého příkrovu země, tloukli zobáky na borku stromů jako ti chudí lidé, kteří v zimě klepají na dveře bohatých a buší svou bídou na jejich svědomí a srdce. Vrány letěly vzduchem, mávajíce křídly, jako by veliké saze vylétly z komína; v jejich křiku bylo zoufání, široce otevíranými zobáky bylo zrovna vidět clo hladových útrob.
Ledňáček naříkal, křičeli pronikavě, sviral je hlad.
Ledňáček na olši měl hlavu schovánu pod křídlem. Bylo mu zima, byl slabý hladem; ale snil. O zemi, kde je stále slunce a kde není hlad. Tlačil svou hlavu pod křidélko, aby měl aspoň pocit tepla. Jak by bylo krásně na slunci; hřát se v jeho paprscích; jeho peří by se lesklo ve světle. A přece je někde taková země, .vždyť husy, čápi, rackové a jiní ptáci odlétli za sluncem; hlasitě křičeli, když se loučili.
Díval se směrem, kudy odletěli. Něco ho táhne, volá, vleče. ..
Brzy potom nebylo po něm ani vidu ani slechu. Větev na olši osiřela.
Ledňáček doletěl do země, která mu trochu připomínala kraj, kde se narodil. Byl nesmírně unaven. Srdce mu slabě tlouklo, protože se svíralo bázní a úděsem nad horami, které měly čepice z toho, co doma napadlo na zemi. Ale tady na to slunce svítilo a odráželo se oslnivou září.
Sklonil hlavu pod křidélko, aby měl chvíli klidu. Co je asi se starou olší? Je tam zima a hlad. Ale byl tam doma.
Zde bylo teplo, široká řeka plynula v rovině. Podle ní byly vysoké hráze. Řeka se měnila na mnoho podivných průplavů, rozdělovala se na toky, které se zase slévaly, až se spojily ve dvě mocná ramena, která stékala do moře.
To moře bylo ohromné, nedozírné. Jenom s výše. Ale když se díval s břehu, to si vzpomínal na rodný kraj, hodně to zde bylo podobné; jako když někdy dříve usedl na nízkou větvičku vrby na břehu velkého rybníka.
Slunce svítilo. Všecko bylo jasné, svěží, plné radosti z růstu a života.
Mezi oběma rameny řeky bylo městečko. Bydlili tam rybáři, chytali tam úhoře, měli je v lagunách uměle rozdělených, v takových sádkách, jejichž stěny byly z proutí a z rákosu.
Malí úhoříci, hádci, se stěhují z moře do sladkých vod proti proudu. Černá hejna jsou jich, ohromné spousty. Všude se dostanou. Přelézají jezy Í jiné překážky, prolezou i nejhustším brlením a dostanou se až do krajin, kde lidé neznají moře, do řek, potoků a rybníků. Je to zrovna jako tmavá pohybující se podmořská lod, taková je ta spousta úhořiků.
Ledňáček ani nevěří očím. Vyráží pronikavé výkřiky údivu. Už nemá hlad. Jídla je víc než dost.
Zde v té nazelenalé, průzračné vodé objevil ještě něco na svém peří, co doma neviděl. Hlavička a krycí péra křídel mají barvu tmavší než ta voda zde a jsou na ní bledší vlnité proužky, jako ty drobné vlnky na laguně.
Slunce hřálo, lidé i ptáci zpívali, život kypěl, šuměl jako voda v rákosí.
Jenom jakýsi všetečný člověk mu tu kazí krásné dny. Ledňáček musí přelétávat pořád z místa na místo, nemůže chvilenku posedět na svém zamilovaném keři a zhlížet se ve vodním zrcadle.
A jednoho dne, právě když se díval na svá péra, na ta, která jsou jako západy slunce, třeskla rána, ledňáček ucítil strašlivou bolest z úderu, ještě když padal do vody, zamžilo se mu v očích, splynuly mu bledé vlnivé proužky s vlnkami, a ta náprsenka, ta, která bývala dříve jako ta podivná věc, padající na zemi tam doma, ta byla teď zbarvena jinak; jako západ slunce, když nejvíce hořel — tam doma...
Člověk přiběhl, přitáhl si ledňáčkovo tělíčko k břehu a oškubal mu peří. Chvíli se přitom nahlas smál.
Po čase, když jednoho dne v ledňáčkově rodišti krápalo s větví,
když se objevila šedozelená tráva a všecka voda se dala na pochod jako na povel, a také povrchy rybníků se chvěly vlnkami pod teplým větrem, přiletěl racek. Vřískal, se vším se pozdravoval, kolébal se ve vzduchu a převracel se, byla na něm ještě sůl z vody, jak na něho střikla, když se loučil s mořem. Hulákal a povykoval z radostí, že to překonal, že je zase zde, nejinak než námořník, od nichž se tomu beztak naučil. Co všecko viděl a zažil!
Když spatřil starou matku ledňáčkovu, křičel na ni. Ve staré se zastavilo srdce.
Co je?
Nese zprávu?
Nesl, ale ne od něho. Jenom o něm. Člověk ho zabil ohnivou tanou.
Racek řval a prováděl přemety.

Potom ho oškubal!
Racek se chechtal, vrzal a skřípal jako lodní ráhna, kladky a stroje.
Stará seděla na větvi olše, kde tak rád sedával on, než odletěl.
Tak přece člověk! Jak jinak, vždyť ho poznamenal. Dívala se do vody, jako se díval on. To už nebyla ta voda. Ta už dávno je kdovíkde. Plynula jako čas.
Jednoho dne, když přinesl hajný do kanceláře poštu, povídá mu lesní správce:
"Tak zase zpráva, ale vzácná! Ledňáček se zatoulal hodně daleko."
"Ledňáček?"
"Zpráva italské kroužkovací stanice. Zahynul v Comacchiu."
"To tam byl na těch úhořích! Podívejte se, Martin Piscatore, Martin Rybář!"
"Tak oni nazývají ledňáčka.".
"Toho vy jste kroužkoval."
A hajný cítil v té chvíli v dlani teplé tělíčko ptáčka, dávný tlukot jeho malinkého srdce.
"Kam se to zatoulal?"
"Za živobytím. Ptáci jako lidé. Odcházejí."
Správce se dívá do prázdna, pokývne hlavou:
"Martin Rybář."

O racku s polovinou křídla

Za sedmerým lesem a devaterou vodou je staré jezero. Na mělkých stranách, kde není hráz, a na ostrůvku jsou na jaře rackové jeden vedle druhého. Hnízdo vedle hnízda. Ostatně si s tím nedělají příliš starostí jako všichni, kdo jsou dnes zde a zítra jinde. Trochu suché trávy ostřice, několik loňských rákosových stébel a nový život, zakletý v oblost vejce, čeká na vstup do života. Vejce jsou skvrnitá, špinavě zelená s šedými obláčky, vlastně každé z nich je podobné jarní krajině v okolí hnízdiště. Vejce není možno ani dobře rozeznat v porostu. Totiž člověku, který má oči pro jiné věci světa. Páry racků naleznou svá vejce ve spleti rybničné bařeně bezpečně a neomylně. Mají jiné oči. Vypadají sice jako knoflíky od bačkor, jak jsou vykuleny hrůzou, že jde do jejich území vetřelec, ale vidí jimi dokonale. Nad jezero vyletují rackové jako bílé šípy. To jsou hlídky. Povalují se v hlídkových koších mračen, neodletí na blízké rybníky za potravou. Bystře sledují každý pohybxv celé krajině. Zejména oznamují nevítanou lidskou návštěvu. Tu nastává poplach na hnízdišti. Všichni řvou, jako když je na vidle bere. Kdyby tu vrzala najednou vrátka a čerpadla z celé roviny, nemohl by být větší rámus a tartas. Povykují, letí vstříc. Letmo bijí.
A lidé někdy přijdou a vyberou vejce. Kopy jich odnesou. Prodávají je v městě. Cukráři je rádi kupují, potom se lidé olizují.
Račí pár najde své hnízdo prázdné. Poletují bezradně okolo ostatních, jimž hnízda zůstala neporušena, a potom odletí. Z ostatních vajíček se začíná klubat život. Vejce někdy chodí Proklubou se malá račí kuřátka. Jsou strakatá. Splývají barvou s hnědým rákosem, který je jejich hnízdem. Strakaté chomáčky peříček si sedají na vodu. A tu čeká větší nebezpečí než mezi hnízdy z těch rákosových stoliček. Ve vzduchu se nekolébají jen rackové. Někdy je tam na Číhané dravec. Stane ve vzduchu jako připíchnut a vrhne se na vyhlídnutou kořist. Chudáček kuřátko. Co takový lupič drží svými pařáty, to už nepustí. Ale také se může stát zázrak. Stal se.
Opodál byl borkařův chlapec. Viděl dravce, jak se snesl k zemi. Spustil pokřik, a když se dravý pták vrhl na kuřátko, hodil po něm kusem dřeva. Zasáhlo krahujce. Uhodilo do hlavy, do oka, krahujec zakolísal, hmátl pařátem, ale pod tím se už něco pohnulo a krahulík se zdvihl a ve chvíli zmizel v lese. Na vodě se slabounce pleskalo nebohé kuřátko. Bylo ustrašené a mělo bolest. Hoch se přiblížil. Kuřátko pípalo a hledělo vyděšeně, ale upokojilo se v hochově dlani. Chlapec je hladil po strakatém chmýří. Kuře jen chvíli zapípalo. Ale když je hoch přeložil do druhé dlaně, spatřil na svých prstech krev. Kuřátko bylo zraněno.
Hoch je odnesl domů. V chudé, polodřevěné chaloupce bylo teplo. Kuřátko je zde prvně pocítilo. Chlapec dal kuřátko na čistý bílý šátek a brzy poznal, že bylo zraněno na křidélku. Uložil je blízko k plotně, aby mu bylo teplo. Kuřátko si složilo hlavičku do měkkého peříčka a usnulo. Hoch šel po své práci, aby připravil všecko na večer, kdy přicházejí jeho rodiče. Ale myslil na malé racče. Bylo mu líto takového ubožáka, který asi nebude létat. Když přišel domů otec, potvrdil tu domněnku. Přeražené křidélko by se bylo dalo zachránit, snad by zase přirostlo, ale dráp se zaryl i do tělíčka a byl porušen i sval.
Dlouho nad chuděrkou přemýšleli. Až otec řekl:
"Bude mu lehčí to křídlo, když bude kratší."
A potom část toho nehybného křidélka odstranil. Kousíček křidélka vhodil do ohně. Ani to nezasyčelo a proměnilo se to v bílý popel.
"Bude to, chudák, psíček místo ptáka."
Zamyslil se a potom si přetřel obličej a nějak zjihle řekl:
"Jene, hleď si toho chudáčka."
Ani to nemusel připomínat. Jan o racče pečoval. Sháněl mu to nejlepší k jídlu a krmil je jako kuřátko bez kvočny. Racče sílilo. Už nebylo strakaté. Navléklo si znenadání bílou košilku, někde trošku od popelu, to se rozumí, a na hlavě má černou kuklu. Nu nestraš, my se tě nebojíme. Jan a pes Rek zporovali tu proměnu. Jan se mu smál a Rek štěkal. Jan donesl každého dne racka blízko hnízdiště. Nebylo to daleko, vždyť jejich chaloupka u rašeliniště byla jen za výběžkem lesa, co by kamenem dohodil. Nad borkovištem poletovali mladí rackové. Trošku těžkopádně, a jako by měli strach, že spadnou, mávali křídly. Křičeli přitom z radosti, že se pohybují, z rozkoše, že přemáhají vítr, který vane proti nim. A

někdy dokonce samou radostí zapomněli křičet. Odvažovali se dále. Letěli za velký les a na vzdálené rybníky. Janův racek zpočátku také zkoušel lítat. Nemohl. Jenom trošinku se vznesl nad zemi a někdy, snad když mu pomohl vítr, podařilo se mu udržet se chvíli ve vzduchu. To netrvalo dlouho. Zapotácel se, spustil se dolů. Znovu a znovu se pokoušel vzlétnout jako ostatní. Vyrážel úzkostlivě výkřiky, snažil se dokázat to, co ostatní mohli, až jednoho dne, když těžce dosedl na zem po kratičkém pokusu o let, schoval si hlavu pod velké křídlo a seděl zticha, Jan měl v očích slzy. Vzal ho do náruče, hladil ho a foukal mu do peříček na zmrzačené peruti. Racek sklonil hlavu k jeho tváři a nevydal ani hlásku. Toho dne už se nepokusil létat — a od toho dne už jenom málokdy, když ho zachvátila touha, když viděl ostatní racky, jak se vesele prohánějí vzduchem.

Hnízdiště na starém jezeře se prázdnilo. Rackové odletovali. Křik tichl. Odletěli i ti poslední. Zakolébali se nad ostrůvkem, kde vylezli z vajíčka do rákosu, nad vodou, na kterou poprvé usedli jako malí ochmýření strakáčci, zakřičeli na pozdrav, na rozloučenou, udělali několik přemetů ve vzduchu, vylétli vysoko, až se ztratili v oblacích, a pluli vzduchem daleko odtud, někam daleko. Z výše zalehlo jenom jejich radostné volání:

"Kriéeé —"

Janův racek se jenom díval, když odlétali. Natočil hlavu a díval se, až ty bílé šípy zmizely. Cupkal nemotorně po zemi k Janovi a Jan mu nastavil své ruce, choval ho a hladil po peří.

"Zůstaneš u mne, budeme spolu," říkal mu.

A racek se k němu přitulil blíže. Pes Rek kničel na řetězu u boudy. Jan ho odvázal a pes se přitulil s druhé strany. Pomrkával smutnýma očima, když ho Jan hladil po hlavě, přilehl na zem, když ho pohladil po kožíšku. To byly jeho slastné chvíle a snad ještě krásnější následovaly potom, když ho Jan znovu nepřivázal. Rek se rozhlížel, čenichal a tázavě se díval po Janovi. Když ho Jan poplácal, olízl se ještě a vyrazil ze dvorka. Hlavu kupředu, pelášil, až se za ním prášilo. Zdvihaly se černavé obláčky, protože cesta okolo chaloupky byla z rašeliny, černohnědá, že vypadala jako z čokolády. Proběhl rašeliništěm, zavlnil růžovým vřesovištěm, přeskočil stoku, válel se chvilku v trávě a běžel k rybníku. Očichal díry vodních krys a ponořil se do vody. Plaval nehlučně okolo rákosí. Polekal tam trochu kachny a lysky. Vrátil se, ubíhal prachem rašelinové cesty. Přiběhl domů zamazán, s vyplazeným jazykem, ale šťasten. Jan se smál a hladil ho po srsti plné prachu. Ještě jednou ho pohladil, když připjal řetízek k obojku. Rek seděl, rychle dýchal. Byl zase doma z vandru, zase u boudy. Na dvorku, u hranicky dříví a malého smetiště. Tam byl po té kráse, která je venku, zase uvázán. Jan odešel, pes musil hlídat. Srst mu schla na sluníčku a s ní vysychala jeho radost, která ho zaplavila, když byl venku. Někdy celé dny byl připoután u boudy. Běhal na tom kousku dvorku, ale to nebyl běh vřesovištěm, kde před ním vzlétaly včely a bzučely mu nad hlavou. To nebyla louka za potůčkem. Rek tiše vyl. Nejhůře mu bylo, když šli okolo chaloupky lidé se psem, který měl pěkný obojek, ale u toho nebyla šňůra. Běhal volně. Kdovíkde až byl s lidmi, odkud přišel. Tam se Rek nikdy nedostane. Nikdy.

Rek vyl, ale nebylo ho slyšet ani na cestu. Pes, který šel s lidmi, štěkal, ale Rek se odvrátil. Chvěl se po celém těle. Když všecko ztichlo, Rek se obrátil, zavřel oči a tiše naříkal. Podobalo se to dětskému pláči.

Racek Rekovi rozuměl. Cupkal po dvorku, vyšel na cestu, přiblížil se až k rašeliništi — a zase se vrátil. Viděl bělásky, jak poletují, usednou na květ a zase se zdvihnou, třepotají křidélky — letí do výše. Přelétne divoký holub zrovna nad hlavou — a už volá z lesa, kde sedí někde na stromě. Volavka vesluje vzduchem velkými rozmachy. Přeletí racek s křikem. Převaluje se, klopí se na křídlo, znovu se lehce vymrští a ztratí se v dálce. Racek, který se potlouká celý den okolo borkařovy chajdy, ten se jen dívá za tou černou tečkou, letící někam, kde splyne s oblaky. Dívá se.

Pak se ho zmocní touha letět. Odskočí od země, mávne křídlem, druhým zmrzačeným také, vznese se, švihá perutí, letí. Vyrazí radostný skřek. Letí. Ale nemůže výš, nemůže ani dále, nakloní se a spouští dolů. Ještě není na zemi a vyšvihne se znovu vzhůru. Po chvilce spadne.

Lidé jdou okolo, jedou s forkami z rašeliniště. Smějí se, znají to káně, které se zmítá směšnými pohyby od země do vzduchu, jako by bylo na provázku. Myslili nejdříve, že je to čejka. Ta právě tak létá trhavým letem nad loukou, kde má hnízdo, ale pak si toho ptáka všimli blíže. Znali ho, ukazovali si na něho bičem, když jeli s vozem. Věděli, že je to Janův racek.

Jan pracoval na rašeliništi, pomáhal rodičům. Jeho otec rýpal měkkou rašelinu do tvaru cihel, které potom nabíral rýčem a házel Janovi. Ten je chytal, jako chytají červené cihly přidavači na stavbách. Jan skládal borky, ty rašelinové měkké cihly na malé hromádky, aby vyschly na vzduchu. Matka Janova skládá vyschlé borky do větších hromad. Z těch je nakládají na povozy a odvážejí do městečka, kde se jimi topí.

Jednou šel Jan z borkoviště do chaloupky a zaslechl zlobné zakřičení rackovo. Rozhlédl se. V loučce, zarostlé sítinami a ostřicí, pobíhal racek. Vyrážel zlobný skřek: Gir, kerekekek, gir!

Jan mžikem vzhlédl vzhůru. Nad rackem se třepotal dravec. Byl to zase krahulík. Možná že ten, který Janova racka zmrzačil. Jan utíkal na loučku. Padl do trávy, uchopil racka do rukou, černých od rašeliny, a přitiskl ho k sobě. Slyšeli oba svá prudce bijící srdce. Dravý pták odletěl k lesu. Jan věděl o pokusech toho ubožáka, kterého držel v náručí, o jeho pokusech létat, o jeho touze. Chtěl mu dát trochu radosti. Vylezl s ním na strom a držel ho na dlaní. Racek se díval dolů, vzhůru a pak se vyšvihl do výše. Jeho let byl delší než všecky předchozí. Usilovně se držel ve vzduchu. Vznášel se. Viděl, teď jinak to, co vídal na zemi. Vzkřikl vítězně:

"Kriéée!"

A spadl.

Jan slezl rychle se stromu. Vzal ho do rukou. Pták se chvěl. Jan hladil jeho peříčka. Od toho dne neopakoval racek pokusy o vzlétnutí.

Jan se po něm smutně díval, když cupkal u domku. A racek nahnul hlavu a díval se na Jana.

Vzduchem pluly stříbrné nitky babího léta a vlaštovky, které létaly nad močály, se houfovaly. Seskupovaly se a štěbetaly o daleké cestě na jih. I jiní práci se chystali. Racek byl neklidný. Jan ho-vzal do náruče a donesl přes lesík a

zfialovělé vřesoviště tam, kde racek nikdy nebyl. Tam byla pole. Lidé chodili za koňmi, jako když. jezdili s povozy z borkovny, ale tady se za nimi obracela hlína, prší,, a v té bylo ledacos, co racek mohl sezobnout. Cupkal za lidmi a, sytil se. Byl docela spokojen, když ho vzal zase Jan do náruče a. odnesl domů. Nemusel létat a sám si nahledal dostatek potravy. Všichni zde chodili. Poprvé necítil své zmrzačené křídlo těžké.
A později ho vzal Jan ještě dále. Šel s ním lesem a lukami, až přišli k rybníku. Bylo v něm málo vody. Všude bylo jenom bahno. Racek byl zneklidněn. Cítil pach ryb. Bylo tam plno lidí v podivných kožených oděvech, brodili se bahnem a vodou. Lovili rybník. Táhli veliké sítě, plné velkých ryb. Racek měl vykulené očí. Nad bahnem vypuštěného rybníka se třepotala hejna jeho sourozenců. Řvali o přítrž. Kroužili, tančili ve vzduchu nad bahnem a nad loužemi a spouštěli se s výše jako kámen. Rybku, která zůstala v bahně na dně rybníka, uchvátili a zhltli ji v letu. Rybička se jen zaleskla v zobáku.
Racek, který to vše viděl, schován pod Janovým kabátem, se tetelil touhou. Jan ho donesl až na konec rybníka, kde nechodili baštýři a pěšáci, ti rybáři v kožených oblecích. Vlezl do bahna bosýma nohama a postavil racka na dno rybníka. Racek vylétl, udělal přemet jako čejka. Smutně se zastavil. Nemůže létat, nemůže lovit jako ti druží. Ale Jan mu domlouval:
"Jen se podívej, kolik jich chodí a naloví si stejně dost."
Racek capkal po kluzkém dnu rybníka. Okolo něho bylo plno racků, kteří chodili a všude na řídkém bahně bylo nespočetně stop jejich nožek.
Lovil. Prohlížel bedlivě loužičky a radostně kloval po rybkách.
Vyrážel spokojené výkřiky, když se mu bělička zamrskla v zobáku: "Kek, šer!"
Jan se usmíval. Sám čichal rybinu a toužil ulovit pěknou rybu. Slídil v blátě. Zamazán byl nad kolena a někde se bořil ještě hlouběji. Nořil kesírek do louží. Najednou si vzpomněl na racka:
"Nechoď daleko, abych tě neztratil, tady je vás víc pěších!"
"Ale nic," říkal si, "kdybych je rozehnal, on by zůstal." , ,
A slídil dále.
Byl odvrácen zády, když tu pojednou slyší blízko sebe raccí pokřik. Byl to vítězný křik a pokřik vábení.
"Kriééé!"
Jan se ohlédl. I v tom řevu všech ptáků slyšel to naléhavé voláni.
Byl to jeho racek, díval se na něho vzhůru. Jakmile uviděl, že si ho Jan všímá, rozběhl se rychle. Jan pokročil za ním. Bahno se tam pohybovalo, jako když tam šťárá prutem, položeným v bahně. Jan zavýskl radostí. V bahně se zavrtával statný úhoř. Zaklesl mu prsty do bříška, ale ta slizká ryba, podobná hadu, byla tak mrštná a silná, že ji nemohl udržet. Úhoř se mu vymrskl do bláta. A tu racek poprvé a naposled skočil po úhoři a úderem zobáku ho umrtvil. Jan se už chystal zakousnout se do úhoře svými zuby, ale nebylo třeba. Ten mrštný živý prut se hýbal pomaleji. Jan popadl síťku, do ní úhoře, dal to všecko pod kabát, k tomu vstrčil racka a už pospíchal z loviště domů.
Po výlovech se míchali rackové častěji vzduchem nad borkařovým domkem. Odlétali. Někam daleko. Tam, kam to pudilo racka, který pobíhal po zemi blízko chaloupky. Jan pozoruje svého racka, rozumí jeho zmatku. Hladí ho, vypráví mu.
Vypráví, že přiletí velká potáplice a odnese ho někam daleko, strašně daleko, kde je všecko jiné než tady. Krajina, rostliny, zvířata i lidé. Jsou tam podivní obři i malí lidé, žijící v noci a pod zemí. Potáplice může nést na zádech malého starého skřítka ze severských zemí. Kdyby nepřilétla potáplice, může vzít racka na záda některá z divokých hus, které se tady na jezeře vždycky na cestě zastavují k odpočinku. I racek bouřní a jiní ptáci se tu zastaví.
Z lesů se ozývalo rvaní jelenů a jiní na trávě nemohlo ranné slunce dlouho proměnit v kapičky vody. A jednoho dne to zůstalo na zemi a ještě se sypalo něco podobného z nebe. Racek se díval, vyběhl ven, zůstávaly za ním stopy. Zaběhl zpátky a schoulil se v temném koutě v zápecí. Nechtěl nic vidět a bylo mu teplo.
Jiní rackové přeletěli kopce a hory, létali nad modrými jezery, houpali se v letu nad mořem zároveň s jeho vlnami. Křičí, poletují v jasném vzduchu a svítí na ně slunce.
On seděl v zápecí.
Více než teplo kamen ho hřálo Janovo pohlazení. Jan četl pří blikavé lampičce večer pohádky. Jezdili v nich rytíři na koních a dobývali v dalekém světě poklady a princezny ze začarovaných zámků. Bývalo mu přitom smutno. On musel ráno, za šera ještě, do zimy a táhl domů vak z městečka. Rek mu někdy běžel naproti, když nebyl zavřen v domku. Rek, myslil si Jan, to je jméno pro hrdiny. Chudák Rek! Skákal radostí, když byl pohlazen.
Jednoho dne se trochu oteplilo. Ještě bylo brzy do jara. Ani jeden jeho posel z jihu se neukázal. Ale sníh mokval a bylo jasněji. Jan vyšel na borkoviště, aby zhlédl zimní změny. Rašelinné zdi stály jako valy a několik zbylých hromad leželo pod bílým popraškem jako mohyly. Nad tím leželo veliké bílé ticho. Jen do zamrzlé vody na konci rašelinových stěn stékala shora voda kapka po kapce. Rek vyběhl za Janem. Chvíli okouněl na borkovně a pak odběhl.
Jan odešel za chvíli domů. Stál u okna a přemýšlel. Bude třeba připravit nástroje. Také bouda z břízek a drnů je nahnuta. Až přijde jaro, bude mnoho jiné práce. Až přijde jaro! Jan i vzdychl. Půjde píchat borky, otec se hrbí stářím a prací. Jan nikdy neuvidí cizí kraje, veliká města a hory. Zůstane zde. Co by si bez něho počali staří rodiče. A co by dělal nelétající racek? Co Rek?
Jan cítí, že zde musí zůstat. Pojednou ho přepadne úzkost. Srdce má jako smáčknuté. Než dojde ke dveřím, slyší Reka štěkat. Nějak podivně, takhle nikdy neštěkává. Vyběhl kvapně, přeběhl dvorek a utíkal po stopách. Rek se už k němu obrací. Ale neběží, stojí a zuřivě štěká! Když doběhl, spatřil nejprve na sněhu krev. Pak teprve viděl v rozdupaném, tajícím sněhu tělíčko rackovo. Peruti ležely mrtvě na zemi. Ze psa prýštila krev z mnoha ran. I čenich měl rozerván. Kňučel a třásl se. Jan sebral všecko, co zbylo z racka, Nesl to v dlaních, jako nosíval racka živého. Pes se nechtěl hnout z místa. Snad se chtěl ještě vypořádat. Asi tam zmizela někde hladová vodní krysa, která ukončila rackův život.

Jan pohřbil racka v zahrádce u domku. Rek u toho byl. Ale rackova křídla Jan nedal zemi.
Rek si lízal rány. Pocuchaný kožich se mu pomalu hojil. Přibývalo tepla, slunce se ukazovalo za mraky a první ptáci, kteří přilétli, se ozývali.
Rek odbíhal od chaloupky, zabíhal k rákosí.
A jednou, když nebyl doma ani navečer, šel ho Jan hledat. Hvízdal a volal, ale Rek nepřiběhl. A potom ho našel. Blízko místa, kde zahynul racek — zastřeleného.
Odnesl ho domů. Hladil ho, ale Rek se k němu nelísal. Nechvěl se rozkoší z pohlazení.
Zakopal Reka k rackovi. Ale stáhl mu kůži. Jarní slunce ji sušilo na plotě. I vítr, který mu vál okolo hlavy, když pobíhal venku. Potom dal kůži vydělat. Předtím ji ještě pohladil a řekl:
Rek. Hrdina. Přece měl svoje jméno. Badá tě hladit, Reku, hrdino, i po smrti, položím na tebe hlavu, až budu snít, a budeš mi hřát nohy, ty věrný!
Jarní vítr už vál a ve vzduchu se míhaly bílé šipky racků.
Jan připravil račí křídla. Připevnil je na velikou korkovou zátku. Tu dal na tyč, kterou postavil na zahradu. Jarní vítr roztočil křídla. Pohybovala se rovnoměrně, jen někdy, když se chvíli vítr utišil a znovu zafičel, skočilo to menší křídlo takovým pohupkern, jak to bývalo, když živý racek zkoušel vzlétnout. Ptáci se toho báli a nezobali zasetá seménka v zahrádce. Vzduch se plnil slunečním teplem a křikem hnízdících racků. Poletovali v okolí.
A račí křídla v zahrádce, ta také letí. Racek s polovinou křídla letí do dálky. Doletí k moři a vrátí se zpátky. Křídla švihají vzduchem.
Letí.
Letí dále —
Letí...

Pohádka, která se přihodila

Břízkou proběhla ze země míza a její bílá kůra se odloupla, aby zavlála v jarním větříku jako šáteček k uvítání jara. Brzy potom vyrostly něžné větévky a na jejich konci lístečky. Bylo to jako hříva mladé bílé kobyly; je spletena do copánků a na konci jsou třapečky. Kobylka hází hlavou, hříva se chvěje. I poodloupnutá kůra se chvěje jako kůže nad svalstvem hříběte. Taková byla na jaře bříza.
To bylo asi v stejné době, kdy nad hladinou rybníka se vynořily zelené hroty. Nebyl to ježatý hastrman, který vystrkuje zelené prsty nad vodu, snad aby mu je slunce zahřálo, když je měl jen a jen ve vodě v takové zimě. Ale ne, byly to špičky puškvorce, který roste z oddenku až z bahna, ale má léčivou sílu. Zdálo se, že voda opadává, jak rychle se tyčil nad hladinu do výšky. Malí vodní pa-voučci si natáhli vlákna od jednoho hrotu na druhý, a když ráno na vláknech zůstaly kapičky rosy, podobalo se to těm jiskřivým šňůrkám s drahými kaménky, které nosí lidé, chtějíce zachytit tu krásu přírody pro sebe. Ale jenom je napodobí; ta přírodní krása je ovšem krásnější. Je ryzí.
Ale jednoho večera přišli lidé s kosami, vykasali si nohavice, rozmáchli se kosami a šli vodou. Když sečou lidé trávu, zasviští kosa, tráva naposled vzdychne, ale zde nebylo slyšet ani nejmenšího šelestu. Ti dva lidé se pohybovali jako panáčci před domečkem, když předpovídají počasí. Rozpřahovali se kosami. Kosy byly ve vodě. Pod vodou. Tam je všecko zakleto, tam je věčné ticho, všecko tam mlčí: ryby, kameny, rostliny. Ani zvuk se neozval. Na vodu padaly zelené meče, ty byly veliké, jak se tak položily na vody. Byly usečeny až dole, blízko bahna, tam byly světlejší. Proč to ti lidé dělali, vždyť léčivá moc je v kořenu — a ten zůstal v bahně? Plavaly, a potom je lidé shrabovali a vytáhli na břeh.
To bylo asi v stejnou dobu, kdy přišli lidé k břízám. Byly v hájku jako lesní ženy. Zavzdychaly, zachvěly se.
Lidé chodívají v tu dobu k břízkám, aby ranili jejich kmeny. Hluboko, až zapláčou — a lidé sbírají jejich slzy. Z jejich bolesti si dají obklad na svou ješitnost. Ale ti lidé, kteří tentokrát přišli do hájku, nenavrtávali kmeny břízek. Měli sekery a pilky a oddělovali větve od kmenů.
Nakládali je na vůz. Dovezli je do městečka. Vozy zajely někam do dvora. Sotva bylo po svítání, přišli lidé zase. Břízky zastrkali za dřevěné oltáře, zbudované pod nebem. Brzy byly oltáře jako kytice. Nakonec jel vůz, naplněný zeleným puškvorcem, který lidé házeli na hrbolatou dlažbu. Vydechoval svou omamnou vůni a toužil po vodě. Netřpytily se na něm kapičky rosy, možná jen, že byl někde v něm schován pavouček, šedý nebo zelený, se svým potrhaným vláknem.
Ale rosa nezářila. Jen vůně, ta vůně plnila ulice, kde se už začali shromažďovat lidé. Lidé se vyhýbali puškvorci, aby jej nepošlapali a říkali:
"Ten rákos voní!"
Potom zazvonily zvony a přicházel průvod s hudbou. Muzikanti šli v čele průvodu a ani se nedívali, šlapali po těch vodních zelených listech, jak foukali do svých trub a píšťal. Za nimi nesli baldachýn a potom se hrnuli lidé v pořádku, v nepořádku a šlapali po puškvorci. Listy se lámaly a vydávaly vůni. Kadidlo mezi ní téměř zaniklo. Všude bylo cítit puškvorec.
Od oltáře se valil průvod k oltáři, a sotva vymizely obláčky kadidla, které byly u obrazů svatých, namalovaných také v oblacích, vrhli se lidé na břízy podél oltáře a rvali je, oškubávali a odnášeli. Vypadalo to, jako by se byli lidé na ty ubohé stromečky hrozně rozezlili.
Průvod odešel z náměstí — a hned přišli zase ti lidé, kteří přivezli puškvorec z chladné vody a břízky se stránky, kde vál vítr. Zametli pošlapaný uválený puškvorec a odrbané březové stromky přihodili na vůz. A shodili to všecko ve dvoře na smetišti.
Vedle zbytků slámy starého slamníku se dostal puškvorec a odrané břízky byly hozeny blízko k něčemu, co se podobalo stromku z lesa. Skutečně, byla to jedlička, kterou měli lidé o svátcích v zimě ve svém domově. Stromek —

ověšený skleněnými ozdobami, pestrými papírky a papírovými řetězy. Teď byl chudák skoro celý holý a vrškem, na kterém byla dříve hvězda, tím vrškem byl obrácen do kouta, takže se nemálo podobal někomu, kdo se tak odvrátil ode všech, aby skryl svůj pláč.
Mezi smetím a starými rezatými plechovkami ležel věnec. Nevelký, nemalý, takový se nedává na hřbitůvek, byl to věnec z jeřabiny, která své plody na podzim zabarví, jako se barví listí stromů, jako bývá nebe, když slunce zapadá.
Jeřabinové malvice, ty kuličky jsou jako krůpěje krve na obraze, kde je namalováno krvácející srdce. Jako kuličky růžence.
Věnec pověsí hospodář na štít domu. Na památku. Na památku zázraku, který se prý stal kdysi dávno. Stíhali člověka, který věřil ve svou víru, ale ta byla potlačována. Skryl se ve tmě večera těm, kteří ho chtěli odvésti do vězení. Schoval se do kteréhosi domu. Ale jeden z nich uviděl jeho stopu a označil dům červeným znamením jeřabinovým, A přes noc se stal ten zázrak. Všecky lidské příbytky v městečku měly nad vchodem takové znamení. Pronásledovatelé byli bezradní. Stíhaný byl zachráněn.
Malvice jeřabin září na štítě domu na památku legendy. Jednoho dne jim dá podzimní slunce poslední pozdrav, ozáří je ještě naposledy a schová se za mraky na dalekou cestou. Věnec už tolik nezáří.
A ještě později zbledne jako stařecké rty a svraští se jako prsty výměnkářů, kteří mezi nimi pouštějí kuličky růžence.
Později ještě severní vítr, který někdy i jeřabinovým věncem zacloumá, ostrý severní vítr přinese sníh. Netrvá dlouho a přiletí pták jíkavec, náš host ze severu. Opouští smutné, nehostinné kraje a u nás to má ještě za vlídnou krajinu, kde lze najíti sousto. A najde si je. Když není nikde ždibečku potravy, ještě jsou věnce na štítech chalup. Ve scvrklých kuličkách jsou semínka. Pták jíkavec si vyzobává z malvic svoje soustečko.
Z jara, když hospodář trochu pospraví dům, shodí věnec se štítu. To už je severský pták zase daleko. Věnec je zvadlý, nažloutlý . a rezivý. Co s ním? Hodí se na smetiště.
A tak ležely všecky tyto někdy živé a užitečné rostliny na odlehlém, smutném místě, aby byly zapomenuty, aby ztratily svou dřívější podobu, když pozbyly význam; aby zašly.
Bylo tam závětří, ani trochu se tam vzduch nehnul. Páchlo tam. Odrané břízky ležely pohozeny, nehnul se na nich ani ten některý zbylý lístek. To už není stráň, kde se prohánět vítr.
Puškvorec toužil po vodě. Na rybníku se čeří vlnky. Od jednoho kraje se vlnka dokolébá na druhou stranu té velké vody k rákosí, přátelsky na ně nalehne, když se k němu dostane, šťuchne do rákosí — a to se trošinku zakymácí a něco zašeptá. Šeptne na uvítanou a zase je tu jiná vlnka.
Slunce pražilo, ale do koutku smetiště už si lehal stín od zdí vedlejšího domu. Na blízku se ozvaly hlasy dětí. Děti přišly. Snědý kučeravý chlapec hned si vzal puškvorec do ruky jako šavli a napodoboval tak toho pána s chocholem, který ráno šel před mnohými.
Puškvorec bažil po vodě, ale bylo mu dobře Í tak, že zase byl vzpřímen a vzduch se o jeho hranu roztíná. Druhý hoch sebral jednu břízku a nesl ji před sebou, jako tambor nesl v průvodu hůl před hudebníky. Břízka se chvěla radostí. Bylo s nimi také děvčátko. Očistilo jeřabinový věnec a nastrčilo si jej na loket, jak to ráno při průvodu měli mnozí lidé. A chvílemi dívka utrhla zažloutlou kuličku, jako ráno to dělala s květy. Jeřabinový věnec visel teď, jako kdysi byl na štítu domu, a matně se domníval, že přiletěl pták ze severu, aby zobal seménka.
A jedlička také změnila místo. Děti ji odhodily stranou. A tak, když se snesl večer a vyšla první hvězda, byla právě nad vrcholkem stromku. Chvěla se tam, zářila a jedlička ještě prožívala bývalé šťastné chvíle., kdy se na ní třpytily a leskly ozdoby. Jakou tenkrát to dítě mělo radost! Nejvíce se mu líbila hvězda na vrcholu stromku. Plácalo rukama natahovalo je po hvězdě. Stromek se zachvěl štěstím, spadlo s něho několik jehliček a hvězda nad ním se zatřpytila.
Když už byla tma, přišoural se starý muž. Snad tulák. Upravil si na tom chráněném místě z pytle a uzlíku chudé lůžko. Prohrábl si šedé vousy a zabručel do nich:
"Není tu zima."
Potom zívl, díval se chvíli k obloze a řekl:
"Hvězdy je odtud vidět také."
Za chvíli usnul.
U rybníka v té době šplounaly vlnky nad usečeným puškvorcem, který už v té chvíli rostl, aby jeho hroty vyčnívaly z vody. Lístky břízek na stránce ševelily na větříku, větévky se protahovaly, Jeřabinové květy byly bílé jako družičky a v lese voněly jedličky o závod s pryskyřicí.
Potom vyšel měsíc a všechno ozářil a postříbřil. Vlnky v rákosí, lístky břízek, květy jeřábů a jedličky. Starému muži bílé vousy. Něco si do nich ve snu tiše šeptal.
Tak to se všechno přihodilo.
A pak to ani není pohádka.

Nastává jitro

Kohout kokrhá ze samoty. Hvězdy mhouří oči a zavírají je ke spánku. Slunce už pootevřelo okno a škvírou padá paprsek na hladinu, kde je růžový rdest. Za chvíli slunce vyloží z okna ložnice také takový růžový polštářek. A. pak ještě jiné, červené, zlaté, modré, a nad tou kupou polštářků se podívá na zemi. Na té už se všechno mění.
Rusalky, které tančily v noci na paloučku, nechaly na vodě závoje. Spadnou dolů pod hladinu, ony si je ususí na veliké louce, kde si odpočívají ve dne.
Lekníny se otvírají. Ty maličké vodní víly, které jsou v nich, už dotančily na velkých listech leknínů a stulíků. Ted si

usednou v úbělových závojích do leknínů a budou trošku dřímat a chvílemi se dívat na obláčky. Usedají k nim barevné vážky a šídla.
Netopýr spí v dutině dubu, zavěšen hlavou dolů. Vodní ptáci odpluli spát do porostu. Z rákosí se vytratily stíny.
Třpytí se na něm rosa. Racek se přehoupl s křikem. Podíval se s výšky na svůj obraz ve vodním zrcadle — a hned je rozbil, když slétl, aby se koupal. Nespokojil se jen tím. Našel si přitom ještě snídani. Když odlétal, zatřpytila se mu v zobáku rybka.
Mladé rákosí už dávno spí, bude se mu zdát o jiném světě, který není ve dne.
Staré rákosí se unaveně nachýlilo a trochu sebou kývá, když dřímá.